

*0: EK
*1: 2012-2013
*2: 32
*3: Word
*4: 32ste vergadering
*5: Dinsdag 25 juni 2013
*6: 13.30 uur
**

Voorzitter: Franken

Tegenwoordig zijn 67 leden, te weten:

Backer, Barth, Beckers, Van Beek, Van Bijsterveld, Van Boxtel, Brinkman, Bröcker, Broekers-Knol, Bruijn, Duivesteijn, Dupuis, Duthler, Engels, Essers, Ester, Faber-van de Klashorst, Flierman, Franken, Frijters-Klijnen, Ganzevoort, Gerkens, Thom de Graaf, Fred de Graaf, Marcel de Graaff, De Grave, Hermans, Hoekstra, Holdijk, Ter Horst, Huijbregts-Schiedon, Van Kappen, Kneppers-Heijnert, Knip, Koffeman, Kok, Koning, Koole, Kuiper, Van der Linden, Linthorst, Lokin-Sassen, Martens, Nagel, Popken, Postema, Quik-Schuijt, Reuten, Reynaers, Ruers, Schaap, Scholten, Schouwenaar, Schrijver, Sent, Slagter-Roukema, Sörensen, Van Strien, Swagerman, Sylvester, Terpstra, Thissen, Vliegthart, Vlietstra, Vos, De Vries-Leggedoor en Witteveen,

en de heer Asscher, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de heer Plasterk, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Kox, Elzinga, De Vries, Strik en Van Dijk, wegens verblijf buitenslands in verband met deelname aan de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa;

De Lange, wegens verblijf buitenslands;

Beuving, wegens ziekte.
**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.
**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Ik stel aan de Kamer voor, aan de agenda van vandaag toe te voegen de procedure ten aanzien van de verkiezing van de Voorzitter en de beide ondervoorzitters. Gehoord het College van Senioren, stel ik de Kamer voor, aan de verkiezing van de Voorzitter de in 2011 vastgestelde Profielschets Voorzitter ten grondslag te leggen.

Gehoord het College van Senioren, stel ik de Kamer voor, de verkiezing van de Voorzitter te houden op 2 juli 2013, en de verkiezing van de beide ondervoorzitters op 9 juli 2013.

Voorts stel ik voor dat de kandidaatstelling voor de functie van Voorzitter na deze openbare vergadering schriftelijk kan plaatsvinden tot uiterlijk vrijdag 28 juni 2013, te 12.00 uur. De Griffier zal de kandidaatstellingsbrieven dezelfde dag digitaal aan de leden doorzenden. In de plenaire vergadering van 2 juli 2013 krijgen de kandidaten, in alfabetische volgorde, maximaal vijf minuten de gelegenheid, een toelichting te geven op hun kandidatuur. Aansluitend daarop kan de Kamer vragen stellen aan de kandidaten. Tot slot volgt de stemming overeenkomstig artikel 113 e.v. van ons Reglement van Orde.

Op de procedure voor de verkiezing van de ondervoorzitters willen wij graag volgende week terugkomen.

Wenst een van de leden hierover nog het woord? Dat is niet het geval. Dan is aldus besloten.
**

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Faillissementswet teneinde de collectieve afwikkeling van massavorderingen verder te vergemakkelijken (Wet tot wijziging van de Wet collectieve afwikkeling massaschade) (33126);**

- **het wetsvoorstel Aanpassing van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Uitvoeringswet Internationaal Strafhof in verband met de introductie van de mogelijkheid conservatoir beslag te leggen op het vermogen van de verdachte ten behoeve van het slachtoffer (33295);**

- **het wetsvoorstel Goedkeuring van het op 2 maart 2012 te Brussel tot stand gekomen Verdrag inzake stabiliteit, coördinatie en bestuur in de Economische en Monetaire Unie tussen het Koninkrijk België, de Republiek Bulgarije, het Koninkrijk Denemarken, de Bondsrepubliek Duitsland, de Republiek Estland, Ierland, de Helleense Republiek, het Koninkrijk Spanje, de Franse Republiek, de Italiaanse Republiek, de Republiek Cyprus, de Republiek Letland, de Republiek Litouwen, het Groothertogdom Luxemburg, Hongarije, Malta, het Koninkrijk der Nederlanden, de Republiek Oostenrijk, de Republiek Polen, de Portugese Republiek, Roemenië, de Republiek Slovenië,**

de Slowaakse Republiek, de Republiek Finland en het Koninkrijk Zweden (Trb. 2012, 51) (33319).

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de SP wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel 33319 te hebben kunnen verenigen.
**

*B
!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van onder meer de Wet educatie en beroepsonderwijs ten behoeve van het bevorderen van doelmatige leerwegen in het beroepsonderwijs en het moderniseren van de bekostiging van het beroepsonderwijs (33187)**, en over:
- de motie-Ganzevoort c.s. over de bezuiniging op de kenniscentra voor beroepsonderwijs (33187, letter F).

(Zie vergadering van 18 juni 2013.)

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid die namens de regering bij de stemmingen aanwezig is, van harte welkom in de Eerste Kamer.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring vooraf.
**

*N

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Met enige pijn in het hart leg ik deze stemverklaring af, want de passie voor de kwaliteit van het onderwijs bindt ons. De intensivering van het onderwijs lijkt ons dan ook een goede zaak, maar wij vrezen dat het verkorten van de onderwijstijd daar niet de juiste route voor is. De grote vraag is hoe wij mensen optimaal voorbereid en gevormd krijgen om hun plaats in de samenleving in te nemen en hun beroepstrots zo te ontwikkelen dat zij dat ook maximaal kunnen doen. Wij vrezen dat dit door de verkorting van de mbo-opleiding niet zal gebeuren.

Daarnaast is er een aantal onderdelen dat ons niet overtuigt, zoals de bekostiging en de extraneusregeling. Dat betekent dat wij alles afwegende, helaas dit voorstel niet kunnen steunen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D66, 50PLUS, de VVD, het CDA, de ChristenUnie en de SGP voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en de aanwezige

leden van de SP, de PvdD, GroenLinks en de PVV ertegen, zodat het is aangenomen.

Ik merk op dat de fractie van de OSF afwezig is.
**

In stemming komt de motie-Ganzevoort c.s. (33187, letter F).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.
**

*B
!Wet op de ondernemingsraden!

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Aanpassing van de Wet op de ondernemingsraden in verband met wijziging van de financiering van het scholingssysteem voor leden van de ondernemingsraad en enkele andere wijzigingen van deze wet (33367).**

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nogmaals welkom.
**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Sent** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Met genoegen voer ik vandaag tijdens het plenaire debat over de voorliggende wijziging van de financiering van het scholingssysteem voor leden van de ondernemingsraad het woord namens de fracties van de VVD, het CDA en de PvdA.

In de Wet op de ondernemingsraden (WOR) zijn rechten en plichten voor ondernemer en ondernemingsraden vastgelegd. Daarmee geeft de wet een basis waarop men kan terugvallen bij conflicten. Medezeggenschap wordt evenwel grotendeels in de praktijk vormgegeven, afgestemd op de behoeften en de omstandigheden van de onderneming. De praktijk van de medezeggenschap is daarmee primair een zaak van de sociale partners zelf: het is een zaak tussen ondernemer, de or en de achterban van de or binnen het bedrijf, zo schrijft de regering in de memorie van toelichting op het voorliggende wetsvoorstel inzake de wijziging van de financiering van het scholingssysteem voor leden van de ondernemingsraad. Voorts meent de regering dat het bij dergelijke wijzigingen van groot belang is dat er voldoende draagvlak voor de aanpassing is, zowel bij de sociale partners als in het veld van de medezeggenschap.

En daar wringt nu juist de schoen! Immers, dat draagvlak lijkt te ontbreken waar het gaat om het door de Tweede Kamer aangenomen amendement-Van Weyenberg. Als gevolg van dit amendement is iedere ongeorganiseerde werknemer in de gelegenheid, zichzelf verkiesbaar te stellen voor de ondernemingsraad zonder hiervoor afhankelijk te zijn van een vakbond of 30

handtekeningen. Tijdens de plenaire behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer heeft de regering het amendement ontraden. En de Stichting van de Arbeid onderschrijft de door de regering geuite zorgen.

Naar de mening van de Stichting van de Arbeid brengt het amendement met zich mee dat het voor mensen met particuliere belangen veel eenvoudiger wordt om in de or te komen. Bovendien zal de Wet op de ondernemingsraden als gevolg van het amendement verschillende eisen stellen aan verkiesbare werknemers. Voor vakbondsmedewerkers geldt het voordrachtsprincipe, maar voor kandidaten op vrije lijsten is er een drempelloze toegang tot de or, zonder dat enig draagvlak onder collega's is vereist. De Stichting van der Arbeid concludeert dat het aannemen van het amendement-Van Weyenberg tot gevolg zal hebben dat de medezeggenschap in Nederlandse ondernemingen fundamenteel en potentieel ondermijnend wijzigt.

In de memorie van antwoord schrijft de minister dat de regering wil bezien of de kwestie van het handtekeningenvereiste uiteindelijk zodanig kan worden geregeld dat betrokken partijen zich daarin kunnen vinden. In zijn brief van 3 juni geeft de minister aan dat hij de Commissie Bevordering Medezeggenschap heeft benaderd met het verzoek om hem op korte termijn te voorzien van suggesties voor een werkbare regeling, rekening houdend met het amendement en de implicaties ervan, alsmede met de intenties van de betrokken partijen.

Dit roept bij de fracties van de VVD, het CDA en de PvdA een aantal vragen op. Welke specifieke mogelijkheden ziet de minister om tot een passende regeling te komen? Wanneer verwacht hij dat de Commissie Bevordering Medezeggenschap met suggesties zal komen? Wat zal hij zelf doen om een passende regeling te realiseren? Hierbij gaat het ons er met name om, te voorkomen dat in de situatie waarin er evenveel of minder kandidaten voor de or zijn als er zetels zijn, alle kandidaten "automatisch" zijn verkozen. Naarmate er meer kandidaten dan zetels zijn, en de verkiezing dus echt iets voorstelt, blijkt het draagvlak van de gekozenen immers uit de uitslag. Denkt de minister dan aan oplossingen als kiesdrempels en dergelijke? En meent hij dat er een wetswijziging nodig is voor dergelijke oplossingen?

Alhoewel ze ongelukkig zijn met het amendement, benadrukken de sociale partners dat de inwerkingtreding van het nieuwe financieringssysteem voor scholing van ondernemingsraden geen verder uitstel verdient. In zijn brief van 3 juni schrijft de minister dat verder uitstel van de inwerkingtreding van het nieuwe financieringssysteem voor scholing van ondernemingsraden naar zijn oordeel niet in het belang van de medezeggenschapspraktijk is. Graag ontvangen de fracties van de VVD, het CDA en de PvdA hierop een toelichting van de minister. Waarom meent hij dat verder uitstel niet wenselijk is?

Ten slotte vragen wij graag aandacht voor het vereiste van 30 handtekeningen, zoals

geformuleerd in artikel 9, lid 2.b. van de Wet op de ondernemingsraden. Daarin lezen wij dat werknemers die zich verkiesbaar willen stellen voor de or en die géén lid zijn van een vakbond die een kandidatenlijst heeft ingediend, de steun dienen te hebben van een derde gedeelte of meer van de ongeorganiseerd werknemers "met dien verstande dat voor het indienen van een kandidatenlijst met 30 handtekeningen kan worden volstaan". Deelt de minister onze interpretatie dat 30 handtekeningen een maximum is?

De heer **Backer** (D66): Mevrouw Sent citeert uit de verdwenen bepaling, want deze bepaling staat niet meer in de wet.

Mevrouw **Sent** (PvdA): Dat klopt.

De heer **Backer** (D66): Dan begrijp ik waarover mevrouw Sent het heeft.

Mevrouw **Sent** (PvdA): Ik ga een cijfervoorbeeld voorleggen aan de minister met de vraag op welke wijze we daarover moeten denken.

De heer **Backer** (D66): Maar we zijn het erover eens dat deze strijd al gestreden is? Deze bepaling bestaat namelijk niet meer.

Mevrouw **Sent** (PvdA): Ik wil graag een nadere toelichting van de minister hierop. Ik geef nu het cijfervoorbeeld. Stel, een bedrijf heeft 70 werknemers in dienst, van wie 47 vakbondsleden en 23 ongeorganiseerden. Hoeveel handtekeningen zijn er dan vereist voor de ongeorganiseerden? Kunnen er dan geen ongeorganiseerden meedoen omdat er geen 30 handtekeningen zijn? Dat lijkt ons niet logisch. Of moeten er dan 23 handtekeningen zijn? Ook dat lijkt ons niet logisch. Of volstaat een derde van 23, te weten 7 of 8? Graag ontvangen wij een toelichting van de minister op dit voorbeeld.

Het amendement-Van Weyenberg laat, zoals de heer Backer zojuist heeft laten weten, de eis vervallen om 30 handtekeningen te verzamelen. Geldt deze eis wel in het voorbeeld dat ik zojuist heb voorgelegd? Welke consequenties heeft dit naar de mening van de minister voor de beoordeling van dit amendement?

De fracties van de VVD, het CDA en de PvdA kijken uit naar de antwoorden van de minister.

*N

De heer **Ruers** (SP): Voorzitter. Ik zal niet alle aspecten van het wetsvoorstel behandelen, maar voor vijf aspecten ervan wil ik nog wel aandacht vragen.

Het eerste aspect betreft de naleving van de wet. Het voorliggende wetsvoorstel vloeit voort uit het gegeven dat een groot deel van de ondernemingen waarop de WOR van toepassing is, maar liefst 29%, de wettelijke voorschriften met betrekking tot de verplichting om een or in te stellen, niet naleeft. Als je dat leest, denk je al

gauw dat de regering wel met voorstellen zal komen om de naleving van die wettelijke voorschriften te bevorderen of af te dwingen. Fout. Het handelen in strijd met de wet wordt in dit wetsvoorstel gehonoreerd met een aanpassing van de wet, die tot gevolg heeft dat het aantal bedrijven met een or zal afnemen en dat het aantal or-leden dat recht heeft op scholing en vorming nog verder achteruit zal gaan. Dat is naar mijn mening een merkwaardige ontwikkeling. Niet-naleving van de wet wordt beloond en leidt tot een wetsaanpassing die het recht op een ondernemingsraad aantast en het recht van or-leden op scholing kwetsbaar maakt. Graag verneem ik van de minister waarom de regering deze weg bewandelt en er niet voor kiest om de naleving van de wet te bevorderen en na te streven.

Ik kom bij het tweede aspect: het draagvlak. Ten aanzien van de aanpassing van het scholingssysteem voor or-leden stelt de regering dat het probleem hem zit in het feit dat het draagvlak voor het bestaande systeem sterk is afgenomen. In dat verband wil ik de minister de vraag voorleggen waar naar zijn mening de oorzaken liggen van het afgenomen draagvlak dat hij ziet. Waarom zou de enige oplossing voor het opheffen van de wettelijke verplichting zijn om via een heffing de scholing te financieren en, en passant, ook het GBIO op te heffen?

Het derde aspect sluit daarbij aan. Dat betreft de financiering van de scholingskosten. Het staat vast dat er voor scholing en vorming betaald zal moeten worden. Als daar geen wettelijke verplichting meer voor is, bestaat er naar onze mening een grote kans dat bedrijven gaan bezuinigen op scholingskosten en mogelijk zelfs helemaal niets meer betalen voor scholing. Het feit dat in de huidige situatie al 10% van de bedrijven die wel een or hebben, niet voor scholing zorgt en dus geen uitgaven voor scholing heeft, is volgens ons een veeg teken. Dit doet vermoeden dat als er geen wettelijke betalingsverplichting meer zal zijn, er steeds meer bedrijven bijvoorbeeld uit economische overwegingen, bijvoorbeeld ten gevolge van de crisis, of vanwege het feit dat andere vergelijkbare bedrijven ook geen geld aan scholing uitgeven, geneigd zullen zijn het mes te zetten in de uitgaven voor scholing. Ik hoor graag van de minister waarom hij denkt dat het niet zo'n vaart zal lopen en waarom hij denkt dat bedrijven, zonder wettelijke dwang, toch voldoende geld zullen uittrekken voor scholing van hun or-leden. Wat denkt de minister te doen als later in de praktijk blijkt dat het nieuwe systeem van scholing en financiering van scholing niet of slecht werkt?

Ook stel ik vast dat het wetsvoorstel tot gevolg heeft dat waarschijnlijk 30% tot 40% van alle bedrijven geen bijdragen meer zal hoeven te betalen voor scholing. Dat betekent volgens mij dat het totale landelijke budget voor scholing aanzienlijk zal dalen en dat tegelijk de bijdragen voor de bedrijven die wel voor scholing zorgen en daarvoor betalen, waarschijnlijk fors zullen stijgen. Is die verwachting naar de mening van de minister juist? En zo ja, schuilt daarin niet het gevaar dat deze wel-betalende bedrijven nog meer geneigd

zullen zijn om ook te bezuinigen op scholingskosten?

Het vierde aspect betreft het vervallen van het verplichte karakter van bemiddeling. Het wetsvoorstel houdt ook in dat in het geval dat er een conflict is tussen een or en een ondernemer, de bestaande wettelijk verplichte geschillenregeling door middel van bemiddeling door de bedrijfscommissie wordt opgeheven. De reden daarvoor is volgens de regering het gegeven dat partijen in de praktijk liever de weg inslaan naar de kantonrechter dan naar de bedrijfscommissie. De regering merkt in haar toelichting echter ook op dat het van belang is dat partijen de mogelijkheid van bemiddeling altijd goed overwegen.

Wij zijn er niet van overtuigd dat het opheffen van de wettelijk verplichte geschillenregeling de voorkeur zou moeten krijgen. In de eerste plaats zijn wij deze mening toegedaan omdat naar wij begrepen hebben de huidige bedrijfscommissies goed werk leveren. In de tweede plaats staat het voorstel op dit punt haaks op de nog onlangs door de minister van Veiligheid en Justitie verwoorde opvatting van de regering dat er in plaats van procederen bij de rechter meer gekeken zou moeten worden naar geschillenoplossing door middel van bemiddeling. Hoe verklaart de minister van Sociale Zaken deze twee tegenstrijdige opvattingen over bemiddeling binnen de regering?

Ten slotte, het kon niet uitblijven, kom ik te spreken over het amendement-Van Weyenberg (33367, stuk nr. 7), dat in de Tweede Kamer met steun van onder andere de VVD is aangenomen, ondanks het feit dat de minister het amendement ontraadde. Ik stel echter ook vast dat de VVD-fractie zich in deze Kamer heel duidelijk tegen het amendement heeft uitgesproken. De VVD stelt dat het amendement berust op "gebrek aan kennis, dan wel een onjuiste interpretatie van de wet" en dat de consequenties van de wetwijziging kunnen zijn dat "oneigenlijke, persoonlijke belangen een rol gaan spelen bij de beslissing om zich kandidaat te stellen voor de or, te weten de ontslagbescherming van art 7:670a BW". Ik stel verder vast dat de minister nog steeds ongelukkig is met het amendement en erkent dat daardoor de WOR verschillende eisen gaat stellen aan verkiesbare medewerkers. Ik verneem graag van de minister hoe hij denkt dit ongewenste gevolg van het amendement te voorkomen of tegen te gaan. Ik sluit mij ook aan bij de vragen op dit punt die de vorige spreker aan de orde stelde. Daarnaast ben ik benieuwd hoe de VVD-fractie in dit huis tegen het wetsvoorstel aankijkt, nu het kennelijk de bedoeling van de minister is om het wetsvoorstel te handhaven ondanks de aanwezigheid van het door de VVD-fractie in dit huis gewraakte amendement.

Ik zie graag de reactie van de minister en de VVD-fractie tegemoet.

*N

De heer **Backer** (D66): Voorzitter. Het voorstel dat wij vandaag bespreken geeft uitvoering aan een unaniem SER-advies, is al jaren onderweg, is niet

controversieel geweest, wordt breed ondersteund in de Tweede Kamer -- ik geloof dat alleen de SP tegen heeft gestemd -- en is wat betreft het hoofddoel in de praktijk al ingevoerd. De schriftelijke voorbereidingen nopen mijn fractie echter om in deze plenaire bijdrage, die ik mede namens de fractie van GroenLinks mag uitspreken, toch twee onderwerpen te behandelen. Die twee onderwerpen zijn de scholingsbijdrage en de verkiesbaarheid door middel van een vrije lijst. Het amendement-Van Weyenberg, waardoor dit in het voorstel is gekomen en dat nu onderdeel is van het door de minister te verdedigen wetsvoorstel, is al genoemd.

Als eerste kom ik te spreken over de scholingsbijdrage. Vanaf 1 januari 2013 is de relevante SER-verordening niet meer uitgevaardigd. Dit betekent dat op basis van artikel 46a lid 3 WOR de heffing op nihil is gesteld. Deze wordt dus ook sinds 1 januari 2013 niet meer ingevorderd door de Belastingdienst. Daarmee is de plicht van werkgevers om vanuit eigen budget de kosten van scholing van or-leden gewoon te blijven betalen niet gewijzigd in artikel 22. De norm die we in dat artikel daarvoor vinden, is nog eens versterkt met het nieuwe lid 3. Ook is in de wet kwaliteitsbewaking toegevoegd. De heffing zoals die in artikel 46a WOR is omschreven, is dus materieel opgehouden te bestaan en wordt door dit wetsvoorstel formeel alleen nog beëindigd door de grondslag uit de wet te verwijderen.

Wij vinden het doorgaans in dit huis een onprettige gedachte dat een voorstel nog besproken moet worden als de facto al is overgegaan tot uitvoering, tot de orde van de dag. In dit geval echter, kunnen wij dit heel goed billijken, want het is gewoon een bevoegdheid van de SER om met goedkeuring van de minister dit te beslissen en ernaar te handelen. Ik neem aan dat de minister dit ook heeft goedgekeurd; ik hoor het graag van hem.

De heffing zoals die bestond, was eigenlijk een soort omslagstelsel, een beetje merkwaardige relikwie uit de begintijd van de medezeggenschap in de jaren zeventig. Dat stelsel zou volgens een unaniem advies van dezelfde SER niet behouden hoeven te blijven. Het antwoord van de minister toen hem dit gevraagd werd in de Tweede Kamer vond mijn fractie dan ook zonder meer adequaat. Ik citeer het maar even, om het ook deel te laten uitmaken van dit debat. Minister Asscher zei: "De sociale partners hebben, als beheerders van de zogenaamde WOR-heffing dat besluit zelf genomen. Het is dus ook hun verantwoordelijkheid om er op die manier mee om te gaan". Ik sla een stukje over van het betoog van de minister en kom toe aan zijn afsluiting. "We proberen uitvoering te geven aan een unaniem advies van de SER. Ook in die zin denken wij dat er geen aanleiding is om te verwachten dat dit tot fricties op de werkvloer gaat leiden". Dit is een iets andere interpretatie dan collega Ruers net te berde bracht.

Met de minister is mijn fractie van mening dat de geldstromen in dit voorstel beter zijn geregeld. Het is merkwaardig en principieel niet eens goed verdedigbaar dat de ene onderneming de

scholing van de andere onderneming financiert. Het is bovendien inefficiënt. Het gaat weliswaar om heel kleine bedragen, optellend tot 15 miljoen à 20 miljoen, maar het is toch weer een last voor een onderneming. Als die last omhoog zou gaan, zou het in zekere zin ook marktverstoring werken. Eerlijk gezegd, zie ik dus niet zozeer dat we dat zouden moeten continueren. In die zin vinden wij het dan ook een verstandig voorstel.

Als sinds januari van dit jaar de or om budget vraagt of een verzoek indient bij de bestuurder voor vergoeding van opleidingen in de zin van de WOR, zal de bestuurder daarnaar moeten kijken. Hij kan dan bekijken of het een redelijk voorstel is. Ik begrijp dat de SER daar nog richtlijnen voor zou kunnen geven, maar dat verneem ik graag van de minister. Vervolgens komt er een discussie in de onderneming zoals die er altijd al was, ook bij de artikelen 25 en 27. Er is een structuur die beoogt om evenwicht te scheppen in een van oorsprong hiërarchische verhouding tussen werkgevers en werknemers. Dat is altijd zoeken naar evenwicht. Dat blijkt ook wel uit de rechtspraak over de praktijk van artikel 25 en artikel 27 WOR. Ik heb overigens niet veel kunnen vinden over die scholingsheffing en de scholingskosten als controversieel issue.

Uit de toelichting begrijp ik dat de gehele heffing die via het GBIO wordt versleuteld maximaal tot aan ongeveer 30% van de totale kosten bijdraagt. Dat kan dan toch eigenlijk niet beslissend zijn geweest? Ook het wegvallen daarvan kan dus niet beslissend zijn voor de afweging of een opleiding al of niet vergoed dient te worden door de werkgever. Nogmaals, de verplichting om dat te doen is in dit wetsontwerp versterkt. Dat lijkt mij absoluut winst. Bovendien wordt er nog 5% overhead bespaard op het GBIO. Dat lijkt mij in deze tijden ook helemaal niet verkeerd. Gaat de SER richtlijnen geven over eventuele richtbedragen? Ik verwees hier al eerder naar. Hoe gaat het verder met de gecertificeerde instituten? Worden die voortgezet door de SER? Waar wordt die taak dan belegd? Ik kan mij voorstellen dat ook daar nog wat richting aan moet worden gegeven.

Ik zou zeggen dat scholing nog veel directer in het belang van de werkgever is, want hoe beter or-leden geschoold zijn en zijn toegerust voor hun taak, hoe beter het is voor het functioneren van de or en uiteindelijk ook voor onderneming. Ik heb zelf de ervaring dat bij het financieren van advies voor procedures, zelfs tot de Ondernemingskamer, menig bestuurder zegt dat hij zijn eigen tegenwerking moet financieren. Ja, dat heeft de wet zo geregeld en dat is maar goed ook. Het is een waarborg en dat is winst. Die winst is nog eens versterkt in deze wet. Daarom ben ik het op dat punt ook zeker niet eens met collega Ruers.

Dan kom ik bij het tweede onderwerp, dat iets meer controversieel wordt geacht, namelijk de verkiesbaarheid van een werknemer door middel van een vrije lijst, het amendement-Van Weyenberg. Dat is kennelijk voor sommigen in deze Kamer een casus belli geworden. Het betreft het verdwijnen van artikel 9 lid 2.b van de Wet op de

ondernemingsraden. Daarin wordt voorgeschreven dat een werknemer die geen lid is van een vakvereniging eerst een derde van het totale aantal handtekeningen van werkzame kiesgerechtigde personen moet verzamelen om op een vrije lijst verkozen te worden, met een maximum van 30. Dat voorschrift is per amendement uit het voorstel verwijderd. De oorspronkelijke bepaling dekt een ongelijkheid binnen de onderneming af. Naar mijn idee -- en dat was ook de gedachte achter het voorstel van de heer Van Weyenberg -- is het goed om die drempel te verlagen. Er is gesproken over ongelijkheid tussen vakbondsleden en de vrije lijsten. Ik hoor daar graag een toelichting op. Wij moeten niet van de ene ongelijkheid in de andere terecht komen, maar ik heb het gevoel dat daarvoor oplossingen zijn.

Het voorstel is weliswaar in de wet gekomen bij een onderwerp over scholing, maar het past er wel in. Het gaat om het waarborgen van een competente or. Mijn fractie meent dat, met alle verdiensten van de vakbonden en de vakverenigingen in de afgelopen jaren, de ongelijke behandeling van niet-georganiseerde werknemers in ondernemingen bij de kandidaatstelling in deze tijd niet meer gelegitimeerd is. Van de werknemers in ondernemingen is immers soms maar een heel klein percentage georganiseerd en voor de kieslijst is dat zelfs heel weinig of nul.

Anders gezegd: het amendement is in de wet gekomen en verlaagt een drempel om deel te nemen aan de bedrijfsdemocratie. Degenen die daarmee ervaring hebben, weten hoe moeilijk het is om werknemers geïnteresseerd te krijgen om deel te nemen aan de medezeggenschap. Nu wordt het voorstel om dat te vergemakkelijken door sommigen gezien als een vrijbrief voor avonturiers. De minister vindt dat gelukkig geen reële vrees, zo lees ik in de Handelingen en de memorie van antwoord. Ik hoop dat hij intussen niet van mening is veranderd en hoor dat graag van hem.

Het is merkwaardig dat wij bij deze aspirant or-leden plotseling geen vertrouwen hebben in het beoordelingsvermogen van de werknemers die hun stem uitbrengen, maar wel in de werknemers die hun handtekening zetten voor een vrije lijst. Mijn fractie vindt dat paternalistisch, inconsistent en niet meer van deze tijd.

Ik ga in op de aangevoerde bezwaren. De bijdrage van de VVD in de schriftelijke voorbereiding was opmerkelijk. Die komt erop neer dat avonturiers zich kandidaat gaan stellen om ontslagbescherming te verkrijgen. Die redenering is werkelijk niet vol te houden. Waarom zou dat overigens niet gelden voor kaderleden van de vakvereniging? Waarom schaaft de VVD zich aan de kant van degenen die de vakbondsprivileges in de onderneming willen beschermen?

De technische kritiek op de toelichting van het amendement is overigens niet ongefundeerd. De toelichting is niet helemaal exact over de wijze van berekening van het maximum van 30, maar dat mag geen reden zijn om de materiële betekenis van de wijziging te ondergraven. Iedereen die de wet heeft gelezen en weet hoe die in de praktijk werkt, weet dat. Collega's stelden een aantal vragen op dit

punt, waaruit blijkt dat de werking van de wet ook met het huidige handtekeningsysteem niet altijd even evident is. Bovendien is de rechtspraak voldoende ontwikkeld om de zogeheten avonturiers die bescherming zouden zoeken in het opzegverbod, te kunnen weren. Ik verwijs naar twee uitspraken in de jurisprudentie over arbeidsrecht: de kantonrechter Sittard-Geleen in 2009 en de kantonrechter Amsterdam in 2010.

Dit is een verkeerde afslag in een redenering over nut en noodzaak van het verwijderen van de verplichte handtekeningen uit de wet. Als er al een rechtmatigheidsvraag zou spelen in dit debat, dan zou dat moeten zijn dat het voorstel goed verdedigbaar is, maar het ongewijzigde niet. Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat de handtekeningenclausule voor de vrije lijst niet altijd consistent is geweest. De clausule is in 1950 in de wet gekomen, in 1971 in artikel 9 WOR opgenomen en daarna weer verdwenen. Het criterium is tien handtekeningen geweest voor de kleine ondernemingen en dat criterium is in 1998 weer verdwenen.

De minister verwijst in zijn memorie van antwoord naar de uitspraak van de voorzieningenrechter te Haarlem. Ik heb die nagelezen en dan zie je hoe verwarrend dat criterium van de handtekeningen kan zijn, zeker als er op kieslijsten nog aparte criteria worden gesteld. Het ging daar om de ondernemingsraad van Albert Heijn. De regeling is dus helemaal geen baken in zee geweest in medezeggenschapsland.

De hoofdambitie zou moeten zijn dat voldoende kandidaten zich beschikbaar stellen en dat zij niet allemaal worden voorgeselecteerd of een andere kwalificatie nodig hebben en dat de kiezers deelnemen aan de or-verkiezingen en daarvoor gestimuleerd worden. Wij hebben vertrouwen in de mensen die dat willen doen. Het arbeidsrecht is voldoende ontwikkeld om dat voldoende te zuiveren van oneigenlijke kanten. De minister heeft op dit specifieke punt de SER om suggesties gevraagd. Ik stel vast dat het niet om een officieel advies gaat, maar om suggesties. Lees ik dat juist? De minister vraagt naar een werkbare regeling. Daar zit bijna de veronderstelling in dat de huidige regeling onwerkbaar is. Dat kan ik mij niet voorstellen, maar ik ben wel benieuwd in welke richting de minister denkt.

Ik ga afronden. Terecht acht de minister de vraag om suggesties van de Commissie Bevordering Medezeggenschap van de SER geen reden om de wet aan te houden. Ik ben dat met hem eens. Het is noch een handhaafbaarheidsissue, noch een uitvoerbaarheidsissue en al helemaal geen rechtmatigheidsvraag. Die dingen zouden wij moeten bespreken. Wij vinden het een verstandige afweging, zowel omdat mijn fractie de bepaling een verbetering vindt als vanwege het feit dat wij zouden kunnen evalueren. Dat kan bijvoorbeeld over drie jaar, samen met het dan ontvangen resultaat van de SER-Commissie Bevordering Medezeggenschap. Is de minister bereid om die toezegging te doen?

Mevrouw **Sent** (PvdA): Ik hoorde de heer Backer aan het begin van zijn betoog zeggen dat er een nieuwe asymmetrie komt als gevolg van het amendement. Nu zegt hij dat dit niet meer het geval is. Hoe beoordeelt hij die nieuwe asymmetrie? Hij zinspeelde ook op mogelijkheden om die asymmetrie weg te nemen. Welke mogelijkheden ziet hij daartoe?

De heer **Backer** (D66): Ik zie de asymmetrie niet als dusdanig verstorend dat ik om die reden het voorstel niet zou kunnen steunen. Ik heb geen helder oordeel hoe die asymmetrie anders zou moeten. Ik kan mij voorstellen dat de Commissie Bevordering Medezeggenschap daarvoor verstandige handreikingen doet. Ik acht mij niet competent genoeg om betere oordelen te hebben dan die commissie. Het punt is hier geagendeerd. Ik had het zelf eerlijk gezegd niet geagendeerd, maar mevrouw Sent merkte het op en dus heb ik het ook meegenomen in mijn betoog.

Mevrouw **Sent** (PvdA): Ik heb een aanvullende vraag. Maakt de heer Backer zich zorgen om het feit dat er kandidaten kunnen worden gekozen zonder draagvlak? Als er evenveel kandidaten als open posities zijn, bestaat nu de mogelijkheid dat er kandidaten worden gekozen zonder draagvlak. Deelt de heer Backer die zorg met mij?

De heer **Backer** (D66): Waarom zouden dat kandidaten zonder draagvlak zijn? Omdat zij geen tegenkandidaat hebben? Die redenering volg ik niet.

Mevrouw **Sent** (PvdA): En bovendien omdat de vakbondskandidaten via het voordrachtsprincipe worden gekandideerd en voor vrije kandidaten niet langer handtekeningen vereist zijn.

De heer **Backer** (D66): Daarmee gaat mevrouw Sent terug naar het oorspronkelijke principe dat je alleen draagvlak hebt als je voorgeselecteerd bent door de vakbond. Dat bestrijd ik. Je kunt ook draagvlak hebben zonder voorgeselecteerd te zijn. Mevrouw Sent noemt een situatie waarin er net zo veel kandidaten als vacatures zijn. Op zichzelf kan dat, al is het jammer. Het gebeurt overigens heel veel, ook nu. Daarom stelde ik voor om te proberen om ervoor te zorgen dat meer mensen zich kandidaat stellen. Waarom zouden die kandidaten dan geen draagvlak hebben?

Mevrouw **Sent** (PvdA): Omdat er niet langer een handtekeningenvereiste is en zij zichzelf dus kunnen kandideren.

De heer **Backer** (D66): Dat is een politiek oordeel over wat draagvlak betekent in een onderneming. Daar kunnen wij een hele discussie over voeren. Het zou wat flauw zijn om te zeggen dat de Tweede Kamer heeft geoordeeld dat dit wetsvoorstel acceptabel is. Dat verdedig ik hier, althans ik doe de minister een aantal suggesties.

Mevrouw **Sent** (PvdA): De Stichting van de Arbeid heeft evenwel ernstige zorgen geuit over de

werking van dit amendement en de consequenties ervan. Hoe beoordeelt de heer Backer dat? Hoe gaat hij ermee om dat de Stichting voor de Arbeid zich hier zo'n zorgen om maakt?

De heer **Backer** (D66): Voor mij -- die politieke visie van D66 is bekend -- staat het oordeel van de Stichting van de Arbeid niet gelijk aan het oordeel over draagvlak. Ik vind het een belangrijke mededeling van de Stichting van de Arbeid. De minister ook. De daarom gaat hij kijken of er mogelijkheden zijn om een oplossing te vinden waarmee degenen die zich er nu nog tegen verzetten ervan overtuigd zouden kunnen worden dat de regeling werkbaar is. Wij maken hier wetgeving en beoordelen wetsvoorstellen op onze eigen wijze op hun merites. Ik neem kennis van de brief van de Stichting van de Arbeid en ook van het unanieme advies van de SER over het andere onderdeel. Daarmee vel ik toch een eigen politiek oordeel over dit wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Wil een van de leden nog het woord voeren in eerste termijn? Ik zie dat dit niet het geval is.

**

De beraadslaging wordt geschorst.

*B

!Indexeren basiskinderbijslagbedrag!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Het niet indexeren van het basiskinderbijslagbedrag in de Algemene Kinderbijslagwet per 1 juli 2013 (33525).

De beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**: De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is reeds aanwezig.

**

*N

De heer **Hoekstra** (CDA): Voorzitter. In het regeerakkoord van het huidige kabinet staan wat de kindregelingen betreft twee doelstellingen: hervormen en versoberen. Hervormen vindt mijn fractie noodzakelijk. De Raad van State heeft ons daar vorig jaar nog uitvoerig op gewezen. Over versoberen zijn wij minder enthousiast, maar helemaal te vermijden is dat vermoedelijk niet.

Met de twee doelstellingen in het achterhoofd en terugkijkend naar de afgelopen acht maanden, mag je misschien wel constateren dat die periode toch wel een zekere teleurstelling in zich herbergt. Want het enige voorstel dat we op dit terrein hebben gezien -- misschien zou ik "voorstelletje" moeten zeggen -- is hetgeen nu voorligt. Het bedraagt, zeg ik ter illustratie, amper twee regels. Over de uitvoerbaarheid van dit voorstel kunnen we kort zijn. Daar mankeert niets aan, zo lijkt ons. Wij hebben de indruk dat dit ook geldt voor de legitimiteit en de handhaafbaarheid.

Ook op die punten kunnen wij geen haken en ogen ontdekken.

Dat brengt ons bij de inhoud. Eerlijk gezegd kun je daar twee kanten mee op. Van dit voorstel zou je met recht kunnen zeggen dat gezinnen met kinderen erdoor op achteruit gaan, meer dan gezinnen zonder kinderen. Juist bij gewone Nederlandse families, met lagere inkomens en middeninkomens, doet deze maatregel pijn. Dus zou je kunnen zeggen: weg met deze maatregel. Je zou ook kunnen zeggen dat de pijn relatief beperkt is. De minister heeft dat in eerste en in tweede instantie uitgerekend. Uit beide berekeningen kwam een ander getal, maar dat was in beide gevallen een betrekkelijk laag getal. Je zou dus kunnen zeggen dat de pijn relatief beperkt is en daarom aanvaardbaar en dat het kabinet een terechte poging doet om de overheidsfinanciën op orde te brengen.

Als je deze redenering zou willen volgen, is het wel bezwaarlijk dat er geen coherent perspectief lijkt te zijn op wat de regering van plan is met de kindregelingen. Het lijkt daarom nuttig als de minister zijn schriftelijke antwoord op de vraag die wij daarover hebben gesteld -- dat kan naar wij denken, zo formuleer ik voorzichtig, aan scherpte winnen -- nader zou kunnen duiden. Wat is precies zijn visie op de kindregelingen? Wat zijn de contouren van de plannen die schuilgaan achter het mantra "hervormen en versoberen"? Welke regelingen gaan wij precies hervormen en wat gaan wij precies versoberen? Hoe beoogt het kabinet Nederlandse gezinnen te ondersteunen? Hoe sober wordt het precies na het versoberen? Op dat punt horen wij graag een reactie van de minister.

Veel van de maatregelen die dit kabinet neemt -- dat trek ik breder dan dit specifieke voorstel -- treffen gezinnen met kinderen. Bij de behandelings van het wetsvoorstel aangaande de inkomensafhankelijke huurverhoging is ons door een collega van de minister verteld dat deze minister, de minister van SZW, de effecten van deze cumulatieve moninort. Kan hij aangeven wat het effect van die stapeling van maatregelen op het besteedbaar inkomen van gezinnen met kinderen is?

Mijn fractie zou ook graag van de minister vernemen hoe ondersteuning van gezinnen door de overheid in Nederland zich precies verhoudt tot overheidssteuning van gezinnen met kinderen in bijvoorbeeld ons omringende landen en ook de Scandinavische landen. Daar heeft recent het een en ander over in de pers gestaan. Zonder daar nu uitsluitend op af te willen gaan, roept dat toch de vraag op of andere overheden in tijden van bezuinigingen de families met kinderen meer ondersteunen dan de Nederlandse overheid doet. Kan de minister daarom toezeggen dat hij de Eerste Kamer hierover bericht? Wij zouden ook graag van hem horen op welk moment hij denkt dat het mogelijk is om een dergelijk onderzoek te voltooien, vooral omdat hij vast nog meer met de kindregelingen van plan is.

Zoals altijd wachten wij de beantwoording van de minister met belangstelling af.

*N

De heer **Ester** (ChristenUnie): Voorzitter. Gezinnen zijn voor de Nederlandse samenleving en economie van vitaal belang. Zij zijn hoeksteen en ruggengraat tegelijkertijd. De betekenis van het gezin kan moeilijk overschat worden. Daar groeit immers de generatie kinderen op die het Nederland van de toekomst moet vormgeven en die moet zorgen voor de generatie ouderen die haar vooraf gaat. We moeten er dan ook alles voor doen om gezinnen bij te staan zodat kinderen opgroeien in een samenleving die bescherming, zorg en zekerheid biedt en maakt dat zij hun talenten ten volle kunnen ontplooien. Daar hoort ook financiële ondersteuning bij. Een sterke en sociale samenleving is gebaat bij goed gezinsbeleid. In gezinnen leren kinderen waarden en normen aan waardoor zij beter worden voorbereid op participatie in de samenleving, de arbeidsmarkt en de democratie. Goede opvoeding maakt dat we kinderen minder terug zien in de justitiële voorzieningen en jeugdzorgvoorzieningen.

De ChristenUnie heeft het belang van gezinnen en de ondersteuning van ouders dan ook hoog in haar politieke vaandel staan. Daar is ook alle aanleiding toe. Er komt veel op ouders af: de combinatie van arbeid en zorg, het opvoeden van kinderen in het spitsuur van het leven en het behendig omgaan met tal van maatschappelijke uitdagingen waarmee zij en hun kinderen geconfronteerd worden. De economische crisis raakt gezinnen volop: werkloosheid, inkomensverlies, financiële onzekerheid, toekomstzorgen en overheidsbezuinigingen.

Op het eerste gezicht lijkt dit wetsvoorstel rond het niet-indexeren van de kinderbijslag een maatregel waarvoor de politieke wapens niet geslepen hoeven te worden. De budgettaire opbrengst is weinig substantieel, 32 miljoen tot 2017, en de inkomenseffecten zijn, althans bij een lage inflatie, te overzien. De fractie van de ChristenUnie gaat echter niet in deze redenering mee. Wij plaatsen het voorstel tegen de bredere achtergrond van het regeerakkoord waarin een veelheid van maatregelen wordt afgekondigd die gezinnen, vooral ook jonge gezinnen, direct treffen. Ik noem het verlagen van de kinderbijslag voor kinderen van 6 tot 18 jaar, het verdwijnen van gratis schoolboeken, de bezuinigingen op de kinderopvangtoeslag, het afschaffen van de aftrek levensonderhoud kinderen en de ouderschapsverlofkorting, het invoeren van een huishoudinkomenstoets, het afschaffen van de alleenstaandeouderkorting en de aanvullende korting en het invoeren van het leenstelsel in het hoger onderwijs. Daar komen nog alle niet-kindgebonden bezuinigingsmaatregelen en het korten op de kinderbijslag bij. Het gaat bovendien al lang niet meer om gezinnen die van een minimuminkomen leven en de eindjes moeilijk aan elkaar kunnen knopen, ook de middeninkomens ervaren aan den lijve dat Nederland nu vijf jaar in een diepe crisis verkeert. De Nederlandsche Bank rapporteerde vorige week dat het reëel beschikbaar inkomen van huishoudens dit jaar met 3,8% zal

dalen, na een daling vorig jaar met 3%. Dat is een forse teruggang.

Mijn fractie is bezorgd over de stapeffecten die het gevolg zijn van de combinatie van directe bezuinigingen op kindregelingen en de generieke bezuinigingsmaatregelen die voor iedereen gelden. Ook in Nederland zijn gezinsarmoede en arme kinderen niet langer maatschappelijk marginale fenomenen. Ook de Kinderombudsman rapporteerde daar vandaag al over. Uit CBS-cijfers blijkt dat ongeveer 400.000 minderjarige kinderen opgroeien in huishoudens waar armoede is. Dat zijn vooral eenoudergezinnen, waarbij het vaak gaat om alleenstaande moeders die van de bijstand leven. Ik citeer het CBS: "Bij ruim 60% van deze kinderen is onvoldoende geld in het gezin om jaarlijks op vakantie te gaan en regelmatig nieuwe kleren zit er voor 40% van hen niet in. Ook een warme maaltijd met vlees, kip of vis en een deugdelijk verwarmd huis is voor kinderen die met armoede worden bedreigd veel minder vanzelfsprekend dan voor kinderen zonder armoederisico". Alleen al in 2011 steeg het aantal kinderen dat opgroeit met kans op armoede met maar liefst 55.000. Meer dan 10% van de minderjarige kinderen in Nederland kampt met armoede. De economische crisis raakt hen diep. Armoede heeft een negatief effect op sociale participatie en leidt tot sociale uitsluiting. Dat is het laatste wat je kinderen gunt. Ik vraag de minister of hij deze maatschappelijke ontwikkeling van toenemende gezinsarmoede en arme kinderen acceptabel vindt. Welk gevoel komt bij hem boven als hij met deze armoedecijfers geconfronteerd wordt? Hoe gaat hij de trend keren?

Ik gaf al aan dat deze maatregel deel uitmaakt van een veel groter pakket aan bezuinigingen op kindregelingen die gezinnen rechtstreeks treffen. Het punt is evenwel dat het totale pakket nu niet voorligt, maar slechts één maatregel daaruit. Deze salomitactiek, excusez me, bemoeilijkt een meer principiële discussie over de gezinspolitiek van het kabinet. Dit wordt nog verscherpt door het feit dat de door de regering aangekondigde vereenvoudiging van kindregelingen nog aan het parlement moet worden aangeboden. Dit debat wordt dus gehinderd door een dubbele handicap. Mijn fractie wil debatteren over het totale pakket aan bezuinigingen op kindregelingen en het aangekondigde vereenvoudigingsbeleid, maar beide liggen hier niet ter tafel. Deze fragmentarische behandeling van wetsvoorstellen is staande praktijk van dit kabinet geworden. Op tal van terreinen zien we de ontkoppeling van beleid en visie. Complexe beleidsmaatregelen worden in gecompartmenteerde wetsvoorstellen gegoten en separaat aan het parlement aangeboden, waarbij de onderliggende visie later volgt. Dat zien we bij het arbeidsmarktbeleid, het woonbeleid en nu ook bij het beleid rond de kindregelingen. Deze staande praktijk problematiseert een zinvolle debat in de senaat, ook over het voorliggende wetsvoorstel aangaande het niet corrigeren van de kinderbijslag voor de prijsontwikkeling. Ik vraag de minister of hij begrip heeft voor deze vaststelling van mijn fractie. Reflectie is in dit huis een gekoesterde

traditie, maar dan moet er wel iets te zijn om op te reflecteren. De minister lijkt mij bij uitstek een bewindspersoon die beleid aan visie wil koppelen. Hoe gaat hij ervoor zorgen dat dit goed komt in het dossier rond de herziening van kindregelingen? Graag ontvang ik op dit punt een reactie.

In het verlengde van het voorgaande vraag ik de minister welk gezinsbeleid hem de komende jaren voor ogen staat. Wat wordt de filosofie achter de vereenvoudiging van kindregelingen waaraan hij werkt? Mijn fractie begrijpt dat het aantal kindregelingen wordt teruggebracht tot vier; twee daarvan richten zich op inkomensondersteuning en de andere twee op participatiebevordering. Wat zijn hierbij de funderende principes? Wat is de onderliggende idee? Versterken de maatregelen elkaar? Mijn fractie zou deze visie nu eens vooraf en niet achteraf willen vernemen.

Het ziet ernaar uit dat de crisis nog geruime tijd onder ons is. Veel financiële seinen staan nog steeds op rood. Twee weken geleden spraken wij daar uitgebreid over bij de behandeling van ons Nationale Hervormingsprogramma en het Stabiliteits- en Convergentieprogramma in het kader van het Europees semester. Extra bezuinigingen van rond 6 miljard euro liggen in het verschiet en de verwachting is dat de werkloosheid volgend jaar naar 740.000 klimt. De recente juniraming van het CPB bevestigt dit weinig rooskleurige beeld. Gezinnen zullen de voorziene bezuinigingen, ook op de kindregelingen, aan den lijve ondervinden. Mijn fractie voorspelt dat ook dit jaar het aantal kinderen dat in armoede opgroeit zal stijgen. De ChristenUnie is een gezinspartij en de zorg voor kinderen gaat ons aan het hart. Dat laatste zal zeker ook voor de minister gelden. Mijn fractie wil een integraal beeld van de maatschappelijke gevolgen van bezuinigingen en de stapeffecten ervan voor gezinnen in ons land. Is de minister bereid het SCP te vragen deze gevolgen in kaart te brengen en daarover aan het parlement te rapporteren?

Ik rond af. Mijn fractie heeft grote moeite met dit debat. Het debat gaat niet waarover het zou moeten gaan: de herziening van het totale pakket aan kindregelingen en de gezinsfilosofie die daaraan ten grondslag ligt. Het in mootjes hakken van dit pakket en het gescheiden behandelen van de afzonderlijke voorstellen is een wetgevingstraject dat wij verre van ons houden. Het gezin als maatschappelijke kerninstelling is daar te belangrijk voor. Het niet-indexeren van de kinderbijslag doet hier geen recht aan. De ChristenUnie hecht zeer aan solide financieel beleid. Wij hebben bij herhaling laten zien dat wij durven te bezuinigen, maar hier trekken wij een grens. Wij moeten gezinnen sterker maken, niet zwakker. Dat geldt zeker voor het groeiend aantal gezinnen en kinderen dat in armoede leeft.

Mijn fractie ziet uit naar de beantwoording van onze vragen door de minister.

*N

De heer **Thissen** (GroenLinks): Voorzitter. Afgelopen vrijdag was ik op werkbezoek in de

gemeente Sittard-Geleen, een 100.000-plus gemeente die heel veel werk maakt van participatie van "de bijzonderkant van de arbeidsmarkt", zoals men het daar noemt. Werk maken voor de meest kwetsbare doelgroepen van de beroepsbevolking. In de kantine van de gemeentewerf had ik een gesprek met de gemixte ploeg van het groen- en grijsonderhoud van de gemeente. Deze ploeg was ook gemengd omdat de ploeg bestaat uit ambtenaren in dienst van de gemeente in de lagere cao-schalen, WSW'ers, Wajongers en mensen uit de WWB die met behoud van uitkering werken met een Sittardse premie uit het participatiebudget. Ongeacht hun situatie met loon of uitkering zijn zij allen zeer gemotiveerd en ook enthousiast dat zij weer perspectief hebben en werk verrichten dat nuttig is voor de lokale samenleving. Zij zijn blij dat zij van betekenis zijn.

Voor de mensen in de uitkering geldt dat er gestuurd wordt op uitstroom naar regulier werk, waardoor er weer plekken ontstaan voor nieuwe instroom van WSW'ers, Wajongers en WWB'ers. Ongeacht hun situatie waren zij zeer bezorgd over hun inkomen en het betalen van de niet te vermijden en/of noodzakelijke kosten van hun bestaan. De cumulatie van maatregelen zorgt ervoor dat het water hun tot de lippen staat. Aan de door de heer Ester genoemde lijst voeg ik nog toe: het verhoogde eigen risico in de Zorgverzekeringswet, de gemitigeerde toeslagen van 's lands grootste sociale dienst, namelijk de Belastingdienst afdeling Toeslagen, en de bezuinigingen op het participatiebudget van de gemeenten, waardoor gemeenten vrezen geen premie meer te kunnen betalen voor mensen die via werktrajecten op weg zijn uit de uitkering naar regulier werk.

In het kader van het grote verhaal lijkt dit wetsvoorstel peanuts, maar dat is het niet, in financiële noch in mentale zin. De laagstbetaalden hebben echt het gevoel dat zij vooral de rekening betalen voor de aanpak van de crisis en het op orde brengen van het huishoudboekje van de overheid. Ondanks het feit dat Diederik Samsom in de Volkskrant van vandaag zegt dat de rekening van de crisis niet gestuurd wordt naar de mensen met de lagere inkomens, is de praktijk weerbarstiger. Ook Kinderombudsman Dullaert vraagt vandaag aandacht voor de aanpak van de echte armoede en voor het feit dat één op de negen kinderen opgroeit in armoede. Als je kijkt naar tabel 2 "Inkomenseffecten niet indexerende AKW juli 2013" in de memorie van antwoord, dan lijkt het gevoel van mensen met een laag inkomen juist te zijn, want de minima gaan er het meest op achteruit. Weliswaar is dat nul-komma-zoveel procent, maar dat is wel meer dan mensen met hogere inkomens. Een trend die ook zichtbaar is in tabel 3 van de memorie van antwoord als het gaat om de cumulatieve inkomenseffecten.

De fractie van GroenLinks is erg benieuwd naar de hervorming van het huidige stelsel van kindregelingen. Het is inderdaad te complex en niet echt efficiënt. We kunnen hier echter niet op vooruitlopen, omdat we de uitgangspunten van het wetsvoorstel niet kennen, maar één vraag willen we

daarover wel stellen. GroenLinks vindt dat kindregelingen primair gericht moeten zijn op twee doelen: inkomensondersteuning voor gezinnen met een laag tot modaal inkomen en het bevorderen van de arbeidsparticipatie. Vanuit die visie wijzen wij bijvoorbeeld bezuinigingen op de kinderopvang af. Ook vinden wij het vanuit die visie niet logisch dat mensen met een heel hoog inkomen kinderbijslag ontvangen, terwijl er tegelijkertijd steeds meer kinderen in armoede opgroeien. Wij vinden het overigens ook niet logisch om mensen boven de 27 jaar een maand uit te sluiten van bijstand, zoals staatssecretaris Klijnsma gisteren voorstelde. Dit kan gewoon niet waar zijn. Je zult maar "max-WW" hebben en dan een maand geen inkomen krijgen, omdat je een maand moet wachten op een bijstandsuitkering. Je zult als gevolg van echtscheiding maar ineens op straat komen te staan en je kostwinner niet meer om je heen hebben. Overigens vind ik dat alle vrouwen economisch zelfstandig moeten zijn, maar dat terzijde. Het kan toch niet zo zijn dat een moeder met kinderen een maand moet wachten voordat ze een bijstandsuitkering krijgt? Ik vind dat echt de wereld op zijn kop. De bedoeling van de bijstand is niet om de deur dicht te gooien, de bedoeling van de bijstand is de drempel laag, de deur open, contact met mensen en mensen weer perspectief te geven op voorzien in hun eigen levensonderhoud. Zo heeft Marga Klompé het ooit bedoeld. Het kan niet zijn dat een kabinet met de Partij van de Arbeid dat gaat demonteren.

Wij vinden het zoals gezegd ook niet logisch dat mensen met een heel hoog inkomen kinderbijslag ontvangen, terwijl er tegelijkertijd steeds meer kindertjes in armoede opgroeien. Daarom pleiten wij, net als een flink aantal andere partijen in deze Kamer, voor een inkomensafhankelijke kinderbijslag. Daarmee zou veel bespaard kunnen worden. Wat overblijft, kan dan besteed worden aan inkomensondersteuning van lagere inkomens of geïnvesteerd worden in kinderopvang. Is de minister voornemens om de AKW inkomensafhankelijk te maken?

Afgelopen week stond in De Groene Amsterdammer een uitstekend verhaal van de vermaarde Amerikaanse econoom Paul Krugman, hoogleraar economie en internationale betrekkingen aan Princeton University en Nobelprijswinnaar voor economie in 2008. In zijn essay getiteld "Als dronkaards om de lantaarnpaal" hekelt hij de politiek van soberheid bij economische crises, zoals ook bij deze. Het adagium van John Keynes dat "economische bloeitijd en niet de crisis de juiste tijd voor soberheid is" lijkt definitief achterhaald door het paradigma dat de staatsschuld niet hoger mag zijn dan 90% van het bruto binnenlands product. Als die hoger zou zijn, valt de economie van de klif. Krugman toont aan dat die berekening niet klopt en dat bovendien het pleidooi voor soberheid, waar vrijwel alle machtige verantwoordelijken in willen geloven en ons in willen laten geloven en dat niet meer uitgaat van stimulerende overheidsinvesteringen de economische crisis juist heeft verergerd en heeft verdiept. En dat terwijl iedereen toch beter kan weten, want in alle

economieboeken die op de middelbare scholen gangbaar zijn, staat dat het korten van de overheidsuitgaven voor een daling zorgt van de algehele vraag, wat op haar beurt weer leidt tot een lagere productie en minder werkgelegenheid. Tot zover Krugman.

Waarom citeer ik zo ruim uit zijn essay? Omdat het voor mij de eerste keer is dat ik met deze minister van SZW en tevens vicepremier in debat ben. Van welke grotere visie maakt wat hij nu voorstelt deel uit? Als de visie nog steeds is: bezuinigen helpt Nederland uit de crises en bezuinigen geeft burgers weer vertrouwen, dan ben ik erg benieuwd naar de mening van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, tevens vicepremier, over het artikel van Krugman, waarin eigenlijk de laatste strohalmen voor deze koers goed doorwrocht onderuit zijn gehaald.

We wachten de reactie van de minister met veel belangstelling af.

*N

Mevrouw **Sent** (PvdA): Voorzitter. Het voorliggende wetsvoorstel beoogt de wettelijk voorgeschreven indexering van het basiskinderbijslagbedrag in de Algemene Kinderbijslagwet (AKW) per 1 juli 2013 te schrappen. Daarmee heeft het betrekking op één onderdeel van de in het regeerakkoord aangekondigde hervorming en versobering van de kindregelingen. Omdat de uitwerking van de andere maatregelen meer tijd kost, is dit aparte wetsvoorstel nodig.

Tijdens de schriftelijke behandeling van het voorliggende wetsvoorstel heeft mijn fractie aandacht gevraagd voor de inkomenseffecten van deze maatregel op kinderen die leven in armoede. Wij zijn blij met het voornemen uit het regeerakkoord om bij de intensivering van het armoedebeleid extra aandacht te geven aan gezinnen met kinderen. Over de nadere invulling hiervan wordt onder andere gesproken met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Graag verneemt mijn fractie van de minister welke specifieke mogelijkheden hij ziet om bij de intensivering van het armoedebeleid extra aandacht te geven aan gezinnen met kinderen. Wanneer verwacht hij dat de regering met suggesties komt? En wat doet hij om dit te realiseren?

Graag maakt mijn fractie van de gelegenheid gebruik om aandacht van de minister te vragen voor het advies van de Raad van de Europese Unie over het stabiliteitsprogramma van Nederland voor de periode 2012-2017. De Raad beveelt aan om: "De beperkingen van negatieve fiscale arbeidsprikkels voort te zetten, onder meer door een geleidelijke afschaffing van overdraagbare heffingskortingen voor verdieners van een tweede inkomen." Graag verneemt mijn fractie van de minister hoe het voorliggende wetsvoorstel alsmede de voorgenomen hervorming en versobering van de kindregelingen zich verhouden tot dit advies.

Wij kijken uit naar de antwoorden van de minister.

*N

De heer **Ruers** (SP): Voorzitter. Het voorliggend wetsvoorstel, zo stel ik vast, betekent opnieuw een bezuinigingsmaatregel die de mensen met de laagste en lagere inkomens het hardst treft. De regering erkent weliswaar dat de gevolgen van het wetsvoorstel voor veel betrokken ouders nadelig uitpakken, maar probeert de kritiek op het voorstel te pareren met de opmerking dat het inkomenseffect van de maatregel "zeer beperkt" is. Maar, wie geen vreemdeling in Jeruzalem is weet ook, dat wat in de ogen van de regering "zeer beperkt" is, in de beleving van de mensen met de allerlaagste inkomens allesbehalve beperkt is.

Terecht is er van vele kanten op gewezen dat de financiële positie van de laagste inkomensgroepen reeds zodanig precair is dat elke financiële maatregel die tot inkomensverlaging leidt, hard uitpakt. Voor wie een inkomen heeft op of net boven het minimum is elke euro minder een opgave. Dat schijnt de regering zich niet te realiseren. Net zo als de regering zich er blijkbaar niet van bewust is, dat er juist in de laagste inkomensgroepen veel mensen zijn, die op moeten boksen tegen hoge schulden. Hetgeen onder meer leidt tot steeds meer wanbetalingen, nog grotere schulden en veel menselijk leed, zoals de recente stijging van wanbetaling van de zorgpremies nog eens heeft aangetoond.

Ook is er terecht gewezen op de cumulatieve effecten van de verschillende bezuinigingsmaatregelen van de overheid, met name voor de 400.000 kinderen die in ons welvarend land in armoede moeten opgroeien. De heren Ester en Thissen zijn daar al op ingegaan: het gaat om een heel stel regelingen die samen zwaar uitpakken. Een van die cumulatieve effecten is de huurverhoging van 4% of meer die met ingang van 1 juli a.s. ongeveer 2 miljoen huurders moeten gaan betalen als gevolg van de zogenaamde verhuurderheffing. Wij hebben bij dat wetsvoorstel minister Blok gewezen op de zware financiële last van die huurverhoging voor de mensen met de laagste inkomens en het stapelend effect van de verschillende bezuinigingsmaatregelen van de regering. Wij hebben minister Blok gevraagd of hij kon aangeven hoe groot het nadelig financiële effect van alle maatregelen samen is, maar dat kon hij niet. Zoals de CDA-woordvoerder al zei, verwees minister Blok daarvoor naar de minister van Sociale Zaken. Gelukkig is die nu bij ons.

Ik stel echter vast dat tot nu toe, ondanks vele vragen in die richting, ook de minister van Sociale Zaken geen antwoord op die vraag weet te geven. Het mag toch wel een treurig feit worden genoemd dat na bijna driekwart jaar deze regering nog steeds niet bij machte is -- of moet ik zeggen: onwillig is? -- om duidelijk te maken wat de financiële gevolgen van het regeerakkoord zijn voor de Nederlandse bevolking, met name voor de mensen met lagere inkomens. Ik herhaal dus mijn vraag aan de minister of hij een totaalbeeld kan geven van de effecten van alle gecumuleerde bezuinigingen.

Hetzelfde vluchtgedrag van de regering zien wij bij de vragen van verschillende kanten naar de visie van de regering op de zogenaamde kindregelingen. De minister ontwijkt in de Handelingen het antwoord op deze vragen door telkenmale te verwijzen naar het nog komende wetsvoorstel over hervorming van de kindregelingen, dat mogelijk aan het eind van dit jaar zal verschijnen. Als de minister nu niet in staat is om een volledig en afgewogen visie te geven op de kindregelingen, past het naar onze mening de regering niet om enerzijds dit wetsvoorstel, dat deel uitmaakt van die kindregelingen, naar voren te halen en anderzijds ter onderbouwing van het voorstel te verwijzen naar en zich te beroepen op een nog niet bekend wetsvoorstel, dat de regering "het complete pakket" noemt, maar waarop we dus nog een tijdje zullen moeten wachten. Dit kan naar mijn mening niet.

Hetzelfde geldt wat de SP-fractie betreft voor het beroep van de regering op het beloofde potje van 100 miljoen, waarmee de regering prachtige zaken wil organiseren, maar waarvan niemand, behalve wellicht de minister, weet wat het inhoudt, welke condities eraan verbonden zijn en wanneer het eindelijk op tafel zal komen. Ik stel vast dat dit voorlopig de zoveelste loze belofte is van de PvdA/VVD-regering.

De PvdA heeft haar steun voor het wetsvoorstel uitgesproken en haar standpunt onderbouwd met de stelling dat het hier voorliggende wetsvoorstel noodzakelijk is om de begroting sluitend te krijgen. Ook deelde de PvdA desgevraagd mee dat zij waar mogelijk maatregelen inkomensafhankelijk wil maken. Dat is prima. Graag wil ik de PvdA-fractie daarom de vraag voorleggen waarom zij bij de Kinderbijslagwet daar nu niet voor kiest.

Daarnaast heeft de PvdA gesteld dat zij zich ervoor inzet om maatregelen te toetsen op de vraag of de rekening terechtkomt bij de sterkste schouders, die haar goed kunnen dragen. In dat verband hoor ik graag van de PvdA-fractie hoe zij deze vraag bij dit wetsvoorstel beantwoordt en hoe de PvdA waar kan maken dat de gevolgen van dit wetsvoorstel niet juist op de zwakste schouders terechtkomen.

De minister heeft over de inkomenseffecten van het wetsvoorstel opgemerkt dat de regering voor het op orde brengen van de overheidsfinanciën van iedereen een bijdrage vraagt en dat het daarbij helaas onvermijdelijk is dat ook van gezinnen met kinderen een bijdrage wordt gevraagd. Dat roept bij de SP-fractie de vraag op waarop die onvermijdelijkheid in de ogen van de regering berust, of de regering daarbij alternatieve dekkingsmogelijkheden heeft onderzocht en, zo ja, welke en wat de uitkomst van dat onderzoek is geweest.

Ook heeft de regering betoogd dat de bezuinigingen in dit wetsvoorstel zo vormgegeven zijn dat daarmee ouders met lage inkomens zo veel mogelijk worden ontzien en dat de regering streeft naar een eerlijke verdeling van lasten. Graag verneemt onze fractie op grond waarvan de regering meent dat zij met dit wetsvoorstel

gekozen heeft voor een eerlijke verdeling van lasten.

Wij zijn natuurlijk zeer benieuwd naar de antwoorden van de minister.

*N

De heer **Kok** (PVV): Voorzitter. Vooruitlopend op een totale hervorming van de kindregelingen zoals aangekondigd in het regeerakkoord, is dit kabinet van mening al op voorhand maar een begin te moeten maken door de Kinderbijslag per 1 juli a.s. niet te indexeren. Daar komt nog bij dat nu al vaststaat dat de indexering in 2014 en 2015, hoewel deze niet al in dit voorstel is opgenomen, ook niet zal doorgaan en mogelijk nog veel langer. Wij vinden dit een wel heel makkelijke vorm van salamitactiek. Er kon kennelijk niet gewacht worden op een inhoudelijke uitwerking van de voorgenomen herziening van het totaalpakket aan kindregelingen. Een fundamentele discussie wordt zo vermeden en bij gebrek daaraan komt bespreking van dit wetsvoorstel wel erg in de lucht te hangen. Het gaat dit kabinet om quick wins en snel scoren à la de btw-verhoging, zonder veel moeite te hoeven doen. Het enige wat wordt opgemerkt, is dat de Kamer "binnen afzienbare termijn geïnformeerd zal worden over de precieze invulling" van de totaalherziening, ook al is dat ook al niet helder geformuleerd. Wellicht kan de minister dit verduidelijken.

Voorlopig moeten we het doen met de karige onderbouwing van dit voorstel sec. Zoals de minister toegeeft in de nadere memorie van antwoord, komt die onderbouwing er feitelijk op neer dat dit wetsvoorstel "primair als doel heeft een bijdrage te leveren aan het gezond maken van de overheidsfinanciën". Niet meer en niet minder, ook al wordt nog wel opgemerkt dat dit beleid wel degelijk een ruimer doel kent dan alleen bezuinigen. Graag hoor ik welk beleid bedoeld is en waarom daar niet expliciet over gerept wordt in dit voorstel. Moeten we begrijpen dat eerst gehakt wordt en dat het bijbehorende verhaal als onderbouwing later volgt?

De memorie van antwoord is wat dat betreft uitsluitend geformuleerd in nietszeggend en verhullend taalgebruik zoals "ondersteuning moet inzichtelijk en effectief gebeuren" of "het is complex en werkt op onderdelen tegen elkaar in". Het is in ieder geval dermate complex dat een inzichtelijk totaalbeeld op dit moment kennelijk niet te geven is, laat staan voor dit beperkte onderdeel op zich. Om een variant van een bekend gezegde aan te halen: als dit "beleid" genoemd wordt, is er niet over nagedacht. Dat zou een erg magere invulling zijn en zou geen recht doen aan de positie van ouders en kinderen. Het is in dit licht tamelijk navrant dat wordt gesteld dat bij een totale taakstelling van 45 miljard -- waar inmiddels weer 6 miljard bij dreigt te komen -- het "onvermijdelijk is dat ook van gezinnen met kinderen een bijdrage wordt gevraagd". Wat een eufemisme! Alsof dit nu al niet het geval zou zijn middels alle doorgevoerde lastenverzwarende maatregelen. De Nederlandsche Bank gaf ter meerdere illustratie recent aan dat

voor 2013 het besteedbaar inkomen daalt met gemiddeld 3,8%. Merkwaardig is dat waar eerst feitelijk langjarig wordt gekort, dit kabinet nota bene de pretentie uitspreekt om bij de intensivering (sic!) van het armoedebeloid extra aandacht te geven aan gezinnen met kinderen. Moet ik dit zo verstaan dat dit nu al niet de optie zou moeten zijn in deze tijd?

Dit kabinet beroept zich bij deze partiële ingreep op de simpele berekening dat het om een relatief gering inkomenseffect zou gaan: een kleine wijziging en een kleine bezuiniging, letterlijk. Dat de maatregel op lange termijn een substantieel effect heeft voor de rijksbegroting, weerspreekt dat echter. Het is of het een of het ander: het gaat om budgettair schraapwerk met een gering inkomenseffect of het gaat om een cumulatief oplopend substantieel effect voor de rijksbegroting met navenante inkomenseffecten. Daarop krijg ik graag een nadere reactie.

De PVV zoekt de maatregelen overigens op een andere manier, namelijk door de kinderbijslag te beperken tot twee kinderen en door beperking van de export daarvan, waarover we eerder hebben gesproken. Graag maak ik in dit kader dan ook een zijstapje naar de eerdere discussie in oktober 2012 over het helaas aangehouden voorstel voor de wet Beperking export kinderbijslag naar niet-EU landen. Hoewel stopzetting snel te realiseren was, stuitte het voorstel op vooral technische bezwaren in deze Kamer. De Raad van State diende opnieuw te worden ingeschakeld voor nader advies over, let wel, de EU-rechtelijke aspecten daarvan. Graag verneem ik wanneer de Raad van State met het advies komt. Het feit dat het Nederlandse beleid getypeerd werd als "ruimer en meer genereus", was op zich geen reden om in te stemmen met de voorgestelde beperking, uiteraard met uitzondering van mijn fractie. Daarnaast werd de geringe opbrengst aangemerkt als niet zijnde de moeite waard om alle gedoe en ophef van de betrokken landen te trotseren. Ik moet helaas constateren dat deze onverplichte ruimhartige export van kinderbijslag naar deze landen in schril contrast staat tot de domme kaasschaaf die hier te lande wordt gehanteerd. Ik mag ervan uitgaan dat diezelfde gemakkelijke opstelling ook in dit geval ertoe leidt dat het argument van een geringe budgettaire opbrengst wordt afgewezen en dat instemming wordt onthouden bij gebrek aan inhoudelijke argumenten bij dit voorstel.

Wat voorligt, is eenzijdig en onvoldoende onderbouwd. Het voorstel overtuigt niet en sterker nog: het tast de toch al zwaar gereduceerde koopkracht nog verder aan met alle consequenties, zoals met name toename van armoede en massale vraaguitval. Dat kan niet de bedoeling zijn.

Ik wacht de reactie van de minister met belangstelling af.

*N

Mevrouw **Scholten** (D66): Voorzitter. We weten dat de regering het voornemen heeft om in het najaar met een allesomvattend voorstel te komen voor de hervorming van alle kindregelingen. Ook

mijn fractie is er een voorstander van dat de thans bestaande kindregelingen meer verband gaan krijgen. Net als mijn fractie aan de overkant, zien wij uit naar dat wetsvoorstel. Dat wij daarop vandaag met dit wetsontwerp vooruitlopen, komt door de systematiek van de wet. De indexering van de kinderbijslag maakt deel uit van de formele wet. Bij elke wijziging in het bedrag van de kinderbijslag is wetswijziging nodig. Ik meende dat dit loslaten van de indexering na die van januari 2013 en die van januari 2014 een kleine ingreep zou zijn, maar dat blijkt toch anders. Vandaar dat ook mijn fractie eraan hecht om aan dit debat deel te nemen.

Mijn fractie zou er overigens wel voor voelen om deze ingrepen aan de regering te delegeren en daarvoor het systeem van een algemene maatregel van bestuur te introduceren, maar daarvoor heb je ook een wetswijziging nodig. De minister heeft aan de overkant al laten weten dat hij daarvoor geen initiatief ontwikkelt. Dus over elke wijziging van de kinderbijslag zal voorlopig ook deze Kamer worden geraadpleegd. Ik ga daarover nu geen motie indienen, want dat is typisch iets wat aan de overkant moet gebeuren.

Dit wetsvoorstel gaat over een bezuiniging. Ook mijn fractie realiseert zich dat voor de mensen die leven onder de armoedegrens elke bezuiniging een hard gelag is, ook deze €10 op jaarbasis. De extra toekenning van €75 voor het tweede kind op basis van het kindgebonden budget, die de minister aan de overkant heeft toegezegd, lijkt dan ook een welkome compenserende maatregel voor deze gezinnen.

Mijn fractie kan het vooruitlopen van de regering op genoemde wetsvoorstellen door thans de kinderbijslag per 1 juli 2013 niet te indexeren, wel billijken. Het gaat per slot van rekening om het gezonder maken van de overheidsfinanciën en die verkeren in zwaar weer. De jaarlijkse besparing van 10 miljoen is daarom van betekenis. Ook de kleine beetjes kunnen helpen. Voorkomen moet worden dat we die bezuiniging niet halen als dit wetsvoorstel het niet haalt. Ik heb daarover nog wel een vraag. Volgens de minister, in zijn memorie van antwoord, zou bij afstemming van dit wetsvoorstel een extra tegenvaller optreden van 8 miljoen in 2013 en van circa 30 miljoen in 2014. Ik vraag de minister deze cijfers nog eens uit te leggen, want ik kan hem op dit punt niet volgen. Waarom zou je opeens 30 miljoen extra in de min staan als je in deze Kamer een besparing van 10 miljoen niet goedkeurt? Ik zie het antwoord van de minister op deze vraag graag tegemoet.

De voorzitter: Wenst een van de leden in eerste termijn nog het woord? Ik constateer dat dit niet het geval is.

**

De beraadslaging wordt geschorst.

*B

!Wijzigingswet kinderopvang 2013!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen (Wijzigingswet kinderopvang 2013) (33538).

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Hoekstra** (CDA): Voorzitter. Alle wetten die wij hier behandelen, grijpen op de een of andere manier in in het dagelijks leven van Nederlanders, in ons dagelijks leven. Vandaag gaat het echter over een onderwerp dat mij ook persoonlijk in het bijzonder bezighoudt. Dat is de kinderopvang. Zeker na de Amsterdamse zedenzaak heb ik mij, zoals zo veel ouders, als ik 's ochtends bij de crèche wegreed, vaak afgevraagd: wat gebeurt er eigenlijk als ik weg ben? Hoe weet ik zeker dat er niets gebeurt? Ik heb mezelf vaak de vraag gesteld die het kabinet zich ook heeft gesteld, en terecht heeft gesteld: wat moeten we doen om de plek waar heel jonge, weerloze kinderen worden toevertrouwd aan de zorg van volwassenen, zo veilig mogelijk te maken, terwijl we ons realiseren dat het volledig uitsluiten van risico's een fictie is?

Eerlijk gezegd vermoed ik dat dit wetsvoorstel er zonder de Amsterdamse zedenzaak niet geweest zou zijn. Draagt het voorliggende voorstel fundamenteel bij aan veiligere kinderopvang? Ik hoop het van harte. Er komen in ieder geval meer regels, dat is helder. Zoals zo vaak is het grote probleem van de Nederlandse overheid echter niet zozeer het gebrek aan goede kaders. Het grote probleem is het gebrek aan vermogen om naleving van de bestaande regels af te dwingen. Ik heb de indruk dat dit ook een van de conclusies van de commissie-Gunning was, die na de Amsterdamse zedenzaak het functioneren heeft onderzocht van de verschillende instanties die bij de kinderopvang betrokken waren. Mijn fractie wil daarom nog op een viertal punten kort ingaan.

Het eerste punt is de handhaving. Als ik het goed begrijp, wil de minister de verantwoordelijkheid van gastouderbureaus via artikel 1.56, lid 1, verzwaren. Dat lijkt op zichzelf een goed idee, maar het geeft nog geen antwoord op de meer fundamentele handhavingsvraag. Stel dat dit wetsvoorstel wordt aangenomen, en daarvan heeft het alle schijn. Daarmee hebben de minister en de diverse instanties dus nog meer regels tot hun beschikking. Hoe gaan al die instanties er dan voor zorgen dat de handhaving daadwerkelijk verbetert? Nogmaals, dat was in de ogen van Louise Gunning de bottleneck. Dat lijkt mij veel meer een operationele dan een juridische vraag. Graag ontvang ik een reactie van de minister.

Het tweede punt zijn de vog's. We zijn niet erg enthousiast over de administratieve uitdijning die gepaard gaat met de angescherpte vog-regels, maar mijn fractie vindt het systeem dat de minister "continue screening" noemt, wel verdedigbaar. Het is een van de onderdelen van het wetsvoorstel waarvan je je kunt voorstellen dat het

daadwerkelijk zoden aan de dijk zet. De bewaartermijn die in het voorstel wordt genoemd, schept ook wel vertrouwen. Die is namelijk 80 jaar. Zelfs als de AOW-leeftijd nog flink omhoog gaat, kunnen we daarmee voorlopig wel uit de voeten. Wel heb ik mij bij de vog's afgevraagd of het niet eenvoudiger moet worden om in het kader van het juridische begrip "dienstverlening aan huis" ook een vog aan te vragen. Denk aan een gezin dat zelf een oppas, een schoonmaakster of nog iemand anders aantrekt die onder de dienstverlening aan huis valt. Daarbij gaat het natuurlijk om een situatie waarin beide partijen daarin wel heil zien. Daarvoor zou moeten gelden: waarom dan niet? Toch nemen gemeenten een vog-verzoek van privépersonen op zichzelf niet in behandeling. Dat heeft iets merkwaardigs, als we tenminste geloven dat de vog een belangrijk middel is om mensen te screenen. Welke mogelijkheden ziet de minister om dit ook voor individuen, dus niet alleen voor instellingen en bedrijven, gemakkelijker te maken?

Ten derde ga ik in op de ouderparticipatiecrèches. Het is een onderwerp dat veel fracties, waaronder de mijne, met belangstelling volgen. Ik geloof dat ik de minister goed citeer wanneer ik zeg dat hij in de schriftelijke behandeling aangaf zich nog "te willen beraden". Misschien kan hij vandaag aangeven waar hij staat met dat beraad. Of moeten wij uit zijn nadere memorie van antwoord opmaken dat dit beraden nog duurt tot het eind van dit kalenderjaar?

Ten vierde en ten slotte stel ik een vraag die dit wetsvoorstel deels overstijgt, maar voor de discussie toch relevant is. Het is bijna een herhaling van wat vele fracties bij het vorige debat hebben opgemerkt, namelijk: wat is het perspectief van het kabinet specifiek wat betreft de kinderopvang? Ik doel dus niet alleen op de kindregelingen, waar we het zo-even over hebben gehad. Welke rol heeft de overheid hierin te spelen wat het kabinet betreft? En hoe moeten we de ontwikkeling duiden van de toeslagenkosten, die in 2011 ruim 3 miljard bedroegen?

Zoals altijd wachten we de antwoorden van de minister met grote belangstelling af.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef het woord aan mevrouw Sent, want de heer Thissen heeft afgezien van de woordvoering.

**

*N

Mevrouw **Sent** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Met genoegen voer ik vandaag tijdens dit plenaire debat over de voorliggende Wijzigingswet kinderopvang 2013 het woord namens de fracties van GroenLinks en de PvdA.

Met het voorliggende wetsvoorstel wordt voorgesteld om de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen te wijzigen met als doel de veiligheid van kinderen binnen de kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk verder te waarborgen. Daarnaast wordt gestreefd naar verbetering, verduidelijking en vereenvoudiging van de wet.

Tijdens de schriftelijke behandeling heeft de PvdA-fractie van de gelegenheid gebruikgemaakt om aandacht te vragen voor de kosten die gastouders moeten dragen. Wij zijn blij met de mededeling uit de nadere memorie van antwoord dat de regering de gemeenten die leges heffen van circa €1.000, individueel heeft aangeschreven met het verzoek om de hoogte van hun leges te heroverwegen. Dit is evenwel geen oplossing voor het kernprobleem, namelijk dat het beleid voor de kinderopvang een-op-een en zonder naar de verschillen te kijken, wordt overgezet naar de gastouderopvang. Als gevolg daarvan wordt de gastouderopvang financieel onevenredig zwaar getroffen door de heffing van leges voor een verklaring omtrent het gedrag (vog) en de inschrijving in het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP). Daarom stel ik de volgende vragen, mede namens GroenLinks. Acht de minister het wenselijk dat de gastouderopvang financieel onevenredig zwaar wordt getroffen? Zo ja, waarom? Zo nee, welke consequenties verbindt hij daaraan?

Tijdens de schriftelijke behandeling heeft de PvdA-fractie tevens van de gelegenheid gebruikgemaakt om aandacht te vragen voor de positie van ouderparticipatiecrèches. Wij zijn blij met de bevestiging van de minister van het uitgangspunt van de motie-Dupuis c.s. van 29 juni 2010 om te komen tot een mogelijkheid om de ouderparticipatiecrèches te laten voortbestaan. Wat de PvdA en GroenLinks evenwel opvalt, is dat de minister niet is ingegaan op onze vraag om dit in samenspraak met de ouderparticipatiecrèches te doen. Graag vernemen wij derhalve tijdens dit debat van de minister of hij bereid is om in overleg te treden met de ouderparticipatiecrèches.

Graag vragen de fracties van de GroenLinks en PvdA de aandacht van de minister voor het advies van de Raad van de Europese Unie over het stabiliteitsprogramma van Nederland voor de periode 2012-2017. De Raad beveelt aan om: "Verdere maatregelen te nemen om de arbeidsparticipatie te verhogen, met name van mensen in de marge van de arbeidsmarkt". Nu heeft de minister de Tweede Kamer vorige week geïnformeerd over de arbeidsparticipatiecijfers over het eerste kwartaal van dit jaar. Gedurende die periode is de arbeidsparticipatie van moeders met jonge kinderen sterker gedaald dan het gemiddelde voor vrouwen. De daling is het sterkst bij alleenstaande moeders. Ook de arbeidsparticipatie van vaders met jonge kinderen is sterker gedaald dan het gemiddelde voor mannen. Indachtig het advies van de Raad van de Europese Unie vernemen wij graag van de minister hoe het voorliggende wetsvoorstel zich hiertoe verhoudt. Voorts horen wij graag van de minister welke maatregelen hij voornemens is te nemen om de arbeidsparticipatie te verhogen.

De fracties van de PvdA en GroenLinks wachten de antwoorden van de minister met belangstelling af.

Mevrouw **Scholten** (D66): Voorzitter. De directe aanleiding voor dit wetsvoorstel is een aantal recente misstanden waarbij de veiligheid van kinderen in de opvang niet gewaarborgd was. In het bijzonder hebben we het dan over de Amsterdamse zedenzaak, waar deze minister in andere hoedanigheid bij betrokken was. Het betreft een verschrikkelijk drama voor de betrokken kinderen en hun ouders. Deze zaak heeft veel stof doen opwaaien. Ook andere zedenzaken, zoals misbruik bij een centrum voor blinden en slechtienden in Huizen of bij een kinderopvangboerderij in Ens, spreken tot de verbeelding. Dat is logisch: seksueel misbruik van een kind op een plek waar ouders hun kinderen in vertrouwen achterlaten, roept behoorlijk wat emoties op.

De vraag "Wie had wat wanneer kunnen doen om dit te voorkomen?" is in al deze gevallen gesteld, en de voorliggende wijziging is het antwoord van de regering. Daarmee heeft zij de schijn van incidentenpolitiek: er is iets ergs gebeurd, er wordt met vingers naar de overheid gewezen en die is er als de kippen bij met de belofte dat zij alles zal doen om herhaling te voorkomen. Maar ligt de verantwoordelijkheid voor het voorkomen van dit soort incidenten wel volledig bij de overheid? Gelukkig trekt de kinderopvangsector zelf zijn conclusies en werkt de sector onverminderd hard aan een veilige opvang. De minister heeft de gesprekken met ouders en betrokkenen nog vers in het geheugen en heeft nu een gaatje gevonden waarmee hij zijn toen gedane belofte kan inlossen. Dat is nobel, maar in zulke gevallen met instinctieve reacties moet de vraag welke rol de overheid kan en mag spelen des te zorgvuldiger worden gesteld. Soms moet de overheid concluderen dat de oplossing niet zit in al dan niet landelijke wet- en regelgeving maar in het stimuleren van communicatie en kwaliteit. Over de vraag of dat in dit geval ook geldt, ben ik nog niet zeker, maar ik heb hem wel in mijn achterhoofd.

De wijziging omvat een uitbreiding en aanscherping van de plicht om te beschikken over een verklaring omtrent het gedrag. Een groot aantal medewerkers in de kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk zal zelfs gaan vallen onder een systeem van continue screening. Dat is een drastische maatregel gelet op het feit dat al deze medewerkers worden gescreend zonder dat sprake is van een concrete verdenking. Verwerking van strafrechtelijke gegevens is in beginsel verboden op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens. Alleen als een uitzondering wordt gemaakt op basis van paragraaf 2 van hoofdstuk 2 van deze wet, en als is voldaan aan de noodzakelijkheids- en de evenredigheidseis, mag hiervan worden afgeweken. Daarom is het, hoewel het aantrekkelijk is om deze wijziging gelijk in te voeren, nodig om zorgvuldig te toetsen, en wel op rechtmatigheid en effectiviteit.

Ik ga eerst in op de effectiviteit. Het doel van deze wijziging is duidelijk: medewerkers die in het verleden zijn geassocieerd met ongewenst gedrag richting kinderen, in het bijzonder seksueel gedrag, worden geweerd uit de kinderopvangsector, doordat zij dan niet aan een verklaring omtrent

*N

gedrag kunnen komen. Maar lang niet elke ongewenste handeling is bekend bij het Openbaar Ministerie. Het systeem van continue screening is niet waterdicht. Alertheid in de sector blijft dus geboden, zo zegt ook de minister.

Sinds 1 maart 2013 worden nieuwe medewerkers in de kinderopvangsector al automatisch gescreend. Heeft deze screening al wat opgeleverd? Functioneert de keten van DUO naar JustID naar Centraal Orgaan Verklaring Omtrent het Gedrag goed? Zijn er al meldingen van matches bij JustID geweest?

De minister geeft aan dat op het moment dat een vog niet wordt afgegeven, de opvanghouder op basis van een protocol kan overgaan tot ontslag met wederzijds goedvinden. Mocht dit niet kunnen, dan wordt de werknemer in elk geval op non-actief gezet, zo zegt de minister. Ik zou graag willen horen wat er met de opvanghouder en de medewerker gebeurt als dit niet plaatsvindt. Een ontslag met wederzijds goedvinden is niet een-twee-drie georganiseerd. Is hier een boetebepaling voor de kinderopvanghouder aan de orde? Kan de vergunning worden ingetrokken? Welke instrumenten heeft de overheid om dit te organiseren? Graag willen wij ook hierop een reactie van de minister.

In onze schriftelijke gedachtewisseling heb ik de minister tweemaal gevraagd om in te gaan op de Amsterdamse zedenzaak, op de zaak in Huizen en op de zaak in Ens. Ik heb gevraagd of, als de continue screening op dat moment in werking was geweest, deze zaken voorkomen of eerder opgemerkt hadden kunnen worden. Omdat de minister het moeilijk vond om deze vraag te beantwoorden, ben ik zelf in de boeken gedoken. In het geval van de Amsterdamse zedenzaak is het antwoord "ja". De verdachte was al eerder veroordeeld in Duitsland. Omdat hij inmiddels de Nederlandse nationaliteit heeft, was het op basis van deze wijziging mogelijk geweest om dat feit boven water te halen. Mededelingen over onvoorwaardelijke strafrechtelijke veroordelingen in een ander EU-land worden doorgegeven aan het land van nationaliteit.

Bij Huizen en Ens is het antwoord "nee". De verdachte in Ens had geen strafblad en was niet eerder geassocieerd met ongewenst seksueel gedrag. De verdachte in Huizen was weliswaar eerder verdacht geweest, maar zijn slachtoffers bevonden zich niet in een kinderdagverblijf maar in een instelling voor jongeren met een visuele beperking. Deze sector valt niet onder de continue screening. Op dit laatste punt kom ik later nog even terug.

Er hangt dus veel af van een alerte houding van de sector. Mijn fractie maakt zich zorgen of deze alertheid wel geboden kan worden. In de hoorzitting van 3 juni 2013 aan de overkant van het Binnenhof is door verschillende partijen in de opvang zorgen geuit over het weinige aanbod, de hoge prijs van de kinderopvang en de financiële malaise in de sector. De minister heeft gezegd uitgebreid op deze punten terug te zullen komen in zijn voorjaarsbrief. Ik zou graag zien dat hij daarin specifiek aandacht besteedt aan de volgende

vragen. Hoe zorg je dat er in zijn geheel een prettige, veilige opvangruimte ontstaat? Hoe voorkom je bovenmatige focus op mogelijk seksueel getint gedrag op een kinderdagverblijf, waarbij elke handeling een potentiële verdachtmaking is? Wij zouden hier graag van de minister een voorschot krijgen op de beloofde brief.

Zoals ik al zei, hecht mijn fractie aan een zorgvuldige afweging, zeker als er een screening plaatsvindt zonder dat de betrokkene van een strafbaar feit wordt verdacht. Wij zijn dan ook blij dat de minister zekerheden heeft ingebouwd in de keten DUO, JustID en COVOG. Zo is de privacy van niet verdachte medewerkers zo goed mogelijk geborgd.

Ik had het net over de zedenzaak in Huizen. Het criterium dat de minister in de memorie van toelichting voor de continue screening in de kinderopvang geeft, is dat de opvang vooral gericht is op de fysieke verzorging en dat het slachtoffer zich niet goed verbaal kan uiten. Deze criteria gelden min of meer ook voor het slachtoffer in Huizen. Hier werd een jongere misbruikt die in een bovenmatig afhankelijke positie verkeerde ten opzichte van zijn verzorger. Hetzelfde geldt voor ouderen in opvangcentra of andere plekken waar mensen worden opgevangen omdat zij moeten worden verzorgd. Omdat de continue screening zich nu alleen richt op de kinderopvang, had de verdachte in Huizen niet eerder kunnen worden opgemerkt. De minister wil bij de evaluatie over drie jaar bekijken of ook in andere sectoren een continue screening zou moeten worden ingevoerd. Als we dan toch overgaan tot deze verregaande maatregel, waarom dan niet op al deze plekken, zo vraag ik hem. En is in dit verband drie jaar wachten op de evaluatie niet wat lang? Als in dit geval van uitstel afstel komt, lijkt deze wijziging wel degelijk op incidentenpolitiek. Er is sprake van een misstand, dus moet er een wijziging komen. Laten we het in de andere sectoren vóór zijn, zo zou ik willen adviseren, maar dan wel met dezelfde eisen om alertheid in die sectoren te waarborgen; dus een veilige en prettige sfeer in de opvang en geen overmatige focus op mogelijk verdacht gedrag.

Screening met behulp van verklaringen omtrent gedrag is een van de weinige instrumenten die de landelijke overheid kan inzetten om misstanden in de kinderopvangsector te bestrijden. Mocht deze wijziging worden aangenomen, dan hebben we alles gedaan wat in de macht ligt van de landelijke politiek om medewerkers die niet in de kinderopvang thuishoren, te weren. Incidenten in de toekomst zullen opnieuw zorgen voor wijzende vingers richting de overheid. Die neiging bestaat nu eenmaal. Wij moeten daar als politici op een verantwoordelijke manier mee omgaan. Dat betekent soms uitleggen dat niet alle risico's uit te sluiten zijn en dat het zo veel mogelijk uitsluiten van risico's een prijs kent in de vorm van het doorbreken van het privacyrecht van medewerkers en kinderopvanghouders.

We moeten voorkomen dat we voor elk incident de oplossing zoeken in wet- en regelgeving. Mijn fractie gelooft meer in een open dialoog en in het stimuleren van communicatie

tussen alle betrokken partijen. In dit kader hoop ik dan ook dat de aandacht van de minister nu zal gaan naar verbetering van de algehele kwaliteit van de kinderopvang. We willen graag dat jonge ouders participeren in de arbeidsmarkt. Hiervoor is kwalitatief hoogstaande, beschikbare en betaalbare opvang een belangrijke voorwaarde. Wetten en regels moeten dan ook zo veel mogelijk ruimte bieden aan alle vormen van kinderopvang die dit kunnen leveren. Een goed verstaander hoort dat ik hieronder ook de ouderparticipatiecrèches schaar. Ik sluit mij aan bij de opmerkingen van collega Hoekstra en collega Sent daarover. Ervoor zorgen dat medewerkers gescreend zijn op veroordelingen, is daar een onderdeel van. Dat is net zo belangrijk als een veilige en prettige sfeer en betrokken zorg voor de kinderen. Ik wacht de antwoorden van de minister graag af.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Bij het volgende onderwerp moet de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aanwezig zijn. Dat onderwerp was ingepland om 15.55 uur. De griffier heeft al geprobeerd telefonisch contact te krijgen om de minister eerder naar de Kamer te halen. Dat schijnt echter niet te lukken. Daarom schors ik de vergadering voor twintig minuten. Ik verzoek u zeer alert te zijn op de bel, opdat wij de vergadering daarna zo gauw mogelijk kunnen hervatten.

**

De vergadering wordt van 15.35 uur tot 15.55 uur geschorst.

*B

!Kieswet!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Kieswet houdende maatregelen om het eenvoudiger te maken voor Nederlanders in het buitenland om hun stem uit te brengen, wijziging van de wijze van inlevering van de kandidatenlijsten, aanpassing van de datum van kandidaatstelling en stemming, alsmede regeling van andere onderwerpen (33268).

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van harte welkom in deze Kamer.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Voorzitter. Het voorliggende wetsvoorstel bevat een aantal uiteenlopende wijzigingen van de Kieswet. Tijdens de schriftelijke behandeling hebben wij de regering op een aantal van deze wijzigingen bevraagd. Voor dit plenaire debat wil mijn fractie slechts op één thema ingaan, namelijk de regeling van het kiesrecht voor niet-Nederlanders voor de

eilandsraden van Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, de BES-eilanden; een belangrijk thema.

Het wetsvoorstel codificeert de uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van 10 januari 2011 in die zin dat het actief kiesrecht toekent voor de eilandsraden aan alle inwoners van de BES-eilanden die daar langer dan vijf jaar legaal verblijven, analoog aan de regeling voor de gemeenteraadsverkiezingen binnen het Europese deel van Nederland. Daarnaast wordt ook het passief kiesrecht toegekend. De regering meent dat nu het actief kiesrecht moet worden toegekend er geen reden is, het passief kiesrecht niet toe te kennen.

In de memorie van antwoord wordt opgemerkt dat wanneer de Kieswet nu niet wordt aangepast aan de uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof, niet-Nederlanders toch opnieuw hun stem kunnen uitbrengen bij de komende eilandraadsverkiezingen, actief kiesrecht dus, ervan uitgaande dat -- ik citeer pagina 6 van uit de memorie van antwoord -- "voor die tijd nog geen (grondwettelijke) voorziening is getroffen die ertoe strekt dat de leden van de Eerste Kamer mede worden gekozen door de leden van de eilandsraden."

Hieruit maakt mijn fractie op dat de uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof al is uitgevoerd bij de eilandraadsverkiezingen, door het buiten toepassing laten van de relevante beperking uit de Kieswet, dus zonder dat er, positief gezien, een specifieke wettelijke basis aan ten grondslag lag. Mijn fractie maakt hier verder uit op dat het ook mogelijk is, de uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof te implementeren voor de komende eilandraadsverkiezingen, zonder dat er een expliciet wettelijke grondslag daarvoor bestaat. Is dit juist?

Wetsvoorstel 33131, dat een verklaring behelst dat er grond bestaat tot wijziging van de Grondwet in verband met de vastlegging van de staatkundige positie van de BES-eilanden in de Grondwet, treft een voorziening die inderdaad ertoe strekt kiesrecht toe te kennen aan de eilandsraadsleden voor de Eerste Kamer. De Eerste Kamer heeft de behandeling van dat voorstel opgeschort.

De uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof heeft alleen betekenis zolang de grondwetswijziging niet in werking is getreden. Op dat moment ligt namelijk de vraag of het actief en/of passief kiesrecht voor de eilandraadsverkiezingen toegekend moet worden aan niet-Nederlanders ten principale weer open.

Maar dan komen wij bij het huidige wetsvoorstel. Dit voorziet niet in een tijdelijke regeling. Op bladzijde 6 van de memorie van antwoord wordt expliciet verklaard: "Als de wetgever in de toekomst een andere regeling voor het kiesrecht van niet-Nederlanders voor de eilandraadsverkiezingen wil, zal daarvoor een nieuw wetsvoorstel moeten worden ingediend." Wanneer bovengenoemde grondwetswijziging in werking treedt, blijven dus actief en passief kiesrecht voor de eilandsraden toegekend aan niet-Nederlanders. Dat betekent dat zij dus ook invloed kunnen

uitoefenen op de samenstelling van de Eerste Kamer; bij het passief kiesrecht geldt dit nog sterker dan bij het actief kiesrecht. Dit is een uitzondering op de principiële keuze dat alleen aan Nederlanders kiesrecht toekomt voor leden van algemeen vertegenwoordigende organen op nationaal niveau. De voorgestelde regeling heeft daarmee vergaande implicaties.

Mijn fractie acht de discussie hierover van zodanig fundamentele aard dat die niet via de achterdeur van een veegwet geregeld kan worden. Relevant daarbij is dat de regering vooralsnog geen alternatieve mogelijkheden voor ontvlechting van de verkiezingen van leden van de eilandraden en verkiezingen met het oog op de samenstelling van de Eerste Kamer in overweging wil nemen.

Wij achten het van groot belang dat in die gewijzigde situatie -- de inwerkingtreding van een grondwetswijziging waardoor eilandsraadsleden terecht invloed op de samenstelling van de Eerste Kamer krijgen -- niet zijdelings, simpel als neveneffect, invloed van niet-Nederlanders op de verkiezing van de Eerste Kamer mogelijk wordt gemaakt. Naar onze overtuiging zou de in dit wetsvoorstel voorgestelde regeling ofwel niet tot wet moeten worden verheven -- de uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof kan immers ook zonder expliciete regeling geïmplementeerd worden, zeker als dit tijdelijk is -- ofwel van rechtswege moeten vervallen op het moment dat een betreffende grondwetswijziging in werking treedt. Is de regering bereid, via een novelle ofwel de regeling van het kiesrecht voor niet-Nederlanders voor de eilandraadsverkiezingen terug te nemen, ofwel de toekenning van het passief kiesrecht te schrappen en op te nemen dat de toekenning van het actief kiesrecht voor niet-Nederlanders van rechtswege vervalt op het moment dat de bedoelde grondwetswijziging in werking treedt? Wij overwegen op dit punt gezamenlijk met de fractie van de VVD een motie in te dienen.

Wij zien uit naar de reactie van de minister.

*N

De heer **Vliegenthart** (SP): Voorzitter. Vandaag hebben wij deel twee van een drieluik met deze minister. Vorige week hadden wij het beleidsdebat over de inrichting van het openbaar bestuur. Vandaag behandelen wij de Kieswet met hem. Volgende week is de minister weer in deze Kamer, maar dan als adviseur bij het initiatiefwetsvoorstel-Heijnen. Ik kan met recht zeggen dat het voorstel dat wij vandaag behandelen het kleinste van de drie is. Het is in ieder geval met meest technische.

Nu behandelen wij een bescheiden wet die een aantal procedures rond het houden van verkiezingen regelt. Dat is een goede zaak, want onze democratie vraagt om permanent onderhoud. Zeker voor een land dat zich erop voor laat staan zijn zaakjes goed op orde te hebben, is het een vereiste om regelmatig te bezien of wij dingen nog beter en democratischer kunnen organiseren. Gelukkig worden wij daarbij door verschillende instellingen bij de les gehouden: nationaal door de Kiesraad en door de Adviescommissie inrichting

verkiezingsproces en internationaal door de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa. Vooral dat laatste vindt mijn fractie een groot goed. Vreemde ogen dwingen. Het zou volgens mijn fractie daarom een goed idee zijn om bij een volgende verkiezing naast de OVSE ook eens de waarnemers van de Raad van Europa uit te nodigen om onze verkiezingen te komen waarnemen. Dat is nog nooit gebeurd en lijkt mijn fractie een goede zaak. Het zou ons aan nieuwe inzichten kunnen helpen en internationaal de kritiek kunnen laten verstommen dat West-Europese landen graag naar Oost-Europa wijzen, maar zelf nooit onderwerp van studie willen zijn. Hoe staat de minister daarin? Graag een reactie.

Het rapport van de OVSE over de verkiezingen van 2010 levert volgens mijn fractie waardevolle inzichten en verbeterpunten op. In 2012 mocht ik in de aanloop naar de meest recente Tweede Kamerverkiezingen met een aantal waarnemers spreken en het viel mij op hoe goed geïnformeerd en zonder aanzien des persoons zij opereerden. Hier past een woord van dank voor hun werkzaamheden. In 2010 concludeerde de missie dat het institutionele raamwerk "overall sound" is, maar dat op een aantal terreinen verbeterpunten zijn. De regering heeft een aantal van de aanbevelingen overgenomen in het voorliggende wetsvoorstel, maar over twee voorstellen die niet overgenomen zijn in het voorstel zoals het er nu ligt, heb ik nog een vraag.

Het betreft allereerst het stemmen bij volmacht, het zogeheten proxy stemmen. "Proxy voting" zo stelt de OVSE vast "which apparently accounts for at least ten percent of the votes cast, has the potential to undermine fundamental election principles, despite recently introduced safeguards." In haar reactie zegt de regering dit punt wel gewogen te hebben, maar dat zij de voorstellen van de OVSE om bijvoorbeeld het eerder stemmen mogelijk te maken, te licht heeft bevonden. Stelt mijn fractie terecht vast dat met dit punt van het OVSE-rapport niets is gedaan, ondanks het feit dat de OVSE spreekt over fundamentele principes van een eerlijk verkiezingsproces? Kan de minister daar in zijn beantwoording eens verder op ingaan? Heeft de regering alleen kritiek op de voorgestelde oplossing van de OVSE of deelt zij de analyse die deze organisatie maakt niet?

Een andere aanbeveling betreft het mogelijk maken van nationale waarnemersmissies. In het voorstel dat de regering bij de Tweede Kamer indiende, werd dit expliciet mogelijk gemaakt. Vervolgens is deze mogelijkheid er per amendement weer uitgegoot. De minister deed daarover in de Tweede Kamer redelijk laconiek. Hij had geen plannen om de nationale waarnemersmissies te faciliteren en de facto is er met dit amendement niets veranderd, zo schreef de minister in de memorie van antwoord aan deze Kamer. Dat wringt bij mijn fractie. Het is van tweeën één: óf de regering vindt de mogelijkheid om nationale waarnemersmissies te kunnen organiseren belangrijk en doet er wat mee, óf ze legt uit waarom ze het er niet mee eens is. De

minister probeert echter de kool en de geit te sparen en dat kan volgens mijn fractie niet, hoe nobel zijn insteek wellicht ook is. Wij vinden het in ieder geval vreemd dat de regering een voorstel doet en tegelijk zegt dat het voorstel tandeloos is. Wij vinden het ook vreemd dat de Tweede Kamer tamelijk lichtvaardig besluit om een dergelijk voorstel van de OVSE aan de kant te schuiven. Graag verneem ik van de minister nog eens klip-en-klaar hoe hij tegenover het idee van nationale waarnemers staat. Het zou zomaar een versterking van het draagvlak voor ons verkiezingsproces, en daarmee voor onze democratie, kunnen betekenen. Waarom wil hij daar geen werk van maken?

Ten slotte wil ik nog enkele woorden wijden aan de verkiezingen op de BES-eilanden en hun relatie met de samenstelling van de Eerste Kamer. Mijn collega Van Bijsterveld sprak daar ook al over. Dit wetsvoorstel regelt dat ook niet-Nederlanders onder voorwaarden actief en passief kiesrecht krijgen voor de eilandsraden. Op dit moment hebben de inwoners van deze gemeenten geen stem in de samenstelling van de Eerste Kamer. Dat is vanuit principieel oogpunt onzuiver. Erkent de minister dat? Alle Nederlandse burgers, waar zij ook wonen, zouden immers dezelfde rechten en plichten moeten hebben. Wat gaat de minister op dit terrein concreet doen? Ik zie wel degelijk het probleem dat als je aan de eilandsraden stemrecht geeft, je ook niet-Nederlanders invloed geeft op de samenstelling van de Eerste Kamer. Ik ben me er ook zeer van bewust dat mede op instigatie van deze Kamer de wijziging van de Grondwet op dit terrein nog niet is uitgevoerd. Maar kan de minister aangeven aan welke mogelijkheden hij zelf denkt? Collega Van Bijsterveld noemde er een paar, maar wellicht heeft de minister hieromtrent zelf ook ideeën. Ik ben benieuwd naar de insteek die hij gaat kiezen om dit probleem op te lossen. We hebben hier te maken met een afweging tussen twee redelijk fundamentele principes. Aan de ene kant zijn alle Nederlanders gelijk en daarmee moeten zij ook een vertegenwoordiging in de Eerste Kamer hebben. Aan de andere kant bied je via de eilandsraden de mogelijkheid aan niet-Nederlanders om invloed uit te oefenen op de samenstelling van de Eerste Kamer. De voorganger van de minister op dit dossier, staatssecretaris Bijleveld, zei dat het slechts gaat om een relatief kleine groep. Je moet in een democratie echter geen gedudel krijgen over de spelregels. De spelregels moeten ten principale zuiver en correct worden geïmplementeerd.

Ik ben dus zeer benieuwd naar het antwoord van de minister. Mede aan de hand daarvan zullen we afwegen of er vandaag nog iets nodig is. Het kan echter ook heel goed dat dat in de toekomst het geval zal zijn. Ik hoor graag eerst de reactie van de minister en ik zie uit naar de beantwoording van mijn vragen.

*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Het wetsvoorstel dat tot wijzigingen in het verkiezingsproces moet leiden, lijkt een betrekkelijk onschuldig wetsvoorstel dat niet tot echte

hoofdbrekens leidt. Dat lijkt zo, want er is één onderdeel dat wel tot hoofdbrekens leidt, namelijk het onderdeel dat het kiesrecht regelt van niet-Nederlanders bij eilandraadsverkiezingen. Dit onderdeel behelst de codificatie van de uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van 10 januari 2011. Het Hof vond, kort gezegd, dat er geen objectieve en redelijke rechtvaardiging bestond voor deze ongelijke behandeling van de eilandsraden ten opzichte van de gemeenteraden. De eilandsraden hadden nog geen invloed op de samenstelling van de Eerste Kamer zolang de Grondwet niet was aangepast. Daarmee was volgens het Hof een rechtvaardiging voor de ongelijke behandeling niet gegeven. Het Hof concludeerde dat artikel Ya 14 van de Kieswet buiten toepassing moest worden gelaten en dat vreemdelingen dus op dezelfde voet kiesrecht voor de eilandsraad dienden te krijgen als vreemdelingen dat voor de gemeenteraadsverkiezingen hebben.

Op dit moment is in deze Kamer echter ook een wetsvoorstel aanhangig dat een grondwetswijziging beoogt die ertoe strekt dat de leden van de Eerste Kamer mede worden gekozen door de leden van de eilandsraden. Op het moment dat deze grondwetswijziging is gerealiseerd, worden de leden van de Eerste Kamer dus ook gekozen door niet-Nederlanders. De VVD-fractie acht dat een onwenselijke situatie. Bovendien is er dan wel een rechtvaardiging voor de ongelijke behandeling. De codificatie van de uitspraak van het Hof in dit wetsvoorstel kan dus niet anders dan een tijdelijk karakter krijgen.

In de memorie van antwoord geeft de regering aan dat zij het niet wenselijk acht om de strijdigheid van de huidige Kieswet met genoemde uitspraak te laten voortbestaan, in afwachting van een eventuele wijziging van de Grondwet. Als de wetgever in de toekomst een andere regeling wil voor het kiesrecht van niet-Nederlanders voor de eilandraadsverkiezingen, zal daarvoor, aldus de regering, een nieuw wetsvoorstel moeten worden ingediend. Ik kan nu al zeggen dat mijn fractie die andere regeling zal willen. Dat plaatst mijn fractie voor het dilemma dat we mogelijk een wetsvoorstel aannemen waarvan we nu al weten dat een en ander weer aangepast zal moeten worden op het moment dat de wijziging van de Grondwet is doorgevoerd. Hoe nodig is het bovendien om de uitspraak van het Hof via dit wetsvoorstel te codificeren? In de praktijk is er immers reeds uitvoering aan gegeven.

De minister schrijft in zijn memorie van antwoord dat op basis van deze uitspraak ook de niet-Nederlandse ingezetenen van de BES-eilanden opgeroepen zijn om deel te nemen aan de eilandraadsverkiezingen van 2011. Waarom zou dat ook niet kunnen voor de volgende eilandsraadsverkiezingen, van 2015? De kans is groot dat in 2019 de herziening van de Grondwet is aangenomen. Is de regering bereid om bij de Tweede Kamer een novelle in te dienen en onderhavig wetsvoorstel aan te passen op dit punt? Deze Kamer staat voor kwaliteit van wetgeving.

De heer **Vliegenthart** (SP): Ik heb voor mijn goede begrip even een vraag, ook omdat collega Duthler hetzelfde betoog heeft gehouden als collega Van Bijsterveld. Zij vraagt de regering om met een novelle te komen opdat we straks de Kieswet niet opnieuw hoeven open te breken. Ik begrijp dat toch goed? Wat is het principiële bezwaar om eens in de zoveel tijd de Kieswet te actualiseren, te moderniseren en bij de tijd te houden? Waarom moeten we deze nu al preëemptief of preventief aanpassen zodat dat straks niet meer nodig is? Ik ben benieuwd naar de argumenten van mevrouw Duthler daarvoor, en wellicht die van haar collega van de CDA-fractie.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Het principiële ervan is dat we nu een wetsvoorstel gaan aannemen waarvan we weten dat we de effecten ervan niet willen. Daarnaast is er nog een ander wetsvoorstel in deze Kamer aanhangig, namelijk de wijziging van de Grondwet die de leden van de eilandsraden kiesrecht geeft zodat zij de samenstelling van de Eerste Kamer kunnen beïnvloeden. We moeten er dus maar op hopen dat er straks opnieuw een wetsvoorstel wordt aangeboden, waarvan we dan weer moeten afwachten of dat in de Tweede Kamer wordt aangenomen en of dat op tijd in deze Kamer zal zijn. We nemen dus een wetsvoorstel aan waarvan we weten dat we dat eigenlijk niet willen. Waarom zouden we dat wetsvoorstel dan niet meteen aanpassen? We hebben in de afgelopen periode in deze Kamer bij veel wetsvoorstellen allerlei ingewikkelde, gekunstelde constructies toegepast, zoals een veegwet buiten werking laten. Mijn fractie wil dat niet meer. Zij wil duidelijke wetgeving en via een novelle dan ook tot een goed wetsvoorstel komen.

De heer **Vliegenthart** (SP): Ik deel met de collega van de VVD dat dit een veel nobelere weg is dan bijvoorbeeld de weg die we bewandeld hebben bij de Wet herziening ten nadele. Ik probeer echter nog even verder te proeven, want mijn fractie moet nog een afweging maken. Ik wil het volgende aan de woordvoerder van de VVD meegeven. Wat zou er mis aan zijn als de minister bijvoorbeeld vandaag zou toezeggen dat op het moment dat de tweede lezing aanhangig wordt gemaakt in de Tweede Kamer, hij tegelijk met een wijziging van de Kieswet komt? Bij een herziening van de Grondwet is er sprake van twee lezingen. De ervaring leert dat dat allemaal wel even kan duren. Zo wachten we bijvoorbeeld nog steeds op de tweede lezing van het wetsvoorstel-Halsema. Maar wat zou er mis aan zijn als de minister dat zou toezeggen? Zou dat voor de VVD-fractie ook een werkbare situatie zijn of heeft de novelle ook dan nog de voorkeur? Als dat laatste zo is, waarom dan?

Mevrouw **Duthler** (VVD): De novelle heeft op dat moment nog steeds de absolute voorkeur omdat wij een wet gaan aannemen waarvan wij de effecten niet willen. Bovendien zien we in de praktijk dat het niet nodig is om de uitspraak van het hof te codificeren in het wetsvoorstel omdat de praktijk er

al uitvoering aan geeft. Dat is voor ons het doorslaggevende argument.

Voorzitter. Ik was al aan het afronden. Ik zeg het maar heel duidelijk: mijn fractie is niet bereid om deze wet aan te nemen in lijdelijke afwachting van een wijzigingsvoorstel op het moment dat een grondwetswijziging is doorgevoerd. Ook het niet in werking laten treden van alleen deze bepaling van het wetsvoorstel is voor mijn fractie geen begaanbare weg en niet bespreekbaar. Voor het geval dat de minister de toezegging van de novelle niet wenst te doen, overweegt mijn fractie samen met die van het CDA om een motie in te dienen.

Wij wachten de beantwoording met grote belangstelling af.

*N

De heer **Thom de Graaf** (D66): Voorzitter. Het wetsvoorstel waar wij het vandaag kort -- dat dacht ik tenminste, maar je weet nooit hoe kort "kort" is -- over hebben, is een verzameling van technische wijzigingen die voornamelijk voortvloeien uit de evaluaties van de verkiezingen van de afgelopen jaren. Het wetsvoorstel mocht in de Tweede Kamer op unanieme steun rekenen. Ik veronderstelde tot voor kort dat dit ook in deze Kamer het geval zou zijn, maar de bijdragen van mijn gewaardeerde collega's van CDA en VVD brengen mij tot de gedachte dat het debat nog weleens een interessante uitkomst kan hebben. Hoe dan ook, dat ik namens mijn fractie het woord voer, vloeit niet voort uit politieke redetwist en zelfs niet uit zorg over de wetstechnische kwaliteit van dit voorstel. Ik wil echter een paar opmerkingen maken over kwesties die "en marge" van dit voorstel in eerdere fasen van de wetsbehandeling aan de orde zijn gekomen.

In de eerste plaats wil ik het hebben over de positie van de Kiesraad in de wetgeving. Mijn fractie was gecharmeerd van de principiële redenering van de Raad van State, en ik meen ook van de Kiesraad zelf, om de Kiesraad niet, al dan niet gedeeltelijk, onder het regime te brengen van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen of de Kaderwet adviescolleges, maar te kiezen voor een positie sui generis en dit te benadrukken door een specifieke, uitgeschreven, wettelijke regeling. De argumenten van de regering hiertegen waren voor ons nog niet overtuigend. Zo blijft, welke volgorde ook wordt gekozen, het toch merkwaardig dat de regering in de advisering van de Kiesraad aan regering en Kamers een "hoofdtak" ziet en in het functioneren als centraal stembureau een "primaire taak", en dit alleen maar om de Kiesraad onder de generieke wetgeving te kunnen schuiven. "Semantische mist", noemde de Raad van State dit en ik moet deze daarin gelijk geven, ook na de door de regering gepleegde aanpassingen. Juist de uitzonderlijke positie van de Kiesraad, waarin de beide functies, advies en bestuursorgaan, elkaar in delicaat evenwicht houden, pleit voor een eigenstandige regulering.

In dit kader is mijn fractie er ook niet van overtuigd dat de ontslaggrond "andere zwaarwegende in de persoon van betrokkene

gelegen redenen", die nauw aansluit op artikel 12 van de Kaderwet zbo's, past bij de onafhankelijkheid van de Kiesraad. De Kiesraad dient immers een zekere rechterlijke uitstraling te hebben. Ook hier vind ik dat de Raad van State een punt heeft: niet de regering maar de Kiesraad zelf zou, gelet op deze van de politiek onafhankelijke positie, een lid voor eventueel ontslag moeten voordragen. Graag vraag ik de minister om hier nog eens op in te gaan.

Mijn fractie is ook nog niet overtuigd van de wenselijkheid om, zo kort na de staatkundige veranderingen van 10-10-10, de Kieswet voor de BES-eilanden alweer te wijzigen door de 75% van de kiesdrempel die moet worden behaald om voor een restzetel in aanmerking te komen, te wijzigen in 100%, dus het schrappen van artikel Ya 18. De regering wil weer terug naar de situatie van voor de staatkundige verandering. Ze wil dus binnen tweeëneenhalf jaar opnieuw wijzigen. Het argument hiervoor is de bestuurbaarheid van de eilanden. Er zouden simpelweg te veel partijen in de eilandraden zijn gekomen als gevolg van de restzetelverdeling met maar 75% van de kiesdeler. Als dit relevant is, leidt het tot de vraag of er in kleine Nederlandse gemeenten, met minder dan 19 raadszetels, niet exact hetzelfde probleem is. Daar geldt namelijk dezelfde regeling. Ook daar geldt de restzetelproblematiek met 75% in plaats van 100% van de kiesdeler. Hoewel ik veel discussies ken over de bestuurskracht van kleine gemeenten, heb ik nog niet gehoord, van deze minister noch van anderen, dat het probleem in de kleine gemeenten zou zitten in een proliferatie van het aantal partijen in de gemeenteraden als gevolg van deze restzetelverdelingsproblematiek. Kan de minister mij uitleggen waarom dit op de BES-eilanden wel het probleem is, waardoor we binnen tweeënhalf jaar weer een nieuwe regeling moeten maken, terwijl het in de kleine Nederlandse gemeenten niet het probleem zou zijn?

Ik roer nog kort een drietal punten aan. In de eerste plaats is dat het voornemen om toch weer serieus werk te gaan maken van elektronisch stemmen. Mijn fractie juicht dit toe. De ingreep van een paar jaar geleden, om alle stemmachines uit alle stemlokalen te weren, was wellicht wat al te rigoureuus. Er zijn serieuze foutmarges en risico's aan elektronisch stemmen verbonden, dat is waar, maar die bestaan, zoals we weten, ook bij handmatig stemmen. Boeiend is overigens dat juist ouderen, zo bleek vorige week uit een enquête, menen dat het potloodstemmen hopeloos ouderwets is. Geef hun maar gewoon een stemcomputer, was de uitslag. De minister heeft nu de commissie-Van Beek ingesteld, die ik meen binnen zes maanden zal moeten rapporteren over de herinvoering van elektronisch stemmen en de voorwaarden waaronder die kan plaatsvinden. Heeft de minister nog bijkomende wensen geformuleerd, bijvoorbeeld dat de stemmen op een of andere manier traceerbaar moeten zijn, bijvoorbeeld via een papertrail? Gaat de minister ervan uit dat dit al gevolgen kan hebben voor de gemeenteraadsverkiezingen en de Europese verkiezingen van komend voorjaar? Of dienen wij er

rekening mee te houden dat aanvullende regelgeving nodig zal zijn en dat dus deze verkiezingen niet onder het beslag van die stemcomputers zullen plaatsvinden?

In de tweede plaats is mijn fractie het eens met de regering dat een regeling van het kiesrecht van niet-Nederlanders voor de eilandsraadverkiezingen op Bonaire, Statia en Saba geboden is, niet om nu nieuwe rechten te creëren maar om te voldoen aan het internationale recht. Het probleem dat zal worden geschapen wanneer door de voorgestelde grondwetsherziening de eilandsraden ook constituerend worden voor de samenstelling van de Eerste Kamer, wordt natuurlijk met dit voorstel niet opgelost, daar is zojuist al over gesproken. Ook zal dat probleem ons nog de nodige hoofdbrekens kosten, maar daar is gelukkig ook nog tijd voor. Die tijd zal creatief moeten worden gebruikt om na te denken over wat een verantwoorde regeling is. Ik ben het natuurlijk eens met iedereen die zegt dat dit niet zo mag blijven maar moet worden opgelost. Ik heb echter wel aarzeling bij de vraag of dat per se moet leiden tot een novelle, zoals door de fracties van VVD en CDA nu wordt gevraagd. Ik vraag mij af of de door de regering in te stellen evaluatiecommissie waar wij twee weken geleden uitvoerig over hebben gesproken ook hierover zal adviseren. Ik neem aan dat dit zo is. Klopt dat?

In de derde en laatste plaats heb ik nog een opmerking over de Kieswet. De regering komt nu met een publieksversie van de Kieswet. Dat is mooi. Maar nog mooier zou zijn als dat helemaal niet nodig was omdat de Kieswet begrijpelijk zou zijn in zichzelf. Dat er een publieksversie moet komen voor de leden van de stembureaus is eigenlijk al veelzeggend. Het zou mooi zijn als we eindelijk een integrale herziening van de Kieswet tegemoet zouden kunnen zien. De Kiesraad dringt daar op aan en juist die moet over de Kieswet waken en die ook uitvoeren. De minister lijkt het echter zonde van de tijd en de energie te vinden. Die moeten kennelijk aan andere wetgevingsprojecten worden besteed. Maar zo veel staat er toch eigenlijk niet op stapel aan constitutionele en organieke wetgeving in de komende tijd? Of heb ik het mis? Is de minister bijvoorbeeld alsnog van plan om de motie-Engels van deze Kamer over de rechtsstaatvermelding in de Grondwet uit te voeren? Dat zou natuurlijk een argument kunnen zijn om extra wetgevingscapaciteit daarvoor in te zetten.

De Kieswet is in de afgelopen 25 jaar zo vaak en zo ingewikkeld gewijzigd dat er nauwelijks nog een kiesrechtjurist, laat staan een geïnteresseerde burger of een gemiddeld Kamerlid, wegwijst uit kan. De Kieswet is een relevante pijler in onze parlementaire democratie en moet zowel formeel als materieel kenbaar zijn, dus niet alleen voor de secretaris van de Kiesraad. Is de minister dit met mij eens? Zo ja, zou hij dan zijn standpunt willen heroverwegen dat hieraan geen prioriteit moet worden besteed? Mijn fractie overweegt om, afhankelijk van het antwoord van de minister, waarvan ik natuurlijk hoop dat het positief is, in

tweede termijn hierover een uitspraak aan de Kamer te ontlokken.

Ik wacht de antwoorden van de minister met belangstelling af.

*N

De heer **Koole** (PvdA): Voorzitter. Hoewel mijn fractie geen schriftelijke vragen heeft gesteld over dit wetsvoorstel, wil ik namens mijn fractie toch op één punt deelnemen aan dit plenaire debat over wijzigingen in de Kieswet. De reden daarvoor is gelegen in een passage in de memorie van antwoord over de kiesgerechtigdheid van niet-Nederlanders bij eilandraadsverkiezingen op de BES-eilanden. Juist omdat dit raakt aan de verkiezing van deze Kamer, lijkt het ons goed ons daarover nog eens te buigen.

Zoals bekend heeft het Gemeenschappelijk Hof van Justitie in 2011 uitgesproken dat artikel Ya 14 van de Kieswet in strijd is met het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het twaalfde protocol bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. In dat artikel wordt de deelname aan eilandraadsverkiezingen beperkt tot Nederlanders. Dit was zo bepaald omdat de eilandraden de Eerste Kamer gaan kiezen wanneer de voorziene grondwetswijziging haar beslag krijgt. Het Hof vond echter dat er geen objectieve en redelijke rechtvaardiging bestond voor deze ongelijke behandeling van de eilandraden ten opzichte van de gemeenteraden. Aan de verkiezingen voor de gemeenteraden mogen immers wel, onder voorwaarden, niet-Nederlanders deelnemen.

Om het dilemma op te lossen stelt de regering nu in het wetsvoorstel voor om de niet-Nederlanders wel het kiesrecht toe te kennen, maar zij weet dat, zodra de Grondwet zal zijn gewijzigd, die bepaling weer zal moeten worden geschrapt. Op dat moment is het uitsluiten van niet-Nederlanders wel gerechtvaardigd, omdat dan het rechtstreekse verband met de verkiezing van de Eerste Kamer is gelegd, hetgeen voldoende grond is om het onderscheid tussen Nederlanders en niet-Nederlanders te rechtvaardigen. Zolang de Grondwet nog niet is gewijzigd op dit punt, wil de regering via dit wetsvoorstel dat onderscheid opheffen om de regeling in overeenstemming te brengen met het internationaal recht, zo zegt zij.

Een perfecte oplossing voor dit dilemma is er niet, maar de vraag moet worden gesteld of het verstandig is om een wetsbepaling aan te nemen waarvan het duidelijk is dat die moet worden teruggedraaid zodra de voorziene grondwetswijziging haar beslag krijgt. Zijn er geen alternatieven? Het argument dat recht moet worden gedaan aan de uitspraak van het Hof wordt in de memorie van antwoord voor een belangrijk deel ontkracht. Daar wordt immers door de regering gesteld dat in 2011, na de uitspraak van het Hof, ook zonder dat de Kieswet was gewijzigd de niet-Nederlandse ingezetenen van de BES-eilanden werden opgeroepen om deel te nemen aan de eilandraadsverkiezingen.

De heer **Vliegenthart** (SP): De heer Koole gaat er in zijn redenering van uit dat de huidige situatie, waarin de eilandraden een stem krijgen in de samenstelling van de Eerste Kamer, zo blijft en dat de optie om de BES-eilanden bijvoorbeeld bij een provincie te voegen niet wordt uitgevoerd. Er zijn ook opties mogelijk waarbij de concrete bepaling niet hoeft te worden geschrapt doordat bijvoorbeeld de staatskundige inrichting anders wordt. Collega Hermans heeft er ooit voor gepleit om de BES-eilanden bij Friesland te voegen vanwege het insulaire karakter. In zo'n geval zouden zij mogen meedoen met de Provinciale Statenverkiezingen en via Friesland een stem krijgen in de Eerste Kamer. Wil de heer Koole daarover ook meedenken of zegt hij dat dit ten principale geen optie is?

De heer **Koole** (PvdA): Alle opties moeten worden bekeken. Ik heb zelf als andere optie een apart Kiescollege in gedachten. Daarom heb ik de vraag gesteld of er alternatieven zijn voor wat er nu voorligt. Zolang dat niet zo is en zolang de regering antwoordt zoals zij antwoordt in de memorie van antwoord, blijf ik die vraag houden. In de memorie van antwoord staat dat ook na de uitspraak van het Hof de niet-Nederlandse ingezetenen van de BES-eilanden werden opgeroepen om deel te nemen aan de eilandraadsverkiezingen. De uitspraak van het Hof werd aldus reeds bediend. Sterker nog: in de memorie van antwoord wordt vervolgens opgemerkt dat, ook als de Kieswet niet wordt gewijzigd, bij de volgende eilandraadsverkiezingen zo'n oproep opnieuw zal gebeuren. De regering noemt dit expliciet om aan te tonen dat met het voorliggende wetsvoorstel geen nieuwe rechten worden gecreëerd. Als dat zo is en als de uitspraak van het Hof ook zonder wijziging van de Kieswet op dit punt toch al wordt bediend, waarom moet dan een bepaling worden opgenomen die bij de voorziene grondwetswijziging in 2016/2017 direct weer zal worden geschrapt? Zijn wij dan niet bezig met het rondpompen van wetgeving en is het middel dan niet erger dan de kwaal? Ik zie het antwoord van de minister graag tegemoet.

De **voorzitter**: De minister heeft mij te kennen gegeven dat hij eventueel bereid is om zijn eerste termijn aansluitend te houden. Ik weet niet of hij zijn antwoord binnen een kwartier kan geven. Aangezien wij dan ook nog een tweede termijn van de Kamer krijgen, lijkt het mij beter dat de minister om 17.15 uur terugkomt en dat wij eerst met minister Asscher het dan aan de orde zijnde onderwerp afhandelen.

**

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Wet op de ondernemingsraden!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Aanpassing van de Wet op de ondernemingsraden in verband met wijziging van de financiering van het scholingssysteem voor leden van de ondernemingsraad en enkele andere wijzigingen van deze wet (33367).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Asscher**: Voorzitter. Het is mooi om vandaag weer in uw midden te mogen zijn bij de behandeling van drie wetsvoorstellen. Het eerste betreft een wijziging van de Wet op de ondernemingsraden. Medezeggenschap wordt in ons land intussen algemeen geaccepteerd en gewaardeerd. De overlegvergadering heeft bewezen een goede vorm te bieden voor het gesprek tussen de ondernemer en de werknemers. Met het aan de Kamer voorgelegde wetsvoorstel zorgen wij ervoor dat wij de scholing van or-leden en daarmee dus in feite de kwaliteit van de medezeggenschap ook voor de toekomst kunnen borgen en op een eigentijdse manier kunnen vormgeven.

De schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel stond vooral in het teken van het amendement-Van Weyenberg en dat geldt eigenlijk ook voor de behandeling in eerste termijn van de zijde van de Kamer die wij zojuist hebben gehad. Toch wil ik, voordat ik daar uiteraard op inga, nog iets zeggen over de kern van het voorstel. Het huidige, oude, scholingssysteem kent zijn oorsprong in de tijd dat de scholing van or-leden nog echt in de kinderschoenen stond. Het systeem was met name gericht op het stimuleren van het gebruik van scholing door een subsidie te bieden aan de ondernemer bij aankoop van op kwaliteit gecertificeerde scholing. Die subsidie werd gefinancierd door een verplichte heffing. De behoefte aan zo'n systeem is in onze dagen, zo constateren de sociale partners en verreweg de meeste leden van deze Kamer, geringer geworden. Het scholingsaanbod is veel ruimer en het besef dat scholing de kwaliteit verbetert is veel groter geworden dan in de tijd dat dit systeem werd opgezet.

In het SER-advies dat aan de basis ligt van deze wijziging wordt unaniem geadviseerd om het huidige subsidiesysteem te beëindigen en te vervangen door een nieuw systeem zonder een speciale heffing. Een belangrijk voordeel daarvan is dat die heffingen en daarmee de administratieve lasten voor de ondernemer verdwijnen. Het scholingsrecht ligt al vast in de WOR. De or heeft recht op een minimumaantal scholingsdagen. De ondernemer is verplicht de kosten te dragen die redelijkerwijs noodzakelijk zijn voor het uitoefenen van de taken van de or, dus ook de scholingskosten. Dat kwam onder andere aan de orde in het betoog van de heer Backer.

Het scholingsrecht wordt in de wet nog versterkt door het opnemen van de bepaling over de kosten die deze verplichting voor de ondernemer nog eens benadrukt en door een bepaling dat de scholing van voldoende kwaliteit moet zijn. Met dat

laatste wordt een koppeling gemaakt met het certificeringssysteem voor de kwaliteit. De SER heeft aangekondigd een stichting te zullen oprichten die zorg zal dragen voor de certificering van het scholingsaanbod. Daarnaast gaat de SER jaarlijks een richtbedrag voor scholing vaststellen. Daarmee worden de or en de werkgever geholpen bij het op een heel lichte manier maken van afspraken. Het is de bedoeling dat de overgang naar het nieuwe scholingssysteem daarmee makkelijker wordt gemaakt en eventuele koudwatervrees, zo die al zou bestaan, kan worden weggenomen. De combinatie van de verplichting, de richtbedragen en de certificering zal ervoor zorgen dat de scholing van or-leden zal blijven doorgaan en zal blijven bijdragen aan een klimaat dat zowel ondernemers als medewerkers ten goede komt.

De SER heeft intussen ook een taak gekregen ter bevordering van de medezeggenschap. Juist als vertegenwoordiger van ondernemers en werknemers kan de SER via de Commissie Bevordering Medezeggenschap gezaghebbende uitspraken doen. Dat kan bijvoorbeeld in de vorm van aanbevelingen of doordat de SER zorgdraagt voor certificering, zoals ik net al zei.

Juist die nieuwe taak van de SER brengt mij op het amendement over het handtekeningenvereiste, het door de Tweede Kamer aangenomen amendement-Van Weyenberg. Uiteraard heb ik begrip voor de vragen die de Eerste Kamer daarover heeft gesteld. Niet voor niets heeft de regering, zoals opgemerkt, een negatief preadvies gegeven over dit amendement. Er leeft een reële zorg over de mogelijke gevolgen van het amendement. Ook de brief van de Stichting van de Arbeid is duidelijk. Het is belangrijk dat personen die werknemers willen vertegenwoordigen een minimum aan draagvlak hebben. Ik vind het echter ook belangrijk dat het nieuwe financieringssysteem voor scholing van leden van ondernemingsraden snel in werking treedt. De scholingsmarkt heeft behoefte aan duidelijkheid, net als ondernemers en ondernemingsraden. Daarbij denk ik dat de medezeggenschap in Nederland zo volwassen is dat mogelijke nadelige gevolgen van het amendement op korte termijn niet zullen leiden tot een wezenlijke aantasting van de kwaliteit ervan. Daarom heb ik de Kamer ook eerbiedig verzocht om in te stemmen met het wetsvoorstel, inclusief het amendement.

Daarbij benadruk ik wel dat het de voorkeur verdient dat de kwestie uiteindelijk op een zodanige wijze kan worden geregeld dat de betrokken partijen zich erin kunnen vinden. Ik kom daar straks nog op terug naar aanleiding van de vragen van onder andere mevrouw Sent. Dat is de reden dat ik de SER heb gevraagd om mij te adviseren over oplossingsrichtingen, rekening houdend met het amendement en ook met de intenties en de legitieme belangen van de betrokken partijen. Ik denk dat wij op die manier beide onderwerpen de aandacht kunnen geven die zij verdienen. Het scholingssysteem kan dan snel geformaliseerd worden en wij kunnen een ordelijke discussie

voeren over het draagvlak van ondernemingsraden en kandidaat-or-leden.

Mevrouw Sent vroeg namens de fracties van de PvdA, de VVD en het CDA welke specifieke mogelijkheden er voor een passende regeling zijn. Ik heb de Commissie Bevordering Medezeggenschap gevraagd om suggesties. De suggesties van mevrouw Sent zijn wat mij betreft allemaal bespreekbaar, net als de vorm waarin zij worden gegoten. Ik denk niet dat er per definitie een wetswijziging nodig is, maar ik wil dat ook niet bij voorbaat uitsluiten. Ik zal de suggesties die hier zijn gedaan zeker aan de commissie doorgeven. Ik wil haar even de tijd geven om in goed overleg met werkgevers en werknemers te bezien op welke manier dat kan worden vormgegeven.

Mevrouw Sent vroeg of het aantal van 30 handtekening een maximum is en, zo ja, welke gevolgen dat heeft voor de beoordeling van het amendement. Het antwoord is: ja, het gaat om een derde van de ongeorganiseerde werknemers met een maximum van 30. In het gegeven rekenvoorbeeld kom je dan inderdaad uit op zeven of acht. Voor de beoordeling van het amendement betekent het niet fundamenteel iets heel anders. Wat dat betreft volg ik de heer Backer. Het vereiste geldt evenzeer voor kleine ondernemingen als voor grotere. Het handtekeningenvereiste beweegt dus mee, met een maximum van 30.

De geachte afgevaardigde van de SP vroeg waarom er geen voorstel over versterking van de naleving is opgenomen in plaats van een, in zijn ogen, niet gunstig voorstel over scholing. Ik zou hem willen geruststellen. De regering heeft wel degelijk oog voor de naleving. Met zeer grote steun van de Tweede Kamer heeft de SER een wettelijke taak gekregen ter bevordering van de medezeggenschap. De Commissie Bevordering Medezeggenschap heeft het bevorderen van de naleving als belangrijke doelstelling. Ik heb die commissie een aantal vragen gesteld, juist op de punten die de woordvoerder van de SP noemde. Ik doel op het flinke percentage van de ondernemingen dat geen ondernemingsraad heeft. Hoe komt dat? In hoeverre liggen daar heel legitieme redenen aan ten grondslag, bijvoorbeeld dat mensen niet bereid zijn om zitting te nemen in de ondernemingsraad? Of is de reden, zoals soms ook wordt gevreesd, dat de ondernemer er niet op zit te wachten? Dat zijn allemaal vragen die ik mede naar aanleiding van het debat in de Tweede Kamer expliciet heb meegegeven aan de Commissie Bevordering Medezeggenschap. Ik ga er dus vanuit dat de SER met die nieuwe wettelijke taak aan de slag zal gaan. Er is dus zeker oog voor de naleving bij de regering.

Er is gevraagd waarom wij het oude systeem niet hebben gehandhaafd. Dat is omdat het een aanjaagfunctie had die meer past -- enkele sprekers hebben dat gememoreerd -- bij het begin van de medezeggenschap en de Wet op de ondernemingsraden. Toen was scholing nieuw en paste subsidie daarbij. Inmiddels is scholing volstrekt ingeburgerd. Ik ga ervan uit dat dit niet gaat veranderen door de nieuwe financieringsvorm. Mocht de spreker ervan uitgaan dat door deze

wetswijziging de wettelijke verplichting van en het recht op scholing niet meer bestaan, kan ik hem opnieuw geruststellen. De plicht tot scholing bestaat en wordt zelfs verzwakt met de explicitering van de betalingsverplichting voor de werkgever. Dat is een verzwaring in de wet. Er was ook voorheen geen landelijk budget hiervoor. Het was alleen een manier van heffen om te financieren. Die manier past eigenlijk niet meer bij deze tijd.

Er is gevraagd naar bemiddeling door de bedrijfscommissie. Wij schrappen hier slechts het verplichte karakter van bemiddeling door de bedrijfscommissie. Degenen die daar gebruik van willen maken, kunnen dat natuurlijk doen. De bepaling in de oude wet had tot gevolg dat degenen die, soms in goede samenspraak, meteen naar de kantonrechter wilden, werden gedwongen om eerst naar de bedrijfscommissie te gaan. Dat is vreemd en niet in het belang van werkgever of werknemer. Daarom is deze geschrapt. De weg naar de bedrijfscommissie is nog steeds open voor de partijen die daar behoefte aan hebben.

Ook de SP-fractie vroeg hoe ik wil omgaan met mogelijke ongewenste gevolgen van het amendement-Van Weyenberg. Daarover heb ik het een en ander gezegd. Ik ga ervan uit dat de SER met suggesties en een gedragen oplossing komt. Ik denk dat dit mogelijk is.

De heer Backer vraagt namens de fracties van D66 en GroenLinks of het nieuwe systeem na goedkeuring al in werking is getreden. Dat is het geval. In de nota naar aanleiding van het verslag heb ik aan de Tweede Kamer gemeld dat ik daarachter sta en dat ook passend vind. Het laatste wat ik wil, is hier een wetsvoorstel verdedigen terwijl het in feite al in praktijk is gebracht. De uitleg van de heer Backer is in mijn ogen de juiste. Dit is eigendom van de SER, dus het is ook een besluit van de partijen in de SER om het zo te doen. Dat gebeurt met mijn goedkeuring. Het is bepaald niet bedoeld om de Kamer voor het blok te zetten.

De SER zal inderdaad richtlijnen geven, zoals ik al noemde in mijn algemene betoog. Dit lijkt mij een belangrijke functie, die vooral in kleine ondernemingen lange discussies kan vermijden over de bedragen waar men recht op heeft. Richtbedragen kunnen daarbij helpen.

De SER zal een stichting oprichten die kwalitatief goede opleiders voor in het bijzonder or-scholing zal certificeren. Deze stichting, SCOOR geheten, zal naar verwachting dit najaar officieel worden opgericht.

De heer Backer kan ik bevestigen dat het amendement de regering geen angst inboezemt. Dat doet niets af aan het feit dat wij er niet positief over waren in de preadvisering, maar het systeem van medezeggenschap is in Nederland dusdanig robuust, dat het de verwerking van het amendement-Van Weyenberg kan dragen.

De heer Backer vroeg voorts of er sprake is van een formele adviesaanvraag van de SER. Het antwoord is nee. Het gaat niet om een nieuwe SER-adviesaanvraag. Dit wetsvoorstel komt voort uit een unaniem SER-advies. Wij hebben nu de

Commissie Bevordering Medezeggenschap, die bij uitstek gepositioneerd is om hierover te adviseren. Dat kan ook gebeuren in de vorm van aanbevelingen, die een verschillende status kunnen krijgen. Nogmaals, het gaat niet om een nieuwe adviesaanvraag. Het is aan de commissie om, naar aanleiding van de brief van de STAR en de in de Kamer geuite bezwaren, na te denken over en draagvlak te zoeken voor de wijze waarop wij daarmee zouden moeten omgaan. De commissie moet er ook over nadenken of er een evaluatie moet komen. Op zich is een evaluatie altijd goed, maar mijn suggestie is om eerst het advies van de commissie af te wachten en te bezien op welke wijze zij een en ander invult. Misschien is er dan helemaal geen behoefte meer aan een evaluatie. Als er dan echter nog steeds spanning op de lijn zit, zal ik zeker een evaluatie afspreken. Ook al zou het risico klein zijn, de kwaliteit van de medezeggenschap zou alsnog als gevolg van het amendement onder druk kunnen komen te staan. Wij moeten dat dus in de gaten houden. Vooralsnog echter heb ik vertrouwen in de aanbevelingen die de commissie zal doen.

Ik meen in het voorgaande de vragen van de Kamer te hebben beantwoord.

*N

Mevrouw **Sent** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoorden op de door ons gestelde vragen over het voorliggende wetsvoorstel. Op onze vraag over mogelijk passende regelingen heeft hij geantwoord dat alles bespreekbaar is en dat er mogelijk een wetswijziging nodig is. Wij hebben nog niet van hem gehoord wanneer hij verwacht dat de Commissie Bevordering Medezeggenschap met suggesties zal komen. Ook hebben wij van de minister niet gehoord wat hij zelf zal doen om een passende regeling te realiseren.

Wij hebben goed geluisterd naar de woorden van de minister over de wenselijkheid of onwenselijkheid van uitstel. Wij danken de minister voor de toelichting op ons voorbeeld, waaruit blijkt dat de toelichting bij het aangenomen amendement tekortschiet.

De beantwoording van de minister roept bij de fracties van de PvdA, het CDA en de VVD de behoefte op om in onze bijdrage in tweede termijn nogmaals onze zorgen toe te lichten en enkele additionele vragen te stellen.

Vooruitlopend op de wetgeving is de heffing reeds afgeschaft, zoals collega Backer in zijn inbreng al naar voren heeft gebracht. Als dit de bevoegdheid van de sociale partners is, hoe verhoudt zich die bevoegdheid dan tot de wet, zo vragen de fracties van de PvdA, de VVD en het CDA zich af. Ik herhaal ons punt: in het oude systeem bestond er een toets op draagvlak, hetzij via de vakbond, hetzij via handtekeningen. In het nieuwe systeem, geamendeerd door het amendement-Van Weyenberg, bestaat die toets op draagvlak alleen als er meer kandidaten dan zetels zijn. Gezien het feit dat het moeilijk is om werknemers te interesseren om deel te nemen aan de

medezeggenschap, zoals ook collega Backer al opmerkte, is er een groot risico dat kandidaten zonder draagvlak een zetel innemen. Voor alle duidelijkheid, wij hebben alle vertrouwen in het beoordelingsvermogen van de werknemers die hun stem uitbrengen, maar wij maken ons zorgen over situaties waarin er niets te kiezen valt. Volgens collega Backer repareert het amendement-Van Weyenberg een ongelijkheid tussen vakbondsleden en niet-vakbondsleden. Het amendement introduceert echter ook een nieuwe ongelijkheid, zoals hij zelf aangeeft. Voor vakbondsmedewerkers geldt het voordrachtprincipe, voor kandidaten op vrije lijsten is er nu drempelloze toegang tot de or zonder dat er enig draagvlak onder collega's vereist is. Met de Stichting van de Arbeid achten wij deze nieuwe ongelijkheid onwenselijk. Wij zijn dan ook zeer blij dat de commissie van de SER zich daarover buigt. Graag horen wij van de minister wanneer hij een resultaat van die commissie verwacht en wat hij zelf doet om een bevredigende oplossing te realiseren.

*N

De heer **Ruers** (SP): Voorzitter. Ik bedank de minister voor zijn uiteenzetting en toelichting. Daarmee zijn in ieder geval een aantal bij ons levende vragen beantwoord. Over één aspect heb ik de minister nog niet horen spreken. Volgens de oude regeling werd bij een conflict tussen or en ondernemer eerst een verplichte gang naar de bedrijfscommissie gemaakt en vervolgens kon men pas naar de kantonrechter. Ik hoor de minister zeggen dat in het nieuwe systeem de gang naar de bedrijfscommissie nog steeds mogelijk is, maar dat die facultatief geworden is. Men kan in het nieuwe systeem ook direct naar de kantonrechter stappen. Ik heb er in mijn bijdrage in eerste termijn op gewezen dat het dringende advies van de minister van Veiligheid en Justitie is om de gang naar de rechter zo veel mogelijk tegen te gaan en te kiezen voor het moderne middel van mediation, bemiddeling. Nu ligt er een wetsvoorstel voor waarin de bemiddeling vooropstaat, maar toch zegt de minister dat hij redenen heeft om met dit wetsvoorstel een richting uit te gaan die tegenovergesteld is aan die van de heer Opstelten. Naar mijn mening wringt en schuurt daar iets. Graag hoor ik van de minister waarom hij een andere opvatting heeft over dit wetsvoorstel dan de minister van Veiligheid en Justitie, die zijn opvatting met zoveel kracht en nadruk bij ons onder de aandacht heeft gebracht en bepleit.

Voorts nog een opmerking over de gevolgen van het amendement-Van Weyenberg. Ik zie toch een probleem opdoemen als ik de zojuist door de minister geschetste lijn volg. Ik begrijp dat de minister zegt dat hij het amendement heeft ontraden en dat hij het liever anders had gezien, maar dat hij het voorliggende wetsvoorstel kan steunen. Dat zou betekenen dat het wetsvoorstel van kracht wordt als het wordt aangenomen zoals het er nu ligt, met alle spanningen die daarin zitten, zoals wat mevrouw Sent net opmerkte over de nieuwe ongelijkheid. Verder denk ik aan wat de

VVD-fractie heeft beschreven, namelijk het onterecht gebruik maken van ontslagbescherming van artikel 670a BW. Als de wet zoals ze er nu ligt wordt aangenomen, in hoeverre kan het advies van de SER-commissie daar dan nog iets aan veranderen? Het kan niet zo zijn dat een advies van welke commissie dan ook, gesteund door hoe veel mensen en instanties dan ook, tegen de wet in kan gaan. Als de wet zegt dat dit de regeling is, kan een advies dat daarna komt daar niet tegenin gaan. Dat zou betekenen dat het advies, hoe het ook luidt, de wet nooit opzij kan zetten. Zie ik dat juist?

De heer **Backer** (D66): Collega Ruers, zeer ervaren en praktiserend in het arbeidsrecht, wil ik de vraag stellen of hij zich het argument van zoeken naar ontslagbescherming door het zich verkiesbaar stellen, net eigen maakt. Dat zou me eerlijk gezegd verbazen.

De heer **Ruers** (SP): Ik ben het eens met de VVD-fractie dat dat in de praktijk voorkomt. De wet geeft die mogelijkheid ook. Maar die situatie doet zich hier prangend voor als de nieuwe regeling in werking treedt. We moeten maar afwachten hoe dat, zeker in deze barre economische tijden, wordt ingevuld in de praktijk. Dat risico is er wel degelijk.

De heer **Backer** (D66): Ik hoor wat u zegt. Maar waarom zou dat risico dan niet voor vakbondsleden gelden?

De heer **Ruers** (SP): Omdat ik denk dat daar meer controle en collectieve sturing is dan wanneer iemand in zijn eentje die weg gaat. In het laatste geval is het evident dat de kans dan groter is.

De heer **Backer** (D66): Als het zo evident was, dan was er een rijke rechtspraak waarin dit evident aan de orde was gekomen. Er is rechtspraak, waarin dit af en toe aan de orde is gekomen, rechtspraak die u ook kent. Dan is de kantonrechter gelukkig zo verstandig -- zo functioneert de rechtspraak in Nederland -- om dat eruit te filteren. Het opgeverbod is natuurlijk niet absoluut.

De heer **Ruers** (SP): Dan moeten we weer naar de kantonrechter, waarmee weer nieuwe conflicten worden geschapen, althans de mogelijkheid daartoe. Ik denk dat dat niet verstandig is. Ik zou graag, net als mevrouw Sent, een andere berekening hebben gehad die uitlokking tegengaat.

*N

De heer **Backer** (D66): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn beantwoording. Ik zie de gang van de medezeggenschapspraktijk met zeer veel optimisme tegemoet. Ik ga niet proberen de vragen te beantwoorden die door collega's zijn gesteld, bijvoorbeeld hoe de medezeggenschapscommissie wegen kan vinden om in de praktijk de medezeggenschap nog verder vorm te geven. Ik stel alleen vast dat het iets te eenvoudig is om het voor te stellen alsof de bestaande regeling, die nu geamendeerd is, zo eenduidig was. Ook nu zijn er

in tal van reglementen van ondernemingsraden, in het bijzonder waar kieslijsten zijn, handtekeningen vereist die volstrekt niet overeenkomen met de huidige gang van zaken en ook niet met de organisatiegraad in de onderneming. Die reglementen zijn zo gegroeid en niet aangepast. De praktijk van de medezeggenschap vindt hierin altijd weer een weg. De SER-commissie moet in den brede bekijken hoe dat beter kan, daarbij geen opties uitsluitend. De minister sluit niet uit dat daar ooit wetgeving uit voortkomt. Wetgeving is altijd in beweging, dus dat kan. Dat lijkt mij nu eerlijk gezegd niet voor de hand te liggen, omdat de medezeggenschap in de ondernemingen langzamerhand, zeg ik de minister na, volwassen is. Er zullen altijd problemen zijn en er zal altijd ergens geprocedeerd worden, maar ik heb er vertrouwen in dat dat wordt opgelost.

Ik kan me voorstellen dat richtbedragen inderdaad zijn wat het woord zegt: richtbedragen. Verder kan ik mij voorstellen dat er enige discretionaire bevoegdheid is bij bestuurder en or om af te wijken. Er is geen kader waarin er voor betrokkenen geen ruimte meer is. Het is een zekere benchmark, maar ook niet meer dan dat.

Ik hoop dat dit voorstel, dat mijn fractie zal steunen, gaat bijdragen aan een verbetering of een bestendinging.

*N

Minister **Asscher**: Voorzitter. Wanneer komt de commissie met aanbevelingen? Dit najaar. Wat ga ik dan zelf doen? Dat hangt af van die aanbevelingen. Maar ik zal in ieder geval in overleg treden met de SER over wat er nodig is om tot een regeling te komen waarin alle partijen vertrouwen hebben. Heeft zo'n wetsvoorstel nog zin als de SER toch al gestopt is met het opleggen van de heffing? Ja, in mijn ogen wel. Er zit een versterkt scholingsrecht in, en er zit een taakstelling voor de SER in om de medezeggenschap te bevorderen. De grondslag voor die heffing, die niet meer past in deze tijd, verdwijnt daarmee uit de wet. Daarom denk ik dat dit voorstel richting kan geven aan veldpartijen als het gaat om scholing van or-leden. Maar de praktijk is sinds 1 januari van dit jaar al gewijzigd.

Ik begrijp de zorgen van de drie partijen niet alleen, ik deel ze ook tot op zekere hoogte, zij het dat die zorgen wat mij betreft niet van dien aard zijn dat ze zich zouden uitstrekken tot het functioneren van de medezeggenschap in Nederland. We hebben daarvoor een aantal waarborgen ingebouwd, zoals het scholingsrecht. Verder denk ik aan de aanbevelingen van de commissie, en aan de mogelijkheid om, als die aanbevelingen daartoe aanleiding geven, een evaluatie af te spreken of iets te doen met de aanbevelingen. Ik ben het met de sprekers eens dat het draagkrachtprobleem een risico van het amendement is: kandidaten zonder enig draagvlak in de onderneming kunnen toch verkozen worden. De eerlijkheid gebiedt me echter te zeggen dat ook in het bestaande medezeggenschapsrecht soms situaties voorkomen waarin dat draagvlak niet zo

aan de orde is zoals je idealiter zou wensen. Als mensen or-lid worden vanwege die versterkte ontslagbescherming, dan zijn er twee reacties. Om te beginnen de reactie die de heer Backer al gaf, namelijk dat de rechter daar doorheen kan prikken als dat heel evident het geval is. Als een bedrijf er zo slecht voorstaat dat dat een reden is om in de or te gaan, is er misschien wel meer dan een kandidaat, zodat er om die reden verkiezingen komen, met als gevolg draagvlak voor de gekozen kandidaat. Maar dan bevinden we ons wel in de spelonken van de discussie over de mogelijke nadelen van deze wetswijziging, als ik zo vrij mag zijn.

Nee, ik zie geen tegenstelling tussen dit beleid en dat van mijn collega van Veiligheid en Justitie, al was het maar omdat het recht om gebruik te maken van een schikking in der minne of van een bedrijfscommissie blijft bestaan. Een verplichting kan juist inefficiënt zijn. Dat partijen die er bij de rechter heel snel uit zouden kunnen komen verplicht de gang langs de bedrijfscommissie moeten maken, past niet in het beleid dat ons voor ogen staat. Die ruimte is er. Juist als er een serieus conflict dreigt tussen or en bedrijf, bijvoorbeeld rond het scholingsrecht, en men wil dat aan de rechter voorleggen, dan vind ik het eigenlijk nogal paternalistisch om te zeggen: nee, u moet en u zult eerst langs die bedrijfscommissie gaan. In sommige bedrijven en sectoren heeft dat geen toegevoegde waarde. Die verplichting in de wet past niet meer bij deze tijd.

De heer Backer vroeg hoe het zit met de richtbedragen. Welnu, het woord zegt het al. Het is geen bindend bedrag maar het geeft wel een idee. Als op zo'n bedrag een beroep zou worden gedaan, is het wel redelijk om dat als werkgever te betalen. Mensen kunnen zich natuurlijk voor een kleiner bedrag laten scholen. Dan is er geen probleem. Ook al is er in individuele gevallen behoefte aan een groter bedrag, in beginsel blijft de werkgever verplicht dat te betalen. Het aantonen van de redelijkheid van dat bedrag vergt dan weer meer van de or. Dat is de functie van richtbedragen. Met name in kleinere ondernemingen kan dat nuttig zijn. Maar daar kan van worden afgeweken. Tot zover mijn bijdrage in tweede termijn.

Mevrouw **Sent** (PvdA): Ik heb nog één vraag voor de minister. Wat zouden de consequenties zijn als we een beslissing over het voorliggende wetsvoorstel zouden uitstellen totdat het advies van de SER er is? Ik bedoel niet het formele advies, maar het moment dat de commissie zich daarover gebogen heeft.

Minister **Asscher**: De consequentie zou zijn dat je onduidelijkheid laat bestaan over de toekomst van de financiering van scholing van or-leden, en over de modernisering van een deel van het medezeggenschapsrecht. Daarmee stel je ook de versterking van het scholingsrecht uit en de functie die de SER nu krijgt ter bevordering van de medezeggenschap, terwijl we daar juist gebruik van willen maken door de SER advies te vragen en die commissie daartoe in staat te stellen. Dat zijn

negatieve consequenties. Voordelen zie ik niet van uitstellen, want in de Tweede Kamer is het wetsvoorstel inclusief amendement aangenomen. Daar verandert niet zo snel iets aan. Het aannemen van het wetsvoorstel past dus veel meer in de lijn van de wens van de sprekers die ik hier heb gehoord, alsmede van de wens van de Tweede Kamer. Kijk welke aanbevelingen die commissie doet ter bevordering van de medezeggenschap. Als er aanleiding toe is, zullen we maatregelen nemen. Ik zal daarvoor ook contact opnemen met de SER om ervoor te zorgen dat er wel een oplossing is die draagvlak heeft van beide partijen. Zou dat onmogelijk zijn, dan kan ik altijd weer terugkomen bij beide Kamers, maar dan zou ik speculeren op een probleem waarvan ik niet de verwachting heb dat dit zich zal voordoen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de SP wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend dat zij geacht wensen te worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.
**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B
!Kieswet!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Kieswet houdende maatregelen om het eenvoudiger te maken voor Nederlanders in het buitenland om hun stem uit te brengen, wijziging van de wijze van inlevering van de kandidatenlijsten, aanpassing van de datum van kandidaatstelling en stemming, alsmede regeling van andere onderwerpen (33268).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Ik dank de Kamerleden voor hun bijdragen in de eerste termijn. Ik zal eerst kort ingaan op de reikwijdte van het pakket aan voorstellen dat ter tafel ligt. Vervolgens zal ik op de vragen ingaan die zijn gesteld door de twee leden die zich op andere terreinen hebben begeven dan het specifieke onderwerp waarvoor door de meeste leden aandacht is gevraagd. Dat zijn de heer Vliegthart en de heer De Graaf. Daarna zal ik wat uitgebreider stilstaan bij het onderwerp waarvoor diverse leden aandacht hebben gevraagd, namelijk de rol van de stemmers op de BES-eilanden, met name hun positie bij het indirect kiezen van de Eerste Kamer.

Hoewel er in de eerste termijn niet veel over hoefde te worden gesproken, begin ik met te benadrukken dat wat nu voorligt het gevolg is van de evaluatie van vier verkiezingen, in 2009, 2010, 2011 en 2012. Dat waren de verkiezingen voor het Europees Parlement, de gemeenteraden, de Provinciale Staten en de Tweede Kamer. Ook is dit het gevolg van het advies van de Kiesraad over het verbeteren van het kiesproces. Deze zaken hebben geleid tot een aantal significante wijzigingen, die allemaal in dit wetsvoorstel zijn opgenomen. Ik pik er enkele uit. Een daarvan is het vergemakkelijken van het stemmen vanuit het buitenland. Dat zit hem er vooral in dat kiezers in het buitenland zich voortaan ook per e-mail kunnen registreren. Dat was een nadrukkelijke wens in de Tweede Kamer, die met name door de VVD-fractie prominent naar voren is gebracht. Dat zal ertoe leiden dat mensen zich al op 22 november van dit jaar kunnen registreren voor de verkiezing van het Europees Parlement in mei volgend jaar. Dit wetsvoorstel moet het mogelijk maken om deze datum te halen, want wij zullen de mensen in het buitenland liefst zo snel mogelijk informeren dat dit mogelijk is.

Een tweede belangrijke wijziging is dat eisen worden gesteld aan de leden van de stembureaus. De gemeenten worden verplicht stembureauleden te trainen. Er was reden tot zorg over de expertise van een aantal mensen in de stembureaus.

Een derde wijziging is dat de verkiezingen in maart structureel twee weken kunnen worden opgeschoven. Dat is al van belang voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2014. Je kunt bij Koninklijk Besluit één week schuiven. Dan los je het probleem op dat de verkiezingen op Aswoensdag zouden vallen, wat voor een deel van de Nederlanders wellicht een bezwaar kan opleveren. Met één week schuiven kom je dan in de vakantie voor Noord- en Midden-Nederland terecht. Je moet dus twee weken kunnen schuiven. Dat kan niet per KB, dat kan alleen als er een wettelijke basis voor is. Dat is ook een belangrijke reden waarom het wenselijk is dat dit wetsvoorstel op korte termijn wordt aangenomen.

Voor de Eerste Kamer wellicht niet van doorslaggevend belang, maar voor politieke partijen een punt waarvoor veel aandacht is gevraagd, is het versimpelen van een aantal procedures, bijvoorbeeld dat elke partij haar kandidatenlijst centraal kan inleveren en met één lijst kan volstaan wanneer ze in kieskringen met identieke lijsten meedoet. Dat levert een hoop reductie van drukte op.

Het volgende, tot slot, vind ik zelf een belangrijk punt. Dit is meteen een antwoord op de vraag van de heer Vliegenthart wat er is gebeurd met het advies om het stemmen bij volmacht te beperken. Dat zit wel degelijk in het voorstel. Het verlenen van een volmacht in het stemlokaal wordt in het wetsvoorstel bijvoorbeeld uitgesloten. Met name bij gemeenteraadsverkiezingen hebben taferelen plaatsgevonden waarnaar veel aandacht is uitgegaan. Mensen ontvingen in het stemlokaal volmachtverklaringen van mensen om zich heen en gingen vervolgens in het stemhokje namens de hele

familie of kennissen stemmen. Dat werd niet beschouwd als in de bedoeling liggend en wordt nu bij wet uitgesloten.

Kortom, het is een pakket met veel maatregelen. Ik heb hier vijftien grote maatregelen. Ik zal ze niet allemaal meer opsommen. Verder zijn er nog wat kleine wijzigingen. Ze maken het de moeite waard om het pakket vast te stellen en dit ook tijdig te laten gebeuren.

Ik zal ten eerste ingaan op een aantal vragen die zijn gesteld door de heer Vliegenthart. Hij vraagt of het een idee is om waarnemers van de Raad van Europa uit te nodigen. Kort en goed: dat zeg ik toe. Dat zal ik doen. Hoe belangrijk zijn nationale waarnemers? Daarover kan verschillend worden gedacht. Ze stonden inderdaad aanvankelijk in het voorstel. Nationale waarnemers dragen bij aan transparantie en aan het beeld dat de verkiezingen correct worden gehouden. Ik geloof echter niet dat er heel veel zorg bestaat over het kiesproces in Nederland. Wij hebben daarover in ieder geval geen grote zorg. De Kiesraad en de Tweede Kamer waren erg tegen dit voorstel. Het levert drukte op, zeiden ze, en een hoop toestanden met mensen die hier bij allerlei processen komen kijken of het goed gaat. De toegevoegde waarde daarvan werd niet heel hoog geacht. De heer Vliegenthart zei dat het wellicht wat laconiek klonk dat de Tweede Kamer akkoord is gegaan met het amendement. Op het gevaar af dat hij mij laconiek vindt: ik denk inderdaad dat de toegevoegde waarde ervan beperkt is en dat wij ook zonder die nationale waarnemers met de bestaande waarborgen kunnen zorgen dat de verkiezingen goed verlopen.

De heer **Vliegenthart** (SP): Als ik nu een vraag stel, scheelt dat straks wellicht in de tweede termijn. De toezegging over de Raad van Europa incasseer ik dankbaar. Aan waarnemers zal het dus waarschijnlijk bij de volgende verkiezingen niet ontbreken. De minister neemt echter iets op in het wetsvoorstel en vervolgens gaat het eruit. Dat maakt een beetje de indruk dat het kan vriezen en kan dooien en dat het niet zo veel uitmaakt. De argumenten van de Kiesraad heb ik ook gezien. Het zijn op zich steekhoudende argumenten, maar dan had de minister dit punt niet aanvankelijk in het wetsvoorstel moeten opnemen. Ik vraag de minister om in dit opzicht een beetje meer voor zijn zaak te staan, want die nationale waarnemers dragen bij aan draagvlak en een beetje drukte in het stemlokaal kan geen kwaad als daardoor beter wordt waargenomen.

Minister **Plasterk**: Ik zal later in mijn betoog ook bij mijn zaak blijven staan. Dat advies neem ik ter harte. Op de vraag of er niets is gedaan met de aanbevelingen van de OVSE over volmachten, heb ik in mijn inleiding al iets gezegd.

De heer De Graaf heeft een aantal vragen gesteld. Er zijn nogal wat nota's van wijziging geweest, dus ik kan mij heel goed voorstellen dat het even de vraag was welke de laatste versie was. Die komt tegemoet aan datgene wat de heer De

Graaf vroeg over de kiesdrempel. Het voorstel om die te verhogen is uit het wetsvoorstel gehaald. Daarmee vervallen waarschijnlijk ook de andere vragen over dit punt van de heer De Graaf.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Het gaat over het oorspronkelijke artikel Ya 18. Dat is er uitgehaald. Ik heb dit niet goed kunnen vinden in de eerste nota van wijziging, maar het schijnt erin geregeld te zijn, dus daarvoor mijn excuus. Dit beklemtoont misschien wel mijn andere opmerking over de onoverzichtelijkheid van de Kieswet.

Minister **Plasterk**: Dit heeft meer te maken met het voortschrijdend inzicht bij het opstellen van dit wetsvoorstel. Wellicht heeft de heer De Graaf ook gelijk over de onoverzichtelijkheid van de Kieswet, maar die kunnen wij hiervan niet de schuld geven. Daarmee kom ik wel op het volgende punt, namelijk of de regering bereid is om tot een integrale herziening van de Kieswet te komen. Wij zijn het er allemaal over eens dat de Kieswet belangrijk is. Ik heb om die reden de Kiesraad in ieder geval gevraagd om er ook een publieksversie van te maken. Hij zal dit doen. Overigens heeft hij er wel bij aangetekend dat men aarzelt om een eigen tekstinterpretatie van de Kieswet te geven. De Kiesraad zou daarom de tekst van de huidige Kieswet zodanig kunnen presenteren dat die voor een algemeen publiek inzichtelijk is, misschien ook door er keuzen nadrukkelijker uit naar voren te halen en toe te lichten, zonder samen te vatten wat de wetgever heeft bedoeld met te zeggen wat er staat. Voor je het weet creëer je dan namelijk twee versies van de Kieswet. Dat kan ook weer verwarring scheppen. Maar goed, die publieksversie komt er.

De integrale herziening zou ik onmiddellijk uitvoeren als ik daarvoor de ambtelijke capaciteit had, maar wij zijn heel druk bezig met wetgeving. Ik heb het gevoel dat ik van de collega's één van degenen bij die regelmatig in de Eerste Kamer staat, niet alleen voor algemene debatten, maar wel degelijk ook voor wetswijzigingen. Ik heb hier nog net geen campingbedje staan, maar breng hier toch vele dagen door. Dat moet allemaal wel worden voorbereid door de mensen van de afdeling wetgeving. Ik zou het graag doen, maar ik ontraad om dat pad nu op te gaan.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik begrijp dat het niet bovenaan het lijstje van de minister staat. Er zijn enkele wat meer prangende wetgevingsprojecten. Dat hoeft de minister echter niet te ontslaan van, ik zou bijna zeggen: de verplichting om te zorgen dat dit onderdeel van de wetgeving wat kenbaarder en overzichtelijker wordt. Waarom zou de minister niet kunnen toezeggen dat dit op de lijst wordt geplaatst en dat wordt gekeken of met de voorbereidingen kan worden begonnen? De Kiesraad kan bijvoorbeeld worden gevraagd om een advies uit te brengen over de integrale herziening. Die heeft daarvoor zelf meermalen gepleit. Dat zou het begin kunnen zijn van een wetgevingsproces dat niet volgende week tot een wetsvoorstel hoeft te leiden. Ik zou echter

graag die toezegging willen hebben, omdat ik denk dat we dit niet op zijn beloop moeten laten. Als de minister daartoe in zijn regeringsperiode geen aanzet geeft, staan we over een jaar of drie, als dit kabinet de rit uitzit, opnieuw voor de vraag of iemand een keer de aanzet wil geven voor een herziening.

Minister **Plasterk**: Op het punt van het kenbaar maken van de Kieswet zeg ik met alle plezier toe dat ik, behalve door te werken aan de publieksversie, ook anderszins mijn best zal doen om de Kieswet kenbaar te maken. Voor wat betreft een integrale herziening geldt echter dat ik het moet doen met de ambtelijke capaciteit die ik heb. Er moeten nog bezuinigingen op de rijksdienst worden ingeboekt en die zullen ook voor een deel bij het ministerie van BZK landen, dus ik wil niet lichtvaardig zeggen dat ik het op de lijst zet als ik daarmee de verwachting schep dat ik het vervolgens op enig moment ter hand zal kunnen nemen. Ik moet dus kiezen, zoals de heer De Graaf ook zei, en we zijn nog met grondwetswijzigingen bezig. Ik heb in het debat van vorige week ook een beschouwing over hoofdstuk 7 van de Grondwet toegezegd aan de heer Engels, en dat moet allemaal gebeuren. Daar ligt dus mijn prioriteit, voordat we een wet die op zichzelf functioneert maar die inderdaad door de geschiedenis een complexe architectuur heeft gekregen, helemaal gaan herzien.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Dit is een laatste poging van mijn kant, voorzitter. Zou de minister wel kunnen toezeggen dat hij de Kiesraad vraagt om een advies, niet zozeer over de wenselijkheid van de integrale herziening -- daarover heeft de Kiesraad zich al uitgesproken -- maar over de mogelijke vormgeving daarvan? Dan kan na dat advies opnieuw worden bezien wat dit betekent voor de planning en de prioriteitsstelling.

Minister **Plasterk**: Zo'n verzoek kan ik bijna niet weigeren en ik probeer de heer De Graaf tegemoet te komen, dus ik zal in ieder geval de Kiesraad vragen naar het belang en de eventuele vormgeving ervan, maar zonder de suggestie te willen wekken dat we dit vervolgens ook ter hand zullen nemen. Ik zal de Kamer een afschrift doen toekomen, dan kan zij dat wegen.

Zou de Kiesraad niet zelf moeten gaan over het ontslag van een van zijn leden in plaats van de regering? Ik heb even gezocht naar precedënten. Eigenlijk geschieden alle benoemingen van de Hoge Colleges van Staat anders dan de Ombudsman, door de regering. Dat geldt dus voor de Rekenkamer, voor de hele rechterlijke macht en voor de Raad van State. In die rij hoort ook de Kiesraad thuis. In het wetsvoorstel is wel opgenomen dat de Kiesraad eerst moet worden gehoord voordat een voordracht tot ontslag kan worden gedaan. Bovendien is de ontslaggrond in de Kieswet zo geformuleerd dat het moet gaan om redenen die de persoon van de betrokkene zelf betreffen. In die zin is het dus nog nader beperkt ook. Uiteindelijk heeft het mijn voorkeur om dat zo

te laten en dit niet door coöptatie van de Kiesraad te laten gebeuren.

Heeft het werk van de commissie-Van Beek, die het elektronisch stemmen voorbereidt, ook betrekking op de volgende gemeenteraadsverkiezingen? Nee, dat is niet haalbaar. Dat heb ik ook bij de presentatie van de commissie-Van Beek gezegd. Daarvoor moet in ieder geval de wet worden aangepast. Ook moet er een aanbestedingstraject komen als het doorgaat, want er moeten spullen voor worden gekocht. Het lukt niet om dat voor de gemeenteraadsverkiezingen te realiseren, hoe graag ik dat ook zou willen. Er zullen wel experimenten worden gestart als de commissie daartoe adviseert, maar niet over de hele breedte.

Heb ik specifieke wensen gedeponneerd bij de commissie-Van Beek voor de papertrail? Ik heb het in het debat in de Tweede Kamer wel besproken als een van de manieren om ervoor te zorgen dat de kiezer op papier ziet dat hij gestemd heeft wat hij trachtte, hoopte en dacht te stemmen. Het is dus zeker een van de mogelijke technieken en ik neem aan dat de commissie dat in haar advies zal betrekken. Ik heb het niet specifiek meegegeven in de opdracht, maar het ligt zeer voor de hand dat de commissie dat zal overwegen.

Ik haal één keer diep adem voordat ik overga naar het onderwerp waarover eigenlijk alle sprekers in eerste termijn hebben gesproken, namelijk de complexe situatie rond het kiesrecht voor de Eerste Kamer voor de bewoners van de BES, de openbare lichamen. Ik begin met de conclusie van de heer Koole: een perfecte oplossing is er niet. Daar ben ik het mee eens. Openbare lichamen zijn in grote lijnen de equivalenten van de Nederlandse gemeenten, maar de drielagenstructuur van het huis van Thorbecke -- Rijk, provincie, gemeente -- bestaat niet aan de andere kant van de oceaan. Het is overigens ook een nadrukkelijke wens geweest van de BES-eilanden dat ze niet bij een provincie zouden worden ondergebracht. Wat betekent dit?

Allereerst geef ik een helder antwoord op de vraag waarop mevrouw Duthler, mevrouw Van Bijsterveld en de heer Vliegthart aankloeden. Is het denkbaar dat niet-Nederlanders zouden stemmen voor een der Kamers der Staten-Generaal? Het antwoord daarop is glashelder: dat kan niet het geval zijn. Het kan dus niet zo zijn dat een Italiaan direct of indirect stemt voor de samenstelling van de Eerste Kamer. Dat is ook precies de reden waarom de gedachte die een aantal jaren geleden in de wet is vervat, namelijk dat niet-Nederlanders afkomstig uit de Europese Unie en niet-Nederlanders afkomstig van elders die vijf jaar wettelijk in Nederland verblijven, stemrecht hebben voor de gemeenteraad, niet is uitgewerkt tot Provinciale Staten, hoewel dat ten principale zou hebben gekund. Dat is bewust niet gedaan, omdat Provinciale Staten de samenstelling van de Eerste Kamer bij verkiezing bepalen. Nu zitten we dus met een dilemma; zo kun je het werkelijk wel noemen. Voor de samenstelling van de eilandsraad als equivalent van de gemeenteraad is het namelijk niet meer dan logisch dat daar waar de inwoners

van Zoetermeer kunnen stemmen voor hun gemeenteraad, de inwoners van Bonaire kunnen stemmen voor hun eilandsraad. Dat geldt dan ook voor buitenlanders die daar als ingezetene het stemrecht kunnen krijgen. Dat is ook de reikwijdte van de uitspraak van het Hof. Toen mijn voorgangers deze wet in gang hebben gezet, hebben zij dus ook getracht om de praktijk in lijn te brengen met wat er nu volgens de uitspraak van het Hof gebeurt.

Mevrouw Duthler vroeg: dat is toch voorheen gebeurd door het niet in werking verklaren van een onderdeel van de wet? Zou dat in de toekomst niet nog een keer kunnen gebeuren? Het antwoord daarop is: ja, dat zou nog een keer kunnen gebeuren. Dat is één manier om te zeggen dat men dat recht niet heeft. Je ontkomt er echter niet aan om te concluderen dat het, aangezien de eilandsraad zich ten opzichte van de Eerste Kamer feitelijk verhoudt zoals Provinciale Staten zich verhouden ten opzichte van de Eerste Kamer, namelijk als een kiesraad daarvoor, niet mogelijk is dat er in de eilandsraad ook buitenlanders worden gekozen. Dan zouden die buitenlanders namelijk ook het kiesrecht hebben. Op zichzelf is het wetsvoorstel zoals het nu voorligt, consistent, want men kan kiezen voor de eilandsraad en men kiest daarmee niet voor de Eerste Kamer. Zolang de Grondwet namelijk nog niet door de Kamer is behandeld in eerste en vervolgens in tweede lezing, heeft men dat actieve en passieve kiesrecht voor de Eerste Kamer niet, dus is er geen vuiltje aan de lucht. Dat is ook zeker voor mijn voorganger de overweging geweest om het nu in de wet op te nemen. Dan handelen we volledig conform de uitspraak van het Hof en doet de wet recht aan de praktijk. Bij tweede lezing, in 2017 of 2018, is de Grondwet veranderd en dan zou ik inderdaad, zodra de tweede lezing van de Grondwet aan de Tweede Kamer wordt voorgelegd door de regering, in principe kunnen toezeggen dat we dan ook de wet veranderen, waardoor buitenlanders niet langer meer het stemrecht hebben. Dan is dat probleem opgelost. De heer Vliegthart verwees daar ook naar.

De heer **Vliegthart** (SP): Ik heb een korte vraag om te horen of ik het goed heb begrepen. De minister zou dat kunnen toezeggen. Zou hij daar ook toe bereid zijn?

Minister **Plasterk**: Ik zou daartoe graag bereid zijn, maar ik heb het gevoel dat dat niet voldoende is. Vandaar dat ik nog een stap verder zou willen gaan. Ik had eigenlijk uit de woorden van mevrouw Duthler begrepen dat het haar te ver weg is en zij dit onmiddellijk geregeld wilde zien. Dat zou je dan nog op twee manieren kunnen kunnen doen. Het kan op de manier van de novelle; ik kom daar straks specifiek op terug. De andere manier zou kunnen zijn dat ik de Kamer toezeg om, gehoord dit debat, onmiddellijk een wetsvoorstel in gang te zetten in de Tweede Kamer om ervoor te zorgen dat buitenlanders niet het stemrecht krijgen voor de openbare lichamen, zodat ze niet indirect ook stemrecht hebben voor de Eerste Kamer. Daartoe

ben ik ook graag bereid. Dat is ook exact de bedoeling van wat door de leden in eerste termijn aan de orde is gesteld.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Het is mij niet meer helemaal duidelijk. Mag ik ervan uitgaan dat de minister met mij van mening is dat niet-Nederlanders die vijf jaar woonachtig zijn in Nederland, in dit geval de BES-eilanden, wél stemrecht hebben voor de samenstelling van de eilandsraad en dat ook zullen houden in de toekomst, maar dat het probleem is of de op die manier samengestelde eilandsraad wel als constituerend college kan dienen voor de samenstelling van de Eerste Kamer? Daar zit toch het probleem? Of gaat de minister het net toegekende kiesrecht van die niet-Nederlanders weer weghalen voor de samenstelling van de eilandsraad?

Minister **Plasterk**: Het is kiezen of delen. In de grondwetswijziging zoals die in eerste lezing door de Tweede Kamer is aanvaard, staat: "De leden van de Eerste Kamer worden gekozen door de leden van de Provinciale Staten en de leden van de algemeen vertegenwoordigende organen van de openbare lichamen bedoeld in artikel 132.a." Dat kan niet anders gelezen worden dan dat zij die gekozen zijn in de eilandsraad volgens de nieuwe Grondwet, als die wordt vastgesteld door uw Kamer en in tweede lezing door beide Kamers, stemrecht zullen hebben voor de Eerste Kamer. Als uw Kamer het niet wenselijk vindt dat niet-Nederlanders dat hebben, zullen de buitenlanders in Bonaire, Saba en Statia geen stemrecht kunnen hebben voor de eilandsraad. Het gaat overigens maar om een paar honderd mensen.

De vervolgvraag is dan of je die mensen op een andere manier kunt betrekken bij de lokale democratie. Daarvoor kun je van alles verzinnen. Dat hoeven wij nu ook niet te doen. Dat kan echter niet door actief stemrecht voor de eilandsraad, omdat zij daarmee in een positie zouden komen vergelijkbaar met die van de leden van de Provinciale Staten, namelijk stemrecht voor de Eerste Kamer.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Maar dan wisselt de minister de ene onrechtvaardigheid in voor de andere onrechtvaardigheid. Dat betekent immers dat wij niet-Nederlanders in een deel van Nederland het recht ontzeggen om op het niveau van de gemeenteraad hun stem uit te brengen, terwijl wij dat voor de rest van Nederland wél regelen. Dat recht wordt dan expliciet weer teruggetrokken. Dat is de consequentie van wat de minister zegt. Ik zou mij ook kunnen voorstellen dat wij in het kader van de grondwetsherziening nog eens grondig bezien of voor de samenstelling van het college dat bijdraagt aan de samenstelling van de Eerste Kamer een andere rekenmethode kan worden toegepast, bijvoorbeeld alle stemmen minus die van de buitenlanders.

Minister **Plasterk**: Ik wil erop wijzen dat het een veel grotere onrechtvaardigheid is dat alle

Nederlanders die wonen op Bonaire, Statia en Saba geen stemrecht hebben voor een van de twee Kamers der Staten-Generaal. Om daar een eind aan te maken moet de Grondwet worden veranderd. Dat is door de Tweede Kamer in eerste lezing gedaan. Ik stel het nog steeds op prijs als wij dat ook in eerste lezing in deze Kamer kunnen doen. Stel dat dit kabinet zit tot 2017 en dit gebeurt niet in deze kabinetsperiode maar pas in de volgende, dan hebben alle Nederlanders daar tot 2023 geen stemrecht. Dat wordt ook door alle internationale gremia onacceptabel geacht. Ik vind het zelf ook onacceptabel. Ik weet dat u dat ook niet acceptabel vindt. Dat is het eerste wat wij nu moeten oplossen. Ik hoop van harte dat wij deze grondwetswijziging doorzetten, zodat alle Nederlanders stemrecht hebben voor hun parlement. Dat leidt ertoe dat die kleine groep buitenlanders aldaar dat stemrecht niet hebben, zoals buitenlanders in Nederland dat ook niet hebben voor Provinciale Staten.

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): De minister schetst zojuist een dilemma en dat dilemma zie ik ook. Ik denk dat daarvoor wel een oplossing bestaat. Die ligt in de ontvlechting van de eilandsraadverkiezingen en de verkiezingen die ten doel hebben een

bijdrage te leveren aan de samenstelling van de Eerste Kamer. Voor die ontvlechting zijn verschillende modellen denkbaar. Op dit moment wil ik daarop niet ingaan, maar ik wil wel ingaan op een punt dat de minister eerder aanroerde. In de memorie van antwoord staat dat als het wetsvoorstel wordt ingevoerd zoals het nu luidt, het altijd, bijvoorbeeld bij de tweede lezing van de grondwetsherziening of op een eerder moment, weer gewijzigd kan worden, in die zin dat het voor een gedeelte wordt teruggedraaid. Dat vind ik niet zo heel erg fraai. De wetgever kent dan namelijk eerst ongeclausuleerd en ongelimiteerd in de tijd een recht toe en vervolgens neemt de wetgever een gedeelte van dat recht terug omdat de situatie gewijzigd is. Ik zou het veel zuiverder vinden om te beginnen bij het begin en een beperkt kiesrecht toe te kennen en zo de uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie te implementeren. Dan hoeft je daarna niet een eens gegeven recht terug te draaien.

Minister **Plasterk**: Mevrouw Van Bijsterveld stelt eigenlijk twee vragen. De eerste is of wij niet zouden kunnen kiezen voor ontvlechten. Als wij dat doen, zouden de inwoners van Bonaire bijvoorbeeld tweemaal naar de stembus moeten: eenmaal voor de eilandsraad en daarmee indirect voor de Eerste Kamer en eenmaal voor een nieuw in te stellen kiescollege dat over het lokaal bestuur gaat. Dan gaat de eilandsraad dus niet meer over het lokaal bestuur en creëer je een heel nieuwe structuur. Die zou altijd grondwettelijk verankerd moeten worden. Dat zou een grondwetswijziging met zich brengen die dan weer in eerste lezing door beide Kamers moet worden besproken en met de eilanden moet worden geconsulteerd. Dat betekent dat dit grondwettetraject strandt waardoor wij pas weer bij

een volgend kabinet, dus na 2017 D.V., de eerste stappen kunnen zetten en vier jaar later wellicht stemrecht kunnen toekennen aan de inwoners van de BES-eilanden. Ik vind dat eerlijk gezegd niet verstandig en eigenlijk ook niet acceptabel.

Ik kom met alle plezier nog eens terug op die ontvlechtigingsvariant. Mijn voorkeur is om dat te doen bij de behandeling van de Grondwet hier in uw Kamer. Wij praten nu over de Kieswet. Ik kom dan daarop graag terug.

De tweede vraag van mevrouw Van Bijsterveld ging over de wijziging. Zij vindt het eigenlijk niet acceptabel dat de wet eerst wijzigt en dat die wijziging dan weer ongedaan wordt gemaakt. Ik zou haar daarin willen tegemoetkomen en meteen het punt van de novelle aan de orde stellen. Ik stel voor dat ik u toezeg dat ik het onderdeel kiesrecht voor vreemdelingen niet in werking zal laten treden en onmiddellijk zal starten met een wetswijziging om dat te veranderen. De vraag is waarom dat niet kan bij novelle. Ik vrees dat wij dat niet halen. Ik heb tijdens mijn inleiding al gezegd dat enkele punten echt te belangrijk zijn en dat wij het niet halen voor 1 januari en zelfs niet voor 22 november. Een novelle moet in ieder geval voor eerste consultatie naar de eilanden en naar de Kiesraad. Dan zijn wij acht weken verder. Daarna moet die naar de ministerraad. Dat is dus ruim na het zomerreces. Vervolgens naar de Raad van State. Een spoedprocedure daar duurt zes weken. Daarna moet de novelle worden ingediend bij de Tweede Kamer. Die heeft eerst nog de begrotingsbehandelingen die op de agenda drukken. De Tweede Kamer zal daar echter zeker over willen spreken. Daarna moet de novelle nog naar de Eerste Kamer en dan is die datum van 22 november voor het per e-mail registreren van buitenlanders verstreken. Ik zou het graag doen, het is geen onwil mijnerzijds, maar praktisch gezien lukt het niet. Ik zou u dan toch willen vragen om het betere niet de vijand van het goede te laten zijn en ermee in te stemmen dat wij het oplossen door dit onderdeel niet in werking te laten treden en dat ik zo snel mogelijk een wetswijziging indien om tegemoet te komen aan de verlangens die hier breed leven.

De heer **Vliegenthart** (SP): Ik benijd de minister niet. Het is een lastig probleem dat volgens mij helemaal niet partijpolitiek is maar heel technisch van aard. Ik voel wel mee met wat collega De Graaf zegt, namelijk dat wij hier straks het ene onrecht met het andere onrecht gaan bestrijden. Ik vind dat ook niet zuiver. De minister wil de ontvlechtigingsvariant graag nog een keer toelichten. Misschien zijn er wel meer varianten. Wellicht kan hij daarover een notitie schrijven en die naar deze Kamer sturen? Wij kunnen die dan meenemen bij de behandeling van de grondwetswijziging zodra wij daaraan toe zijn. Ik zou het fijn vinden als de minister dat toezegt en als hij ook wat creatief wil denken over de vraag welke varianten er zijn om beide dingen te regelen. Dat zou best omslachtig kunnen zijn, maar onze democratie vaart er wel bij als wij in dezen principiële zuiver zijn. Ik zou daar de minister graag over willen horen en ik hoor hem

ook graag afstand nemen van het idee dat wij het ene onrecht met het andere gaan bestrijden.

Minister **Plasterk**: Ik snap de opmerkingen van de heer Vliegenthart heel goed. Ik denk toch dat het grootste onrecht nu is dat de Nederlanders die bij tienduizenden wonen op de BES-eilanden geen stemrecht hebben voor een van de twee Kamers der Staten-Generaal. Dat probleem moeten wij zo snel mogelijk oplossen. Het kleinere ongemak dat enige honderden buitenlanders die daar wonen geen stemrecht hebben voor de eilandraad weegt minder zwaar dan het eerste.

Ik ben graag bereid om u bij de behandeling van de grondwetswijziging die notitie toe te zeggen. Ik zal daarbij ingaan op die varianten en ook de suggestie van ontvlechting nog eens de revue laten passeren, zodat u die kunt betrekken bij uw afwegingen.

De heer **Vliegenthart** (SP): Ik dank de minister daarvoor en dan zullen we wel zien hoe we verder gaan. Ik vrees echter dat dat nog een heel gepuzzel is.

Minister **Plasterk**: Ik ben me daarvan bewust.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Ik wil toch nog graag een poging doen wat betreft de snelheid van de procedure om een novelle in te dienen. Ik kan niet zo goed oordelen over die acht weken, maar ik kan me voorstellen dat het advies van de Raad van State geen zes weken hoeft te duren, aangezien het maar om één bepaling gaat. Hetzelfde geldt voor de behandeling in de Tweede Kamer: het gaat maar om één bepaling. Ik heb begrepen dat het eerder een kwestie is van niet goed te hebben opgelet dan dat men deze bepaling willessen en wetens, met deze consequenties, heeft aanvaard.

Ten aanzien van 22 november, zijnde de datum dat buitenlanders zich per e-mail kunnen registreren, vraag ik me af hoe zwaarwegend die is als je die afzet tegen het toch wel principiële punt van de doorwerking op de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer. Ik wil de minister verzoeken om toch nog eens goed te kijken naar de snelheid van die procedure.

Minister **Plasterk**: Het is niet aan mij om te beoordelen of dit lichtvaardig door de Tweede Kamer dan wel door de Raad van State zal worden behandeld. Als ik zie hoe betrokken uw Kamer is omdat het raakt aan het actieve kiesrecht en de democratie, zou het mij niet verbazen als de Tweede Kamer, daartoe aangezet door de Eerste Kamer, dit helemaal niet als hamerstuk behandelt. Wellicht gaat men er daar even fijn voor zitten. Dit lijkt me ook typisch iets waarover de leden van de Raad van State, in al hun geleerdheid, graag een beschouwing zouden schrijven. Ik ben daar dus toch niet optimistisch over.

Dan ga ik in op de vraag hoe zwaarwegend het stemmen vanuit het buitenland is. Het staat in ieder geval in het regeerakkoord, want de VVD heeft het daarin opgenomen. Ik weet dat collega Taverne in de Tweede Kamer ook zeer hecht aan dit

punt. Het past mij dus niet om daarover lichtvaardig te zijn. Ik denk toch dat dat een zwaarwegend punt is. Ik hoop dat ik deze Kamer ervan kan overtuigen dat dit niet een begaanbaar pad is. Materieel zal ik echter hetzelfde doen, namelijk door het niet in werking te laten treden en onmiddellijk een wetswijziging in gang te zetten. Als dan blijkt dat het, zoals mevrouw Duthler zegt, bij de Tweede Kamer en de Raad van State gemakkelijk passeert, kan dat ook met een wetsvoorstel dat ik los hiervan indien. In elk geval gijzelen we dan niet het in gang zetten van alle andere voorstellen in de Kieswet die voor de gemeenteraadsverkiezingen en de verkiezingen van het Europees Parlement van belang zijn.

Mevrouw **Duthler** (VVD): De minister komt daar nu mee, maar ik ben heel benieuwd welke andere elementen uit het wetsvoorstel van belang zijn om toch doorgang te laten vinden op het moment dat dit wetsvoorstel niet op tijd is aangenomen. Kan de minister daar wat meer over zeggen en dus wat concreter over worden?

Minister **Plasterk**: Een en ander zat al enigszins impliciet in mijn inleiding, maar ik wil dat met alle plezier nog eenmaal aanstippen. Dat geldt voor het stemmen vanuit het buitenland, voor de eisen die gesteld worden aan stembureauleden, voor het opschuiven van de verkiezingsdatum zodat deze niet met Aswoensdag samenvalt maar ook niet met de voorjaarsvakantie. Het geldt voor het vereenvoudigen van het indienen van de lijsten door de politieke partijen, voor de controletellingen bij stemopneming, die worden geschrapt daar waar ze niet nodig zijn, en voor de volmachtverlening in het stembureau. Het gaat ook om oplooppjes waarbij mensen stembiljetten staan te ronselen waarmee ze het hokje ingaan. Met deze wet wordt dat uitgesloten, maar anders zou dat kunnen doorgaan. Op dat punt had de OVSE kritiek en ook de heer Vliegenthart vroeg ernaar. Verder zijn er nog enkele kleinere en middelgrote punten, dus het is echt wel een heel pakket. We moeten niet willen dat dat niet doorgaat of dat we het risico lopen dat het niet tijdig klaar is.

Ik had nog een gloedvol slot van mijn betoog verzonnen, maar ik geloof dat we alle punten bij interruptie wel hebben besproken. Ik kijk even of ik daaraan nog iets heb toe te voegen. Ik hoop dat ik uw Kamer heb overtuigd van het feit dat we op dit moment de wet toch het liefst zouden passeren en wel om de redenen die ik heb genoemd. We willen het aspect van stemmen door buitenlanders in ieder geval niet in werking laten treden en dat zo snel mogelijk via een wetswijziging beklinken. Verder zal ik ervoor zorgen dat er een notitie ligt over dit dilemma bij de behandeling van de grondwetswijziging, die wat mij betreft plaatsvindt zodra uw Kamer dat wenst. Ik heb ook goed nota genomen van de woorden van de heer Vliegenthart, namelijk dat het geen eenvoudige kwestie is en dat er misschien ook geen eenvoudige oplossing is. Ik wil op dat punt geen verwachtingen scheppen, maar ik wil in ieder geval de verschillende scenario's met alle consequenties

laten passeren, zodat deze Kamer die kan laten meewegen bij de beoordeling van de grondwetswijziging.

*N

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn reactie in eerste termijn. De minister heeft een bloemlezing gegeven van de uiteenlopende wijzigingsvoorstellen die het wetsvoorstel bevat. Wij vinden dat ook wenselijke zaken, afgezien van het punt waarvan wij een punt hebben gemaakt.

Over een van de andere wijzigingen heb ik nog een vraag. De minister riep de wijziging van de regeling voor het stemmen bij volmacht in een stemlokaal in gedachten. Dat riep bij mij in gedachten dat, als ik me niet vergis, er een regeling bestaat waarin staat dat er niet meer dan twee of drie volmachten per persoon mogen worden afgegeven. Dat zou betekenen dat, als er dan toch in het stemlokaal op een onwenselijke manier met volmachten wordt gewerkt, dat ook volgens de huidige regeling altijd beperkt blijft tot twee of drie volmachten per persoon. Klopt dit volgens de minister?

Wat ons hoofdpunt betreft, hebben we goed naar de minister geluisterd. Het doet ons ook goed dat hij het standpunt deelt dat het niet zo kan zijn dat, om met zijn woorden te spreken, een Italiaan ook invloed heeft op de verkiezingen van de Eerste Kamer. Misschien wel in de weg waarlangs we tot die uitkomst kunnen komen. Naar ons idee is het zo dat als die grondwetswijziging in werking treedt en dit wetsvoorstel doorgaat zoals het nu voorligt, het gewoon een automatisme zal zijn dat dat wel het geval is. De minister vindt dat ook niet wenselijk, maar naar ons idee is het niet fraai om eerst een, ik noem het maar even onbeperkt, actief en passief kiesrecht toe te kennen, ook ongelimiteerd in de tijd, en dat vervolgens weer terug te draaien. Naar ons idee is het dan beter om van het begin af aan duidelijkheid te verschaffen over de reikwijdte van het kiesrecht, zowel in de tijd als qua inhoud van het recht. Dat betekent dus implementatie van de uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie. Ik zal de argumenten daarvoor niet herhalen. Verder lijkt ontvlechting ons in de toekomst ook geen slecht idee maar dat is, zoals de minister zelf al aangaf, toch nog een beetje toekomstmuziek. Om die reden willen wij daar nu niet op bouwen.

We hebben voorts zeker begrip voor de bezwaren die de minister naar voren haalde tegen een novelle. De belangrijkste punten uit het wetsvoorstel zijn voor ons de datum van de kandidaatstelling en de datum van de verkiezing zelf. De minister heeft gezegd dat die data naar voren gehaald kunnen worden. Weliswaar is dat maar met één week, maar goed, ze kunnen toch naar voren worden gehaald en voor ons is die ene week toch wel wenselijk. Los daarvan zou, als de novelle via een spoedprocedure in gang wordt gezet, de termijn toch nog wel bekort kunnen worden. In elk geval kan het korter dan de maximumtermijnen die de minister net noemde. De

voor- en nadelen van een novelle ofwel het laten doorgaan van het wetsvoorstel met eventueel parallel daaraan een ander wijzigingsvoorstel, ten nadele van het eventueel later in werking treden van dit voorstel -- en ik onderstreep het woord "eventueel" -- wegen naar ons idee niet helemaal op tegen het laten doorgaan van het voorstel zoals het nu luidt. Ik overweeg daarom nog steeds om met een motie te komen die nog nader zal worden toegelicht door mevrouw Duthler.

*N

De heer **Vliegenthart** (SP): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn beantwoording. Hij heeft een manmoedige poging gewaagd om vandaag tussen alle klippen door te varen. De oplossing die hij voorstelt, kan voor een groot deel op de instemming van mijn fractie rekenen. Ik kom daar zo nog over te spreken.

Ik dank de minister ook voor de twee concrete toezeggingen. Die arresteer ik dan maar even. De eerste toezegging is dat de minister de Raad van Europa zal uitnodigen om de volgende nationale verkiezingen waar te nemen. Dat gaat ook per uitnodiging, dus dat is goed. We zullen ervoor zorgen dat de leden hier die ook lid zijn van de Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa het goede nieuws alvast kunnen verspreiden daar in Straatsburg. Dat kan allicht geen kwaad. Ook dank voor de tweede toezegging, om met een notitie te komen waarin de verschillende punten over de verkiezingen op de BES-eilanden nader zullen worden uitgewerkt.

Ik heb nog een vraag. Waarom heeft de minister besloten om de artikelen niet in werking te laten treden? Volgens mij is er namelijk geen enkel materieel verschil of ze nu wel of niet in werking treden voordat de grondwetswijziging komt. De minister zegt toe om ook met een wetsvoorstel te komen betreffende het intrekken van het actief en passief kiesrecht voor niet-Nederlanders op de BES-eilanden, terwijl ook daarvoor geldt dat dit pas materieel verschil maakt op het moment dat de grondwetswijziging wordt aangenomen. Dus waarom die haast, mijnheer de minister? Volgens mij verengt u hiermee alleen maar het speelveld dat u hebt om te zoeken naar andere creatieve oplossingen, die wel degelijk ook recht doen aan het principe dat de gemeenten die de BES-eilanden nu zijn, en hun inwoners niet anders behandeld mogen worden dan inwoners van gemeenten. Ik sprak hier al over in mijn eerste termijn. Ik begrijp de haastige spoed die de minister hier betracht niet. Hij wordt daartoe geprest door een aantal leden hier. Daar heb ik goed begrepen; we zullen zien hoe dat uiteindelijk uitpakt. Ik begrijp echter de interne logica nog niet helemaal. Volgens mij kan de minister namelijk ook zeggen dat hij zal zorgen dat het geregeld is op het moment dat de grondwetswijziging wordt behandeld in dit huis. Dan kunnen we ervan op aan dat dat de oplossing is.

Volgens mij is er nog een tweede oplossing, namelijk het ontvlechten. Ik denk dat collega Van Bijsterveld op dat punt een interessante optie biedt.

Dat hoeft dan niet te betekenen dat het huidige voorstel tot wijziging van de Grondwet dat hier ligt, ingetrokken moet worden. De minister kan immers tegelijkertijd starten met een parallel proces in de Tweede Kamer, ze hier samen opvangen en door laten gaan. Dat lijkt me ook nog een optie. Ik vraag de minister dus nog om enige bezinning op wat hij vandaag concreet toezegt aan deze Kamer, want hij zou zich op termijn weleens in de voet kunnen schieten.

Dit laat onverlet dat ik grosso modo met een positieve houding naar het hele wetsvoorstel kijk. Als de minister niet al te rare dingen doet, zal ik mijn fractie adviseren om met het voorliggende wetsvoorstel in te stemmen.

*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Veel van wat ik had willen zeggen in mijn tweede termijn is al gezegd door mijn collega Sophie van Bijsterveld. Dat zal ik dus niet herhalen.

Ik vind het natuurlijk goed om te horen dat de minister bereid is om het wetsvoorstel aan te passen op het punt van het actief en passief kiesrecht voor niet-Nederlanders. Mijn fractie blijft wel er bezwaar tegen houden dat we eerst het wetsvoorstel zouden moeten aannemen terwijl we al weten dat dit effecten zal hebben die mijn fractie niet wenselijk acht. Mijn fractie blijft bezwaar houden tegen eerst het wetsvoorstel aannemen en hier dan weer een gewijzigd wetsvoorstel in behandeling nemen. Mijn fractie blijft dus hechten aan het indienen van een novelle en wil daartoe samen met de CDA-fractie een motie voorstellen.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Duthler, Van Bijsterveld, Marcel de Graaff, De Grave, Van Kappen en Kneppers-Heijnert wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het Gemeenschappelijk Hof van Justitie op 10 januari 2011 een uitspraak heeft gedaan waarin het bepaalde dat ook niet-Nederlanders kiesrecht toekomt bij eilandsraadsverkiezingen van Bonaire, Sint-Eustatius en Saba;

overwegende dat de eilandsraden nog geen invloed hadden op de samenstelling van de Eerste Kamer en dit een belangrijke overweging was voor het Hof om aan te nemen dat er geen objectieve en redelijke rechtvaardiging bestond voor deze ongelijke behandeling van de eilandsraden ten opzichte van de gemeenteraden;

overwegende dat wetsvoorstel 33268 een voorziening treft die ertoe strekt, actief en passief kiesrecht toe te kennen aan de eilandsraadsleden voor de Eerste Kamer;

overwegende dat er een wetsvoorstel voor een wijziging van de Grondwet met nummer 33131 in deze Kamer aanhangig is, dat regelt dat eilandsraden wel invloed krijgen op de samenstelling van deze Kamer;

overwegende dat wanneer bovengenoemde grondwetswijziging is aanvaard, onderhavige regeling moet worden aangepast omdat de dragende grond voor het toekennen van zowel het actief als passief kiesrecht door dit wetsvoorstel is vervallen;

verzoekt de regering, het onderhavige wetsvoorstel reeds nu aan te passen, artikel I onder EL dat een wijziging betreft van het huidige artikel Ya 14 van de Kieswet te schrappen, of in gewijzigde vorm opnieuw aan eerst de Tweede Kamer voor te leggen zodanig dat slechts het actief kiesrecht wordt opgenomen en dit van rechtswege vervalt bij inwerkingtreding van bedoelde grondwetswijziging, en indien daar aanvaard opnieuw bij deze Kamer aanhangig te maken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter E (33268).

**

*N

De heer **Thom de Graaf** (D66): Voorzitter. Voor de Handelingen is het misschien goed om te vermelden dat de "De Graaff" die u noemde als ondertekenaar van de motie, niet deze spreker is. Het is misschien verstandig om aan te geven welke "De Graaff" het dan wel is, maar in ieder geval niet deze.

De **voorzitter**: Het is handig om onder de handtekening de naam te vermelden, want handtekeningen zijn niet altijd te herleiden tot de naam van degene die de handtekening plaatst.

**

Mevrouw **Duthler** (VVD): Misschien kan ik de voorzitter helpen door te zeggen dat degene die de handtekening heeft geplaatst, de heer Machiel de Graaff is van de PVV.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Nou, dan is het helemaal verstandig dat ik deze opmerking heb gemaakt.

De heer **Vliegenthart** (SP): "Marcel de Graaff" dan toch?

De **voorzitter**: De heer Marcel de Graaff. Waarvan akte.

De heer Thom de Graaf vervolgt zijn betoog.

**

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik overweeg naamsverandering om deze onduidelijkheid voor eens en voor altijd weg te nemen.

Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoorden en voor zijn toezegging om de Kiesraad advies te vragen over de wenselijkheid en de mogelijke vormgeving van een integrale herziening van de Kieswet. Dat vind ik belangrijk. Ik ga ervan uit dat de Kiesraad zorgvuldig zal omgaan met deze adviesaanvragen.

Niet alle opmerkingen die ik heb gemaakt in mijn eerste termijn zijn door de minister beantwoord. Dat is ook niet per se nodig. Ik had nog een passage gewijd aan de positie van de Kiesraad in relatie tot de generieke wetgeving betreffende de adviescolleges en de zbo's, maar daar is het misschien nu niet het moment voor.

Ik heb goed begrepen van de minister dat hij het advies van de commissie-Van Beek als dat leidt tot herinvoering van het elektronisch stemmen, niet realiseerbaar acht voor de gemeenteraadsverkiezingen. Mag ik daar dan, helaas, aan toevoegen: dus ook niet voor de Europese verkiezingen in het voorjaar van 2014? Het is jammer, maar het is niet anders. Ik hoop maar dat we voortvarend verder kunnen werken aan de herinvoering van het elektronisch stemmen.

Dan kom ik op het punt waarover het debat grotendeels is gegaan. Ik zit met het probleem dat ik het ten principale juist vind dat niet-Nederlanders die aan de kwalificaties voldoen, kunnen deelnemen aan de verkiezingen voor de eilandsraden, omdat die worden gelijkgesteld met de gemeenteraden, dus het lokale bestuur. Dat wordt nu nadrukkelijk in dit wetsvoorstel ingevolge de uitspraak van het hof en het EVRM geregeld. Als de motie-Duthler c.s. wordt aangenomen of als de weg van de minister wordt bewandeld, namelijk om ogenblikkelijk een wetsvoorstel in te dienen om dit eruit te halen, gaan we dat recht weer ontnemen aan die niet-Nederlanders. En waarom doen we dat? Om te voorkomen dat een ander probleem zou ontstaan, namelijk dat die niet-Nederlanders zouden deelnemen aan de samenstelling van een college dat vervolgens van invloed is op de samenstelling van de Eerste Kamer.

Ik voel zeer mee met datgene wat de heer Vliegenthart heeft gezegd: we hebben nog tijd, want de grondwetsherziening hebben wij in de Eerste Kamer on hold gezet. Het gaat nog zeker twee jaar duren voordat we daar daadwerkelijk aan toekomen. In die tijd kunnen de verschillende modaliteiten op een rij worden gezet en kan ook worden overwogen om een separate grondwetsherziening aanvullend in te dienen, waarbij we bijvoorbeeld zouden kunnen onderzoeken of er een andere mogelijkheid is om de inwoners van de BES-eilanden aan de samenstelling van de Eerste Kamer te laten bijdragen. Ik zou daarvoor eigenlijk meer voelen dan voor een situatie waarin een recht dat zij net hebben gekregen en dat nog eens bevestigd is door het Hof, vervolgens weer uit de wet wordt gehaald, linksom via een novelle of rechtsom door aanvullende wetgeving. Ik heb grote moeite met de weg die de minister wil bewandelen, maar ook met de motie van mevrouw Duthler c.s.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Dit wetsvoorstel codificeert een uitspraak van het Hof. Het Hof bepaalde in 2011 dat er geen objectieve en redelijke rechtvaardiging bestond voor de ongelijke behandeling, omdat zij nog geen invloed hadden op de samenstelling van de Eerste Kamer. Straks hebben zij dat wel en dan kun je a contrario zeggen dat er wel een objectieve en redelijke rechtvaardiging bestaat.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Dat zou je kunnen zeggen, maar ik behoor niet tot de mensen die dat zouden kunnen of willen zeggen. Ik vind namelijk dat niet-Nederlanders die meer dan vijf jaar op Nederlands grondgebied hebben gewoond, op voet van gelijkheid met de gemeenteraadsverkiezingen in Nederland het recht hebben om deel te nemen aan de verkiezingen voor de eilandraden als het gaat om de werking van het lokale bestuur. Dat recht moet worden gegeven. Daarnaast hebben wij een ander probleem, namelijk dat wij voorlopig de eilandraden tot constituerende organen hebben bestempeld voor de samenstelling van de Eerste Kamer zoals Provinciale Staten dat voor de rest van Nederland zijn. Dat probleem moeten wij oplossen en dat zal waarschijnlijk niet zonder grondwetsherziening kunnen. Misschien is het verstandig om ons daarop te concentreren in plaats van het recht eerst te ontnemen. Dat probleem heeft mevrouw Duthler nog niet opgelost en de minister evenmin.

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Ik hecht eraan om een aanvullende opmerking te maken. Het doel van de motie is om de uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie te codificeren, maar wel precies zoals het Gemeenschappelijk Hof van Justitie die heeft bedoeld. In die zin geeft de motie inderdaad een extra recht. Bovendien is het in de tijd beperkt. Juist door dat te doen, kun je zeggen dat er extra druk op de ketel komt om de fundamentele voorziening te regelen om te zorgen dat er in de toekomst een echte oplossing voor het dilemma komt. Door dit in de tijd te limiteren, wordt de regering aangespoord om met een fundamentele oplossing te komen.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Of daarvoor de novelle of de motie nodig is, weet ik niet. Het allerbelangrijkste is dat de minister voor ogen houdt dat het ene onrecht niet wordt bestreden met het andere. Mijn fractie zal in de komende week grondig nadenken over de vraag of deze motie moet worden gesteund. Het wetsvoorstel als zodanig kunnen wij steunen.

*N

De heer **Koole** (PvdA): Ik dank de minister voor de beantwoording van de vragen. Het blijft een probleem waarvoor geen perfecte oplossing is. Ik heb dat eerder gezegd en de minister heeft dat herhaald. Onze fractie heeft twee bedenkingen. Een bepaling aannemen waarvan je weet dat die over een paar jaar weer zal worden geschrapt, is iets wat je zoveel mogelijk zou moeten vermijden. Mijn

fractie heeft er grote moeite mee om dat op te lossen door het niet in werking laten treden van die bepaling. Er lijkt een teneur te zijn -- niet alleen bij dit wetsvoorstel maar ook bij andere wetsvoorstellen -- dat vaker wordt gepoogd om wetten aan te nemen waarbij a priori vaststaat dat een onderdeel van de wet niet in uitvoering zal worden gebracht of niet in werking zal worden gesteld. Dat vinden wij niet passen bij zorgvuldige wetgeving. Daarom zitten wij met een probleem.

Mijn fractie staat sympathiek tegenover de redenering in de motie, maar de motie moet wel mogelijk zijn. Ik wacht de beantwoording van de minister over de motie af. Hij zegt dat een novelle qua tijd niet kan. Wat is de uiterste datum waarop de wet moet zijn aangenomen en waarvoor wij misschien nog een oplossing via een novelle kunnen regelen? Als via een novelle iets kan worden verbeterd, is dat beter dan een wet aan te nemen met een bepaling die later toch weer wordt geschrapt. Wat is de uiterste datum die nodig is om de Kieswet tijdig in werking te laten treden? Welke onderdelen gaan mis als de wet niet tijdig wordt aangenomen? De minister heeft er enkele opgesomd, maar misschien kan hij die in een brief precies opschrijven. Ik zoek naar een oplossing die enerzijds recht doet aan wat de minister wil en die anderzijds voorkomt dat je iets aanneemt wat je later wilt schrappen of niet in werking wilt laten treden. Dat dilemma is niet eenvoudig. Ik vraag de minister er nog eens met zorg naar te kijken.

*N

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Er is in tweede termijn behalve het stemmen van niet-Nederlanders op de BES-eilanden nog één ander punt aan de orde gesteld, namelijk het stemmen bij volmacht. Mevrouw Van Bijsterveld stelde daar een vraag over. Ik heb misschien in mijn eerste termijn de indruk gewekt dat ter plekke in het stembureau de hele straat een volmachtstem kan verlenen aan één persoon. Mevrouw Van Bijsterveld heeft gelijk dat zulks niet kan, want volmachten zijn wettelijk beperkt tot twee. Wat wel kan en wat ook gebeurt, is dat één persoon meerdere volmachten in ontvangst neemt en die vervolgens uitdeelt aan anderen in het stembureau om ervoor te zorgen dat er zoveel mogelijk wordt gestemd op deze of gene. Ook die praktijk wordt hiermee beperkt. Om die reden is het nuttig dat, ook al gaat het maar om twee stemmen, het niet meer zo is dat iemand het daar ter plekke doet. In het verleden is in de publiciteit aandacht besteed aan het feit dat er zich daar ongewenste taferelen kunnen afspelen. Het is goed dat die worden beperkt.

Dan kom ik bij het andere punt, waarover diverse leden hebben gesproken. Ook voor mijn voorgangers was het een nieuw feit dat het Hof heeft uitgesproken dat het onacceptabel is dat men voor de eilandraad niet zou kunnen stemmen als men buitenlander is en dat de situatie moet worden gelijkgeschakeld met de gemeenteraadsverkiezingen. Dat levert het dilemma op waarmee wij vandaag in dit debat worstelen. Helder moet zijn dat het nooit, niet één

keer, zal gebeuren dat niet-Nederlandse staatsburgers gaan stemmen en daarbij de samenstelling van een van de twee Kamers der Staten-Generaal kunnen beïnvloeden. Dat kan nu niet omdat de inwoners van de BES-eilanden geen stemrecht hebben voor de Eerste Kamer, een betreurenswaardige situatie. Ook als dat uiteindelijk wel het geval zal zijn, wil niemand het laten gebeuren dat bijvoorbeeld de Italianen de senaat van Nederland mede zouden kunnen helpen bepalen. Zij hebben immers een eigen senaat waarvoor zij kunnen stemmen. Daarover is er geen verschil van mening. Het is geen partijpolitieke kwestie, maar meer de vraag hoe dit probleem op de zuiverste manier kan worden opgelost. Dat is voor niemand hier eenvoudig.

De motie ontraad ik met klem, omdat die met zich meebrengt dat wij de hele Kieswet gaan gijzelen met alle punten die ik heb genoemd. Dat is het stemmen vanuit het buitenland, iets waaraan de VVD grote waarde hechtte, ook in de behandeling in de Tweede Kamer. Dat is voorts het tegengaan van het familiestemmen, het eisen stellen aan leden van het stembureau en het opschuiven van de verkiezingsdatum voor de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2014. Die kunnen één week worden verschoven, maar dan zit je in de voorjaarsvakantie. Je moet dus twee weken verschuiven en ik moet een wettelijke basis hebben om te kunnen schuiven, want anders vallen de verkiezingen samen met Aswoensdag en dat vindt men in grote delen van het land om allerlei redenen onplezierig.

Er is gevraagd naar de uiterste datum waarop de wet moet worden vastgesteld. Ik heb al gezegd dat de datum van 22 november 2013 geldt voor het stemmen in het buitenland. Er moet echter ook nog worden gecommuniceerd, zodat de verkiezingsdatum op 1 november 2013 moet worden vastgesteld. De heer Koole vroeg hoe snel dat kan gaan. Ik heb de Tweede Kamer niet in de hand en ik heb de Eerste Kamer niet in de hand. Ik heb de Raad van State ook niet in de hand. Die zullen hun eigen termijn daarvoor nemen.

Zeker als de kwestie in de Tweede Kamer wordt behandeld -- ik denk inderdaad dat men bij dit aspect niet zo heeft stilgestaan -- levert dat ongetwijfeld een debat op. Dat debat moet er ook zijn, want men moet er wel aandacht aan besteden. Ik wil dat niet koppelen aan de Kieswet zoals die nu voorligt. Mevrouw Duthler zegt dat deze wet geen effecten mag hebben wat betreft het stemrecht van buitenlanders. Dat zal hij ook niet hebben. Zo lang er nog geen stemrecht is voor de Eerste Kamer -- dat kan pas onder een volgend kabinet wanneer de wijziging van de Grondwet in tweede lezing is aangenomen -- is er helemaal geen vuiltje aan de lucht. Ik zie werkelijk niet wat het effect zou kunnen zijn.

Ik vraag de Kamer met klem -- dat is wat mij betreft al een concessie -- om te accepteren dat ik de wijziging van de wet snel in gang zet. De redenering van de heer Vliegthart is niet onlogisch. Je kunt zeggen dat zo lang die wijziging van de Grondwet niet is aangenomen, het materieel niet uitmaakt en dat de vraag is waarom je het

überhaupt zou moeten doen. Ik vind het echter ook onwenselijk dat de staande praktijk door het buiten werking zetten van de huidige wet eigenlijk voortdurend in strijd is met de wettelijke situatie. Dan heb ik toch liever dat wij de wettelijke situatie aanpassen.

De voorzitter: De minister heeft zelfs geen tijd nodig om adem te halen, heb ik laatst geconstateerd. Mevrouw Duthler wil interrumpen.
**

Mevrouw **Duthler** (VVD): Het dilemma blijven wij delen. Wij proberen een blokje door een rondje te duwen. Over de oplossing denken wij echter verschillend. Mijn fractie blijft vinden dat het niet fraai is om een wetsvoorstel aan te nemen, terwijl je vindt dat het meteen moet worden aangepast.

Voorzitter, ik heb een verzoek, namelijk of het dictum van onze ingediende motie tekstueel kan worden aangepast. Mag ik dat aan u geven?

De voorzitter: Gaarne. Dan zullen wij eerst de minister verder aan het woord laten. Of kan de wijziging nog invloed hebben op zijn standpunt?
**

Mevrouw **Duthler** (VVD): Ik denk het niet.

De voorzitter: Ik denk het ook niet, vluchtig ernaar kijkend. Dan zullen wij de motie laten vermenigvuldigen, zodat de minister over enkele minuten het bijgewerkte exemplaar onder ogen krijgt.
**

Minister **Plasterk:** Mocht de Kamer mijn advies over die motie wensen, moet ik haar wel kennen. De pijn zit echter niet in de overwegingen, want die delen wij volgens mij, maar in het vragen om een novelle. Dat lijkt mij onverstandig. Ik zou het dictum toch nog even willen zien.

Ik heb de vraag van de heer Vliegthart waarom er nu zo'n haast is omdat het materieel uiteindelijk niet uitmaakt, eigenlijk al beantwoord. Dat vloeit voort uit de opvattingen die ook hier in de Kamer leven. Ik wil op één punt nog wel reageren. De heer Vliegthart zei dat hij het ongewenst vindt om inwoners ongelijk te behandelen. Dat vind ik natuurlijk ook ongewenst. Daar zijn wij het snel over eens. De situaties zijn echter niet gelijkwaardig, omdat de inwoners van de BES-eilanden niet in een provincie leven. Wij hebben tot dusver een categorale indeling van ons land gehad: je bent altijd inwoner van één, en ook niet meer dan één, provincie. Daarom werd het acceptabel geacht dat in Nederland woonachtige buitenlanders geen stemrecht hebben voor de provincie, hoewel daar op zich zelf eigenlijk geen bezwaar tegen zou zijn. De reden daarvoor is dat het niet acceptabel is dat zij daarmee invloed zouden hebben op de samenstelling van de senaat. Daar leven wij overigens ook mee. In Nederland woonachtige buitenlanders hebben, hoe lang zij hier ook wonen, wat betreft ruimtelijke ordeningbeleid en allerlei andere zaken die provincie uitvoert geen

stemrecht. Daarmee kunnen zij leven. Dat enige honderden op de BES-eilanden levende buitenlanders, zolang wij geen heel slimme oplossing hebben gevonden met een grondwettelijke status, geen stemrecht hebben voor de eilandsraad is een gevolg van het feit dat de situatie van de eilandsraad toch een andere is dan die voor de gemeenteraad van Zoetermeer.

De heer **Vliegenthart** (SP): Dat klopt formeel inderdaad. Er zullen heus geen grote conflicten over ontstaan. Het referentiekader wat betreft de eilandsraden is natuurlijk niet de provincie. Dat zijn de minister en ik met elkaar eens. Er zou een analogie moeten zijn met de gemeenteraden. Daar zijn wij het over eens, al zie ik de minister nu moeilijk kijken. De BES-eilanden zijn toch veel meer gemeente dan dat zij provincie zijn. Het kan zijn dat zij gemeenten-plus worden, doordat wij de Grondwet gaan wijzigen. Dat is een optie. In de huidige situatie is volgens mij de vergelijking die je enigszins rechtmatig kunt maken die met gemeenten. De heer De Graaf heeft vandaag terecht gezegd dat daarvoor geldt dat ingezetenen mogen stemmen, ook als ze geen Nederlander zijn. Dat is wat de minister hier toch loslaat.

De minister ontraadt de motie met klem. Dat mag. Daar gaan wij over stemmen. De Kamer aanvaardt of verworpt die motie straks. Wat hij ondertussen doet, is er een beetje tussendoor fietsen. Als hij zou zeggen dat wij het kunnen oplossen met een novelle of via het pad van een grondwetswijziging, dan begrijp ik het. Hij kan zijn voorkeur hebben, zoals het geval is. Nu fietst hij er nu tussendoor. Ik vraag mij af of dat uiteindelijk wijs is.

Minister **Plasterk**: Het gesprek over een novelle versus een wetswijziging heeft uitsluitend betrekking op de vraag of wij de verandering van de Kieswet, die op allerlei andere punten wenselijk is, moeten gijzelen wat betreft het halen van de termijnen. Zowel voor een novelle als voor een wetswijziging moet ik toch eerst met een voorstel naar de Tweede Kamer, die ermee akkoord moet gaan voordat het in deze Kamer belandt. Dat geldt ook voor het consulteren van de eilanden en de hele procedure die daarbij een rol speelt. Dat maakt ten principale niet uit.

Veruit het beste zou zijn als wij de grondwetswijziging hier zo snel mogelijk behandelen. Dan kunnen wij in de context van die behandeling bekijken of er wat betreft de positie van de openbare lichamen met betrekking tot het kiezen van de Eerste Kamer nog oplossingen mogelijk zijn waardoor wij hetgeen in Nederland in de laatste 25 jaar praktijk is, namelijk dat buitenlanders kunnen stemmen in de gemeenteraadsverkiezingen, kunnen realiseren voor de buitenlanders op de BES-eilanden. Ik benadruk even die 25 jaar, want wij hebben ook eeuwen gehad dat buitenlanders in Nederland niet voor de gemeenteraad konden stemmen. Dat is een relatief recente bijstelling, waarvan ik overigens groot voorstander ben. Ik wil ook niet vooruitlopen op dat debat.

Onder anderen de heer Koole heeft gezegd dat hij wil kijken of er niet toch een ontvlechting mogelijk is. Ik ben ervan overtuigd dat dit grondwettelijk verankerd zou moeten worden. De heer Vliegenthart vroeg nog waarom de regering die grondwetswijziging daarnaast niet in gang zet. Er ligt een grondwetswijziging om vooraleerst nu het stemrecht voor de Eerste Kamer voor inwoners van de BES-eilanden te realiseren. Die ligt voor in deze Kamer. Die is door de Tweede Kamer aangenomen. Om parallel daaraan een tweede grondwetswijziging in gang te zetten terwijl deze nog voor eerste lezing in deze Kamer ligt, lijkt mij niet fraai. Ik stel voor om die discussie te betrekken bij het debat over de grondwetswijziging die hier wordt behandeld. Ik heb al toegezegd dat ik ter voorbereiding van die behandeling de verschillende opties nog eens uiteen zal zetten in een notitie voor de Kamer. Ik heb ook niemand horen zeggen dat hetgeen wordt bepleit, namelijk eventueel het ontvlechten van de functie van kieslichaam voor de Eerste Kamer en het equivalent van de gemeenteraad, geen grondwettelijke verankering vereist. Wij kunnen daar geen houtje-touwtje-oplossing voor verzinnen. Dat zal altijd op een serieuze manier via de Grondwet moeten gebeuren.

Ik ben het eens met de samenvatting van de heer Vliegenthart dat ik de weg zoek tussen degenen die geen reden zien om überhaupt nog iets te veranderen aan het voorliggende wetsvoorstel, waar de heer Vliegenthart er een van is, en degenen die vinden dat er een novelle moet komen. Dat laatste vind ik echt niet verantwoordelijk om te doen. De weg is dat ik toezeg dat het niet in werking treedt en dat ik zo snel mogelijk met een wetsvoorstel kom om het aan te passen in de richting die, als ik het goed zie, door een meerderheid van de Kamer wordt gewenst.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik weet helemaal of daar een meerderheid voor is in deze Kamer. Ik weet niet precies welke telling de minister hanteert. Dat hoor ik graag. De minister heeft gezegd dat hij bereid is om ter voorbereiding van de behandeling van de grondwetsherziening een notitie te maken waarin hij de verschillende varianten behandelt. Wij hebben de behandeling van die grondwetsherziening voorlopig even stilgelegd, hier in deze Kamer. Ik denk echter wel dat wij die notitie met enige spoed nodig hebben, ook om te bezien wat een en ander betekent voor de door de minister aangekondigde nieuwe wetgeving. Mijn verzoek aan de minister is of hij vrij snel naar die constitutionele varianten wil kijken. Dan kunnen wij daar misschien nog een apart beraad, al dan niet in commissieverband, met hem over hebben. Dat zou wel erg helpen.

Minister **Plasterk**: Dat zeg ik met alle plezier toe, overigens ook in de hoop dat het de Kamer zal aanzetten tot het behandelen van die grondwetswijziging. Maar dat is uiteraard aan de Kamer ter beoordeling.

Ik realiseer mij dat ik een punt van de heer De Graaf nog niet heb geadresseerd, te weten de voortvarendheid waarmee wij het elektronisch

stemmen zullen invoeren. Dit lukt inderdaad niet voor volgend voorjaar, als de gemeenteraadsverkiezingen gehouden worden, en ook niet voor de verkiezing van het Europees Parlement in mei. Dat is bij de installatie van de commissie-Van Beek door mij al gezegd. Ik zal het elektronisch stemmen zeker voortvarend ter hand nemen. Ook ik heb er opvattingen over, die ik nu in het midden zal laten, maar ik heb niet voor niets de commissie ingesteld. Het lijkt mij goed dat er zeer serieus naar het elektronisch stemmen wordt gekeken.

De opinie van de heer De Graaf over de optie van het eventueel ontvlechten of het anderszins vormgeven zal ik meenemen in de zojuist toegezegde notitie, die ik de Kamer zal doen toekomen.

De heer Koole vindt het niet wenselijk dat er nu iets wordt ingevoerd dat over een paar jaar weer wordt geschrapt. Ook ik vind dat niet wenselijk, dus ik zal de wijziging zo snel mogelijk in gang zetten. Tegen de heer Koole zeg ik dat het geen fraaie gang van zaken is, maar ik hoop op begrip van de Kamer. Wij zitten in een reële tijdsdruk als gevolg van allerlei elementen in het wetsvoorstel, zoals ik zo-even heb beargumenteerd. Als wij iedereen serieus willen consulteren en ook de Tweede Kamer en de Raad van State een plek willen geven in het proces, zullen wij uit de tijd lopen. Ik doe het dus zo snel als mogelijk is. Ik wil er geen gewoonte van maken om het langs die weg te doen, maar ik kan hier niet de positie van de Tweede Kamer wegspeelen. Ook die zal, getriggerd door dit debat, aandacht aan dit punt willen besteden. Ik wil de Kamer, zoals ik in mijn bijdrage in eerste termijn al opmerkte, niet de vijand van het goede laten zijn en hoop dat de Kamer met deze gang van zaken zal kunnen leven. Wij spreken elkaar dan weer, wellicht eerst in commissieverband, als de Kamer de wijziging van de Grondwet wenst te behandelen.

De **voorzitter**: Ik deel mede dat het dictum van de motie met letter E is gewijzigd. Het dictum luidt thans als volgt: "verzoekt de regering, onderhavig wetsvoorstel reeds nu aan te passen, artikel I onder EL dat een wijziging betreft van het huidige artikel Ya 14 van de Kieswet te schrappen, of in gewijzigde vorm opnieuw aan de Tweede Kamer voor te leggen zodanig dat slechts het actief kiesrecht wordt opgenomen en dit van rechtswege vervalt bij inwerkingtreding van bedoelde grondwetswijziging".

**

Minister **Plasterk**: Het is taalkundig zeker een verbetering, maar dat verandert niets aan het oordeel van de regering om de motie te ontraden.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik constateer dat enkele leden stemming wensen over het wetsvoorstel. Mijn voorstel is om volgende week dinsdag over het wetsvoorstel en de motie te stemmen.

**

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 18.31 uur tot 18.34 uur geschorst.

*B

!Indexeren basiskinderbijslagbedrag!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Het niet indexeren van het basiskinderbijslagbedrag in de Algemene Kinderbijslagwet per 1 juli 2013 (33525).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Asscher**: Voorzitter. Ik dank de leden van deze Kamer voor hun interessante bijdragen over het wetsvoorstel in eerste termijn. Naast het niet indexeren zijn er veel andere onderwerpen aan de orde gekomen, ingegeven door het feit dat wij al geruime tijd in economisch zwaar weer zitten. Dat is helaas nog niet minder geworden, wat ons noopt om de overheidsfinanciën op orde te brengen. Dat is een bittere noodzaak. Ik meen dat die noodzaak in deze Kamer niet omstreden is. Om die reden zijn er in het regeerakkoord afspraken vastgelegd, niet alleen over de hervorming, maar ook over de versoering van de kindregelingen en meer in het bijzonder de kindbijslag. Een van de maatregelen betreft het voorstel om de kindbijslag per juli 2013 niet te corrigeren. Wij behandelen het wetsvoorstel nu omdat de regeling per 1 juli ingaat. Ik begrijp heel goed dat enkele leden van de Kamer het jammer en onhandig vinden dat deze maatregel niet kan worden gezien in de context van de totale hervorming. Aanstands zal ik daar uitgebreider op ingaan.

Ik begrijp heel goed dat de Kamer niet staat te juichen over de noodzaak om te bezuinigen. Ook ik juich daar niet over. Er wordt heel veel gevraagd van mensen, in allerlei opzichten, zeker van mensen met gezinnen. Er zijn ook afspraken gemaakt over indexaties die in 2014 en 2015 aan de orde komen. Te zijner tijd wil ik, zoals het hoort, de voorstellen bespreken in de bredere context van de hervorming van de kindregelingen, met alle bijbehorende cijfers. Ik ben van plan om dat wetsvoorstel later dit jaar aan te bieden, eerst aan de Tweede Kamer, kort na de zomer, en later aan de Eerste Kamer. Op dat moment kunnen wij ingaan op de effecten daarvan. Vanzelfsprekend zullen de inkomenseffecten uitgebreid worden berekend en gepresenteerd. Dat zal in beide Kamers een rol spelen.

Ik ben niet van plan om de wet te wijzigen en voortaan de indexatie per AMvB te regelen. De inhoud van dit debat getuigt ervan dat wij de afspraak gestand moeten doen dat wij de indexatie alleen zullen wijzigen via een wetswijziging die via de beide Kamers moet lopen. Ik heb geen plannen om dat te veranderen.

Ik zal de verschillende sprekers langs lopen. Aan het eind van mijn betoog zal ik toekomen aan de visie achter de hervorming van de kindregelingen. De heer Hoekstra dank ik voor zijn betoog, dat ik heb ervaren als kritisch, maar ook opbouwend. Hij vraagt naar de verhouding tussen onze kindregelingen, waaronder de kinderbijslag, en de kindregelingen in de ons omringende landen, waaronder Scandinavië. De bedragen van de kinderbijslag en andere kindtoeslagen in Nederland, Duitsland, België, het Verenigd Koninkrijk, Zweden, Noorwegen en Denemarken heb ik in bijlage 1 van de nota naar aanleiding van het verslag aan de Tweede Kamer verstrekt. Daarbij heb ik opgemerkt dat de bedragen moeilijk met elkaar te vergelijken of met elkaar in verhouding te brengen zijn, zoals ook in het debat in de Tweede Kamer naar voren kwam. De hoogte van de kinderbijslag en de toeslagen moet ook gerelateerd worden aan de nationale omstandigheden. Ik denk aan het gratis onderwijs dat wij hier hebben, de studiefaciliteiten, de kosten die men zelf bijdraagt aan andere onderdelen, waaronder de zorg, en de hoogte van de uitkeringen aan de sociale minima. Een vergelijking is dus per definitie lastig. Ik vind het vrij hachelijk om iets kwalitatiefs te zeggen over de hoogte van de bedragen voor kindregelingen en kinderbijslag in ons land in relatie tot de hoogte van die bedragen in andere landen. Dat wil niet zeggen dat ik de gegevens niet met veel plezier ter beschikking heb gesteld. Je ziet dat de kinderbijslag in sommige landen wordt gedifferentieerd naar het aantal kinderen of naar leeftijd. Het laatste gebeurt bij ons ook. Dat maakt die vergelijking extra ingewikkeld.

De heer Thissen, die ik dank voor de eer die hij mij heeft aangedaan door bij de eerste keer dat wij de verbale degens kruisen de moeite te nemen om tot en met Paul Krugman het debat fundamenteel te maken, heeft gevraagd of we van plan zijn de kinderbijslag inkomensafhankelijk te maken. Nu weet ik dat dat in verschillende verkiezingsprogramma's aan de orde is, waarbij ik denk aan D66 en GroenLinks. Wij zijn dat niet van plan. Daar wordt in het regeerakkoord niet over gerept. Het zou ook een heel ingrijpende verandering zijn, die komt bovenop de derde pijler van het regeerakkoord, leidend tot een inkomensverhouding waarbij lage inkomens worden ontzien en hoge juist meer worden aangeslagen. Begrijp me niet verkeerd: ik snap de gedachte daarachter heel goed. Door de versoering van de kinderbijslag en de vergroting van het kindgebonden budget doen wij tot op zekere hoogte wel een stap in die richting. Zou je daar nog verder mee gaan, dan ga je de kaders van het regeerakkoord echt te buiten. Dat ben ik op dit moment niet van plan.

De heer **Hoekstra** (CDA): Ik neem graag van de minister aan dat een vergelijking tussen verschillende landen ingewikkeld is. We hebben allemaal de bijlage gezien die in de beantwoording is meegenomen. Kan de minister een onderzoek toezeggen om dat toch te doen? Voor het debat van vandaag, en zeker voor het debat dat nog komen

gaat, is het namelijk van groot belang om te begrijpen of de dingen die we ook uit de media opmaken, dat het bijvoorbeeld in Duitsland en bijvoorbeeld in België veel beter is gesteld met de positie van gezinnen met kinderen dan in Nederland, juist of onjuist zijn. Is de minister bereid om dat toe te zeggen?

Minister **Asscher**: Tegen een zo redelijk gestelde vraag om een onderzoek zeg ik "ja", zij het met de disclaimer erbij die ik net heb verwoord: je blijft hoe dan ook zitten met problemen in de vergelijkbaarheid. Maar ik ga mijn best doen om bij de voorbereiding van het wetsvoorstel kwalitatief wat te zeggen over de vergelijking tussen de landen om ons heen, en Nederland.

De heer **Hoekstra** (CDA): Dat helpt enorm. Ik denk dat het nuttig kan zijn om een paar elementen te benoemen die de minister daarin kan meenemen. Dat gaat natuurlijk om de kinderbijslag en equivalenten daarvan. Ik kan me voorstellen dat veel fracties geïnteresseerd zijn in de kinderopvang en de toeslagen die men daarvoor in de verschillende landen al dan niet kan verkrijgen. Maar de minister noemde nog een aantal andere elementen die daarvoor misschien in aanmerking komen.

Minister **Asscher**: Ik dank de heer Hoekstra voor de suggesties. Bij de uitwerking van deze toezegging, op weg naar het wetsvoorstel dat later dit jaar langskomt, zal ik proberen haar op een goede manier gestand te doen.

De heren Hoekstra en Ruers vroegen naar het effect van de stapeling van maatregelen. Die vraag is zeer terecht, want de verschillende opsommingen laten zien hoeveel er van mensen gevraagd wordt en hoeveel maatregelen we genoodzaakt zijn te nemen, met effecten op het inkomen en op de koopkracht van gezinnen. Zoals gezegd ben ik op dit moment bezig met het uitwerken van het wetsvoorstel rond de hervorming van de kindregelingen. Vandaag kan ik dus geen inzicht geven in de cumulatieve inkomenseffecten. Ik beloof wel om die effecten te presenteren bij het wetsvoorstel zelf. Het klopt dat naast dat voorstel weer andere voorstellen gezinnen kunnen raken. Dat is de reden dat mijn departement op dit moment samen met het CBS en een 30-tal gemeenten werkt aan een meer integraal databestand, waarmee we in kaart brengen hoeveel huishoudens van welke typologie met de verschillende regelingen in het sociaal domein te maken hebben en in hoeverre ze geraakt zullen worden door stapeling van de maatregelen die het kabinet neemt. Dat is belangrijk, omdat praten over geïsoleerde koopkrachteffecten van 0,25% of nog veel minder kan afleiden van het feit dat er ook grotere groepen kunnen zijn die als gevolg van die stapeling veel zwaarder geraakt zullen worden. Dat zal onderdeel uitmaken van de begroting-2014 van mijn departement. Dat zal een uitgebreider beeld geven van de stapeleffecten.

De heer **Hoekstra** (CDA): Begrijp ik de minister goed als ik concludeer dat hij daarin niet alleen de regelingen meeneemt uit het domein van de sociale zekerheid, maar ook de andere voorstellen die van het kabinet komen?

Minister **Asscher**: Zeker. Het gaat daarbij ook om het voorbeeld van de huur dat hier aan de orde kwam en dat gezinnen kan raken. We kijken echt naar wat het betekent aan de keukentafel. Je moet groepen definiëren, en vandaar dat we modelgezinnen formuleren en met een 30-tal gemeenten werken. Dat alles met het oogmerk om erachter te komen wat er in de realiteit met mensen gebeurt als gevolg van de stapeling.

De heer Ruers vroeg waarom wij het onvermijdelijk achten dat gezinnen ook inleveren. Is dat eerlijk en is dit voorstel als zodanig eerlijk? Dat het onvermijdelijk is, heeft te maken met het feit dat we nu eenmaal de gigantische opgave hebben om de overheidsfinanciën weer onder controle te krijgen. Als je dan weet dat er tien miljard euro omgaat in de kindregelingen, dan is begrijpelijk en misschien zelfs onvermijdelijk dat ook daarnaar gekeken wordt. Immers, wat je hier niet doet, zal op andere punten weer moeten worden gevonden. De makkelijke opties zijn zo langzamerhand op. Als je niet indexeert in de kinderbijslag, raakt dat lage inkomens weer meer dan hoge inkomens. Dat geef ik grif toe. Er wordt wel gekeken naar de totale verdeling van de maatregelen, en ook naar de effecten van de kindregelingen, met als oogmerk dat hogere inkomens, dus bredere schouders ook zwaardere lasten dragen. Maar dat dat op zichzelf niet van toepassing is op dit voorstel tot niet-indexering, geef ik de heer Ruers toe. Dat hangt samen met mijn antwoord op de vraag van de heer Thissen: de kinderbijslag is niet inkomensafhankelijk. Als je die niet indexeert, raakt dat mensen dus ook niet-inkomensafhankelijk en daar worden lagere inkomens zwaarder geraakt. Wij proberen dat in het totaalbeeld te zien. Het regeerakkoord bevat verschillende pijlers, waarvan het op orde maken van de overheidsfinanciën er een is. De verdeling in wat je vraagt van mensen is een andere, cruciale pijler. We zijn ons nu aan het voorbereiden op de begroting-2014, waarbij het zaak is om die pijlers met elkaar in evenwicht te houden.

De heer **Thissen** (GroenLinks): Ik begrijp wat de minister zegt over het niet-inkomensafhankelijk maken van de AKW. Het argument dat het niet in het regeerakkoord staat, vind ik wat triviaal, zeker als je kijkt naar de armoederapportages waarover de Kinderombudsman vandaag het een en ander heeft gezegd. Ik heb altijd gezegd: met mijn salaris had ik de kinderbijslag niet nodig, en ik had haar graag willen afstaan om te kunnen bijdragen aan het feit dat in ons land geen kind meer in armoede opgroeit. Op de solidariteit van mij en van talloze burgers in dit land kan een beroep worden gedaan. Die solidariteit is nog altijd aanwezig, en dat zou de minister als sociaaldemocraat moeten aanspreken. Die solidariteit blijkt veel meer uit het inkomensafhankelijk maken van de kinderbijslag.

Wat moet iemand boven een ton nog met kinderbijslag, terwijl het voor mensen met een lager inkomen het verschil kan maken? Volgens mij moeten we uitgaan van het krijgen van dezelfde mogelijkheden, in plaats van dezelfde bedragen. Het laatste zorgt namelijk voor meer ongelijkheid dan wanneer je mensen inkomensafhankelijk dezelfde mogelijkheden biedt. Ik daag de minister uit om daar eens wat fundamenteeler over te praten dan alleen maar "het staat niet in het regeerakkoord, dus doen we het niet."

Minister **Asscher**: Zo'n uitnodiging sla ik nooit af. Voor de goede orde: dat het niet in het regeerakkoord staat is niet de enige reden om het niet te doen. Ik gaf aan dat met wat er wel in het regeerakkoord staat, al een stap in die richting wordt gezet. Het feit dat het niveau van de kinderbijslag wordt verlaagd en het niveau van het kindgebonden budget wordt verhoogd, zou de heer Thissen als muziek in de oren moeten klinken. Tegelijk ben ik voorzichtig met het te snel doorzetten van die beweging. Als je het totaal van het regeerakkoord beziet, is er immers al een stevige herverdeling van inkomens aan de orde. Zou ik graag met mijn ministersinkomen zien dat ik die kinderbijslag niet kreeg, in ruil voor minder kinderarmoede? Ik zeg daarop onmiddellijk "ja". Maar we moeten meer belangen wegen dan uitsluitend dat van de heer Thissen en van mij. Ik ben het helemaal met hem eens dat er veel solidariteit in de Nederlandse samenleving is, maar daar doen we in deze jaren ook een flink beroep op. Je moet altijd zoeken naar de balans tussen wat je nog van mensen kunt vragen, in verhouding tot wat je van anderen vraagt. Maar die discussie moeten we zeker voeren. Wat mij betreft is de bespreking van het totaalvoorstel daarvoor een prima gelegenheid. De inkomenseffecten zullen bepaald niet allemaal prettig zijn. Daar zit wel een beweging in. Dat is een goed moment om elkaars nieren te proeven over de vraag of we dat verantwoord vinden. Ik reken op een bijdrage van GroenLinks in dat debat om te kijken of we die balans goed vinden.

Mevrouw Sent vroeg naar het advies uit Europa om negatieve fiscale arbeidsprikkels nu snel te beperken. Het gaat daarbij natuurlijk om de overdraagbare heffingskorting. In de volksmond en ook in deze contreien heet die wel de "aanrechtssubsidie". Wij zijn er op zichzelf zeer op gericht om werken meer lonend te maken. Dat is ook de portee van deze aanbeveling uit Europa. Dat doen we door het verhogen van de arbeidskorting, maar ook door het hervormen van kindregelingen waarin de armoedeval voor alleenstaande ouders in de bijstand wordt verkleind. In die zin beschouw ik het advies als een ondersteuning.

Over deze heffingskorting is in 2009 in de wet vastgelegd dat de overdraagbaarheid in vijftien jaar geleidelijk wordt afgebouwd. Er is een belang om een in zekere mate voorspelbaar inkomensbeleid te voeren en de inkomenspositie van kostwinnergezinnen niet te snel te sterk te belasten. Ik vind het op zich legitiem om in de tijd waarin we leven opnieuw naar die discussie te

kijken. Ik wil echter niet te licht voorbijgaan aan de legitieme belangen van een geleidelijke afbouw. Dat is de discussie waar je het dan over hebt en die komt ongetwijfeld in dit huis ook later weer aan de orde. Ik denk dat we die niet zouden moeten willen beslechten aan de hand van het vigerende wetsvoorstel over het niet indexeren van de kinderbijslag.

Dit is hoe ik tegen de Europese aanbeveling aankijk. Ik ben het ermee eens dat werken lonender moet zijn. Een flink deel van onze voorstellen is daar ook op gericht. Het is terecht dat de overdraagbare heffingskorting daarbij in beeld is en begrijpelijk dat men vraagt of het niet wat sneller kan. Ik ben echter terughoudend om te snel voorbij te gaan aan de toekomst die we hebben geschetst van een geleidelijke afbouw.

Mevrouw Scholten vroeg in de eerste plaats hoe het zit met de veranderingen in de bedragen ten opzichte van eerdere informatie, en in de tweede plaats naar de veranderingen ten opzichte van dit jaar en het volgende jaar. Of vroeg zij dat niet? Als mevrouw Scholten nee schudt, staat gans het raderwerk stil.

Mevrouw **Scholten** (D66): Ik had gezien dat er bij ons een andere berekening ligt dan aan de overkant. Bij ons gaat het om 10 miljoen op jaarbasis. Dit jaar gaat het om 2 miljoen, maar daarna elk jaar om 10 miljoen. In de memorie van antwoord zei u vervolgens dat we structureel 30 miljoen in de min zouden komen als we dit niet doen. Dat begreep ik niet. Ik vond dat interessant.

Minister **Asscher**: Dan was ik toch het goede antwoord op het spoor. Tenminste, dat verbeeld ik mij op dit moment. Er zijn twee elementen. In de eerste plaats is de inflatie-inschatting gewijzigd ten opzichte van de behandeling aan de overkant. Ten tweede telt de besparing voor dit jaar alleen maar mee voor de uitkeringsronde van 1 oktober. Volgend jaar telt ze voor het hele jaar. Dat verklaart vanaf 2014 een groter structureel bedrag dan dit jaar nog wordt ingeboekt. Ik hoor vast in de tweede termijn of ik mevrouw Scholten hiermee nog tekort heb gedaan.

De heer Thissen vroeg of ik het artikel van Krugman in De Groene Amsterdammer heb gelezen en of ik verder bekend ben met zijn werk. Ook vroeg hij of er nog meer is dan alleen de boodschap dat bezuinigen goed is voor de economie, als ik zijn woorden zo mag samenvatten. In het artikel geeft Krugman aan dat de sociale prijs van de bezuinigingen heel hoog is. Ik ben dat met Krugman eens. Iedereen die beweert dat het beter is voor de economie om meer te bezuinigen, of dat alles weer goed komt als je maar bezuinigt, moet mij niet tot zijn medestanders rekenen.

Dat wil niet zeggen dat wij ons gemakkelijk kunnen onttrekken aan de noodzaak om ook iets aan de overheidsfinanciën te doen, zelfs in een lastige tijd. De 3%-norm wordt in het huidige jaar 2013 met medeweten van de Europese begrotingsautoriteiten, de Kamer en de coalitie op een vrij stevige manier losgelaten. Mede naar aanleiding van het contact met commissaris Rehn

hebben we voor 2014 gezegd dat we de structurele opgave die de Europese Commissie ons voorschrijft, tot de onze maken, maar we hebben goed verstaan dat we ook niet meer hoeven te doen. We zullen dus niet meer doen dan de gevraagde 1% van het nationaal product.

Als hij deze aspecten meeneemt, hoop ik dat de heer Thissen naast de pijn die iedere bezuiniging in deze tijd doet, ook inziet dat we een wat genuanceerdere blik hebben op het behalen van de 3%-norm dan sommigen weleens denken. Die norm is niet heilig. We hebben in het regeerakkoord en met andere Europese landen afspraken gemaakt over begrotingsdoelstellingen. Die begrotingsdoelstellingen zijn afhankelijk van hoe het verder met de economie gaat. Ze zijn afhankelijk van hoe het gaat in de landen om ons heen, en van hoe het met de economische ontwikkeling en de mogelijke verslechtering van de economie gaat. Je ziet dus dat het systeem werkt, in die zin dat deze zaken worden meegenomen.

Je ziet ook dat we in de afgelopen jaren telkens veel meer hebben uitgegeven dat er binnenkwam. We hebben het begrotingstekort dus flink laten oplopen. Desalniettemin wordt er zeer veel sociale pijn geleden en gaat het economisch moeilijk. Ik heb begrepen dat we daar in dit huis met iets meer afstand naar mogen kijken. Dat is mij door de voorzitter nog eens bevestigd. We zien dan vooral dat de marges klein zijn. Aan de inbreng van de meest extreme bezuinigings- en investeringspartijen zie je dat de marges waarbinnen we het beleid moeten maken, betrekkelijk klein zijn. Dat betekent dat we telkens moeten zorgen voor maatregelen om de overheidsfinanciën zo goed mogelijk op orde te krijgen, zonder daarbij te ver te gaan. Daarbinnen moeten we proberen te kiezen voor die maatregelen die ervoor zorgen dat Nederlanders het ook nog kunnen meemaken. Vandaar die derde pijler uit het regeerakkoord. Het is zeker zo dat we niet alleen een open blik moeten houden voor economen en adviseurs die vinden dat we het geweldig doen, maar ook voor diegenen die vinden dat het anders moet.

De heer Thissen, de heer Ester, mevrouw Sent en de heer Kok vroegen naar de armoede onder gezinnen en bij kinderen. Verschillende sprekers hebben daarbij stilgestaan. Ik heb een verleden in de lokale politiek als jeugdwethouder. Daar wordt dat een heel concreet probleem. Het is niet een punt in een puntenwolk of een koopkrachtcijfer, maar het gaat gewoon om gezinnen die niet rondkomen en om kinderen die daar last van hebben. Het belangrijkste wat je kunt doen, is ervoor zorgen dat kinderen toch kunnen meedoen. Dat kwam net eigenlijk al in de interruptie van de heer Thissen naar voren. Je moet niet per definitie proberen om alles op te lossen met compenserende inkomensmaatregelen, maar ervoor zorgen dat kinderen daadwerkelijk in staat worden gesteld om mee te doen. Waar heb je het dan over? Over onderwijs, sport, cultuur en later de arbeidsmarkt. Op het moment dat je daaraan kunt meedoen, heb je een kans om te profiteren van al het mooie wat ons land kent, ook al kom je uit een

gezin met veel slechtere omstandigheden dan andere gezinnen.

Dit is met nadruk ook de invalshoek van staatssecretaris Klijnsma, die dit onderwerp in haar portefeuille heeft. Zij is druk bezig met de invulling van het extra budget. U weet dat daar voor dit jaar nog eens 20 miljoen bij gekomen is, mede op aandringen van de SP. De intensivering zou namelijk pas vanaf 2014 gaan lopen. We zijn er echter in geslaagd om een bedrag toe te voegen, zij het beperkt. Dat zal vooral worden ingezet om kinderen de kans te bieden zich te ontplooiën, gezond en veilig op te groeien en mee te kunnen doen. Ook private organisaties zijn daarvoor belangrijk, zoals de Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds. Dat is hoe we ernaar kijken. Dit doet echter niets af aan het feit dat mensen er enorm in inkomen op achteruit gaan als gevolg van de maatregelen die deze regering treft. Ik wil dat bepaald niet wegpoetsen. Heel veel mensen hebben in deze tijd van oplopende werkloosheid te maken met een sterk teruglopend inkomen.

De ChristenUnie vroeg naar de maatschappelijke effecten en hoe we die in kaart zouden kunnen brengen. Dat is ook in het debat in de Tweede Kamer aan de orde geweest. Ook daar heb ik aangegeven dat we zullen zorgen voor het in kaart brengen van niet alleen de inkomenseffecten, maar ook de maatschappelijke effecten van de veranderingen in de kindregelingen, zo goed en zo kwaad als dat gaat. We zullen andere partijen erbij betrekken om deze zaken goed in beeld te brengen. Ik hoop bij dit wetsvoorstel dus een wat rijker beeld te kunnen schetsen dan uitsluitend de berekening van inkomenseffecten. Zo zie je wat meer van de maatschappelijke effecten van deze -- toegegeven -- ingrijpende wijzigingen.

Overigens heeft het Sociaal en Cultureel Planbureau van 2009 tot 2011 verschillende onderzoeken gedaan, onder andere naar de maatschappelijke participatie van kinderen in armoede. Daaruit blijkt dat vooral de maatschappelijke participatie en de arbeidsparticipatie van ouders essentieel is voor de sociale positie van kinderen en hun insluiting. Ook dat leidt ertoe dat ons beleid erop gericht is om die participatie te vergroten en ervoor te zorgen dat die ouders meedoen. Dat is niet alleen in het belang van die ouders zelf, maar ook van het gezin als geheel en de kinderen.

De heer **Ester** (ChristenUnie): Ik zou u toch naar een wat preciezer antwoord willen geleiden. Ik heb ook gelezen wat u daarover gezegd heeft in de Tweede Kamer. Mijn fractie vraagt heel simpel of u bereid bent om het planbureau te vragen om de maatschappelijke effecten integraal in beeld te brengen. Terecht zegt u dat het niet alleen gaat om de financiële aspecten maar ook om de maatschappelijke effecten, die juist te maken hebben met participatie zoals deelnemen aan de samenleving, deelname aan sportverenigingen, vrijetijdsbesteding et cetera. Veel ingewikkelder is de vraag eigenlijk niet. Ik ken ook de studies van

het SCP, maar die geven niet dat integrale beeld waarover ik het eigenlijk heb.

Minister **Asscher**: Mijn antwoord was ook niet veel ingewikkelder. Ik heb aangegeven aan de overkant dat ik bereid ben om dat soort effecten mee te laten wegen en zo veel mogelijk in beeld te brengen bij het wetsvoorstel. Volgens mij is dat een antwoord. Wie ik daarvoor vraag, lijkt mij ook voor de heer Ester van ondergeschikt belang. Het gaat erom dat we een poging doen om die maatschappelijke effecten in beeld te brengen, met alle mitsen en maren die daarbij horen. Dat heb ik toegezegd en dat zeg ik hier opnieuw.

De heer Hoekstra vroeg naar de visie op de kindregelingen, de visie op het gezin en de visie op de hervormingen, dus niet alleen op de versoering, maar ook op de hervormingen. De ChristenUnie vroeg naar de filosofie bij dit dossier, vanuit de veronderstelling van een zekere betrokkenheid bij kinderen. En als ik de heer Ester adequaat samenvat: toch vanuit een zekere zorg over betrokkenheid bij gezinnen. De heer Kok vroeg naar een fundamentele discussie over de hervormingen van de kindregelingen en de precieze invulling daarvan. Hij wil ook graag wat verduidelijking van het feit dat dit een ruimer doel kent dan uitsluitend de financiële doelen en de bezuiniging. Ik denk dat gezinnen de basis zijn voor nieuwe generaties voor de toekomst van dit land. Gezinnen vormen een basis waarbinnen de generaties van straks opgroeien, hoe ze ook zijn samengesteld. Ik zei net al iets over het belang van mogelijkheden voor kinderen om deel te nemen aan de samenleving, niet deel te nemen op een obligate manier maar daadwerkelijk zelf deel te nemen aan de samenleving.

Dit betekent dat die kindregelingen altijd twee doelen moeten kennen: het participatiedoel en inkomensondersteuning. Daarbij gaat het om participatie vanuit de mogelijkheid voor de ouders om deel te nemen aan de samenleving vanuit het belang voor het gezin als geheel en de kinderen in het bijzonder. Het gaat ook om participatie bijvoorbeeld door de kinderopvangtoeslag maar ook door de inkomensafhankelijke combinatiekorting. Daarnaast is er het doel inkomensondersteuning voor gezinnen: de inkomensafhankelijke ondersteuning via de kinderbijslag en de inkomensafhankelijke ondersteuning via de Wet op het kindgebonden budget. Uiteindelijk zijn dat de enige regelingen die moeten overblijven van het woud en de wirwar van regelingen die we nu kennen, waarvan mensen vaak weinig besef hebben, die veel uitvoeringsbureaucratie met zich meebrengen, die leiden tot veel onzekerheid en onduidelijkheid en ook een paar zeer rare effecten, die participatie tegengaan en die ook niet rechtvaardig zijn qua inkomensondersteuning. Dat moeten wij hervormen tot een gestroomlijnde variant, waarbij je uitsluitend inkomens- en participatieondersteuning overhoudt en waarbij we -- nogmaals: geen misverstand daarover -- ook een stevige bezuiniging doorvoeren, niet omdat dat leuk is, maar omdat dat nodig is. Het huidige stelsel is te complex en werkt voor een deel contraproductief.

In die zin is het doorvoeren van die hervorming echt een kans.

Ik kan en durf nu nog niet te vertellen hoe dat wetsvoorstel er precies uit gaat zien. Daarvoor is nog te veel in bewerking en behandeling bij mij, in de ministerraad en vervolgens bij de Raad van State, voordat ik het aan de Kamer voorleg. De contouren daarvan zijn in het regeerakkoord opgenomen. Ik ben bezig met het uitwerken van die contouren. Het gaat bijvoorbeeld ook om verandering van de alleenstaandeouderaanvulling in een minimumregeling, in combinatie met een kop op het kindgebonden budget. Het gaat om een verandering van de tegemoetkoming in de schoolkosten en de tegemoetkoming voor ouders van gehandicapte kinderen. Het gaat echter ook om het versoberen van de kinderbijslag, waaronder het niet-indexeren. Daarvan doen wij vandaag één subonderdeel, maar daar blijft het in die voorstellen niet bij.

Ik verzeker de Kamer dat wij in het kader van het wetsvoorstel zeer uitgebreid met elkaar zullen spreken over de uitwerking van deze maatregelen. Zoals gezegd: na de zomer gaat het wetsvoorstel naar de Tweede Kamer en hopelijk later dit jaar naar deze Kamer. De beoogde invoeringsdatum is 2015. We gaan hier dus niet de boel over de kling jagen door een te snelle behandeling. We weten hoe belangrijk dit wetsvoorstel door beide Kamers gevonden zal worden en hoe belangrijk de discussie over de inkomens en de maatschappelijke effecten zal zijn. We gaan daarbij die inkomenseffecten uitsplitsen voor de verschillende inkomensgroepen en gezinssamenstellingen en in verband brengen met de genoemde stapeling van maatregelen.

Met dit alles hoop ik de Kamer ervan overtuigd te hebben dat thans instemmen met dit wetsvoorstel bijdraagt aan gezonde overheidsfinanciën en een onderdeel zal zijn van een veel uitgebreidere en fundamentele bespreking in deze Kamer. Daarbij hoop ik recht te doen aan de geuite wensen en bezwaren. De toezeggingen ten aanzien van de stapeling, onderzoek naar vergelijking met andere landen en maatschappelijke effecten zal ik gestand doen bij dat uiteindelijke wetsvoorstel.

*N

De heer **Hoekstra** (CDA): Voorzitter. In de eerste termijn heeft mijn fractie de minister drie vragen gesteld. In de eerste plaats hebben wij hem gevraagd naar zijn visie. In de tweede plaats hebben wij hem gevraagd om toe te zeggen te kijken naar het totale effect van het totale pakket aan maatregelen dat het kabinet over Nederland uitstort. In de derde plaats hebben wij hem gevraagd om toe te zeggen dat hij met een vergelijking komt waarin Nederland wordt vergeleken met de ons omringende landen plus Scandinavië.

Over het tweede en derde punt kan ik heel kort zijn: daarover heeft de minister een expliciete toezegging gedaan. Daar dank ik hem voor. Wat het eerste punt betreft, denk ik dat ik de minister

niet tekortdoe als ik zeg dat wij het begin van de contouren van een begin van een visie hebben gehoord, maar niet meer dan dat.

Dat brengt mij bij wat de CDA-fractie meent te moeten afwegen. Daarbij gaat het in de eerste plaats natuurlijk om de gevolgen voor Nederlandse families met kinderen, in het bijzonder families met lage inkomens of middeninkomens. Er zijn zeer terecht zeer veel zorgen geuit over met name de lage inkomens, maar volgens mij hebben wij allemaal in toenemende mate de indruk dat veel gevolgen van de regelingen van het kabinet juist bij de middeninkomens neerslaan. In de tweede plaats moeten we meewegen wat dit betekent voor de schatkist, of we dat nou leuk vinden of niet. In de derde plaats wegen we mee wat wijzelf als CDA-fractie hier in het verleden hebben gedaan en wat wij hier in het verleden over hebben gevonden. Over het algemeen siert het fracties als zij niet plotseling van kleur verschieten wanneer zij verderaf staan van het kabinet. In de vierde plaats moeten wij meewegen welke toezeggingen de minister heeft gedaan en welk moois er mogelijk nog qua moties boven de markt hangt. Mogelijk zal een van de volgende sprekers daar dieper op ingaan.

Als ik dit allemaal bij elkaar optel, zullen wij dit voorstel, zij het met weinig enthousiasme, kunnen steunen.

*N

De heer **Ester** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik dank de minister en zijn staf voor de uitgebreide beantwoording van onze vragen. Het was een kort en mooi debat dat uitsteeg boven de ogenschijnlijke en bedrieglijke kleinheid van het onderwerp. Alle voor- en tegenargumenten zijn gewisseld en we kunnen de balans nu opmaken. Mijn fractie heeft veel waardering voor de open en plezierige wijze waarop de minister met de senaat heeft gediscussieerd. We zijn wel wat nader tot elkaar gekomen, maar onvoldoende om onze steun aan het voorstel te kunnen geven. De ChristenUnie is van mening dat wij juist in deze crisistijd alles moeten doen om gezinnen met kinderen sterker te maken en niet zwakker. Het niet indexeren van de kinderbijslag staat daar haaks op. De cijfers over de aantallen kinderen die in armoede opgroeien, verontrusten ons zeer. Dat mag en kan niet in Nederland. Onze kritiek dat het nieuwe stelsel van kindregelingen niet voorligt en dat dit feit ons oordeel over dit wetsvoorstel in hoge mate bemoeilijkt, blijft recht overeind, ook na de blik die de minister ons gunde op wat de contouren zullen worden van het nieuwe stelsel van kindregelingen dat hem voor ogen staat. Wij zijn overigens zeer benieuwd naar het bezuinigingstarget dat daarbij geldt. De minister zei dat er zo'n 10 miljard in de kindregelingen omgaat. Hij wil ongetwijfeld onder dat bedrag uitkomen, maar heeft hij ook een beeld van welk bedrag het moet worden?

Mijn fractie vond het antwoord op ons verzoek om een integraal beeld van vooral de maatschappelijke gevolgen van bezuinigingen en de stapeffecten ervan voor gezinnen in ons land toch

wat onbevredigend. Om deze reden dien ik een motie in. Ik verzoek de voorzitter om de Kamer daarover volgende week te laten stemmen.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Ester, Hoekstra, Ruers, Thissen, Kok en Koffeman wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat gezinnen met kinderen getroffen worden door een stapeling van bezuinigingen van het kabinet;

overwegende dat veel gezinnen met kinderen door de crisis en de bezuinigingen moeite hebben om rond te komen;

verzoekt de regering om de maatschappelijke gevolgen van de bezuinigingen voor gezinnen met kinderen in beeld te laten brengen door het Sociaal en Cultureel Planbureau en daarover aan de Kamer te rapporteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter F (33525).

**

*N

De heer **Thissen** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank namens de fractie van GroenLinks de minister voor zijn beantwoording. Hij is helder geweest over een aantal uitgangspunten, maar heeft ons niet helemaal overtuigd om mee te gaan in dit voorstel. Ik begin met waarmee wij content zijn. Dat is met de toezegging van de minister dat hij in internationaal verband wil kijken welke mogelijkheden er zijn en hoe wij ons met kindondersteunende maatregelen verhouden tot ons omringende landen. Wij zijn ook blij dat hij heeft toegezegd dat hij zal kijken naar de maatschappelijke effecten van de mogelijke cumulatie van maatregelen die neerdalen op de gezinnen of huishoudens die een net wat kleinere beurs hebben dan het salaris van de minister of van mij mogelijk maakt, terwijl ik toch bij lange niet het salaris van een minister ontvang.

Voor onze fractie is het van belang dat het gelijker maken van mogelijkheden prevaleert boven het gelijk behandelen van op zichzelf zeer ongelijke inkomensgroepen. Dat is volgens mij fundamenteel. Ik heb dit ook in het interruptiedebatje met de minister proberen duidelijk te maken. Ik snap best dat iets niet in het regeerakkoord staat. Ik ben het er op zich mee eens dat de nieuwe regeling voor kindregelingen de twee doelen van inkomensondersteuning en participatiemogelijkheid moet dienen, maar ik zou wel graag willen dat wij daarbij eindelijk eens durven te kijken naar de lijn dat wat ongelijk is, niet ongelijker moet worden

gemaakt door een gelijke mate van ondersteuning te geven. Zo maak je namelijk de ongelijkheid groter. Het Nibud en het Sociaal Cultureel Planbureau hebben toch vaak aangekondigd dat dit de afgelopen decennia is gebeurd. Stap dus uit dat spoor.

Ik wil, tot slot, het debat met de minister graag tijdens de algemene politieke beschouwingen voortzetten naar het aanleiding van essay van Cruikman. Dan ben ik echter niet met de minister in debat, maar met de hele regering. Dan zal de minister-president het woord doen. Mijn fractie vindt fundamenteel dat wij in tijden van crisis meer moeten investeren omdat dit land langzamerhand niet alleen zucht en kreunt onder de bezuinigingsdrift om de overheidsfinanciën op orde te krijgen, maar ook omdat die contraproductief werkt. Dat vinden wij bijzonder spijtig.

*N

Mevrouw **Sent** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor het beantwoorden van onze vragen. Wij hebben in de eerste termijn twee punten onder de aandacht gebracht en daarop bevredigende antwoorden gekregen. Het eerste punt betrof het advies van de Raad van de Europese Unie over het stimuleren van de arbeidsparticipatie, met daarbij vooral aandacht voor de overdraagbare heffingskortingen. Wij zijn blij dat de minister de overwegingen die daarbij een rol spelen met ons heeft gedeeld. Ons tweede punt betrof specifieke aandacht voor de inkomenseffecten van de maatregel voor kinderen die leven in armoede en voor beleid dat mogelijk is om extra aandacht te geven aan kinderen die opgroeien in gezinnen met armoede. Wij zijn blij dat er aandacht voor is om kinderen en ook ouders mee te laten doen.

De antwoorden van de minister op vragen van collega Thissen over het regeerakkoord en het debat met hem daarover roepen bij ons een vraag op die wij aan de minister voorleggen. In het regeerakkoord staat dat de kindregelingen worden hervormd en versoberd. Oogmerken daarbij zijn vereenvoudiging van het stelsel, verhoging van de arbeidsparticipatie en het bieden van inkomensondersteuning waar die het hardst nodig is. Is de minister bereid om toe te lichten welk van de doelen met welke versobering en hervorming wordt gediend, wanneer hij komt met die hervorming en versobering van de kindregelingen, met name gezien de onenigheid die er lijkt te bestaan over de wenselijkheid van inkomensafhankelijke kinderbijslag? Ik dank de minister voor de beantwoording en kijk uit naar de nadere antwoorden.

*N

De heer **Ruers** (SP): Voorzitter. Ik dank de minister op de eerste plaats voor de uitgebreide en gedetailleerde beantwoording. Ik heb begrepen dat de minister heel erg meevoelt met degenen die de schadelijke effecten van het wetsvoorstel op hun bordje krijgen. Dat siert de minister. Ik had gehoopt dat de minister daaruit een andere

consequentie had getrokken dan hij heeft gedaan, namelijk dat hij de mensen met de zwakste schouders toch wil belasten met deze verslechtering. Ik stel vast dat de minister over de stapeling van maatregelen op dit moment geen gegevens zegt te hebben. Dat is in lijn met wat hij in de Tweede Kamer heeft gezegd. Wij moeten wachten op het wetsvoorstel in het najaar. Dan komt alles tot ons, zullen wij het zien en kunnen wij daarover discussiëren. Dat snap ik. Dat is prima, maar dan blijft de vraag aan de minister staan waarom dit wetsvoorstel dan toch zonder de motivering die wij voor het geheel nodig hebben, nu moet worden aangenomen. Als ik zie wat de opbrengst van dit wetsvoorstel betekent voor de hele rijksbegroting, kan ik mij niet voorstellen dat de rijksbegroting onderuit zal gaan als dit wetsvoorstel wordt aangehouden en deze niet-indexering op dit moment niet doorgaat. Het is een klein bedrag voor de rijksbegroting en een heel groot bedrag voor de mensen die het moeten opbrengen.

Ik heb ook gevraagd naar de onvermijdelijkheid van de maatregelen. De minister heeft daarop gezegd: ik snap het, het is allemaal moeilijk, ik begrijp het, maar wij hebben als rijksoverheid een gigantische bezuinigingsopgave. Dat begrijp ik ook. Alleen stel ik dan weer deze vraag. Het is een klein bedrag voor de rijksbegroting en een groot bedrag voor de mensen die het moeten opbrengen. Waarom is het dan onvermijdelijk? Ik zie dat niet. Dat kleine bedrag moet toch ook ergens anders in de begroting zijn op te brengen als de minister weet hoeveel schade en ellende hij teweegbrengt bij de mensen die het wel moeten opbrengen uit hun schamele inkomen?

Er is gesproken over gezinnen in armoede. De minister zegt daar "ja" op. Vervolgens komt er een heel betoog, met het gevolg dat de gezinnen in armoede toch nog steeds in armoede blijven, zoals de heer Thissen heel terecht zei. Ik vind dat jammer. Aan de overkant hebben de regeringsfracties en de fractie van D66 voor het wetsvoorstel gestemd. Ik ben er verbaasd over dat de CDA-fractie nu ook de kant van de regering kiest. Ik lees het volgende citaat voor. Ik zal straks vertellen van wie het is. Ik sluit mij daarbij helemaal aan. "Op zich lijkt het een kleine maatregel waarmee weinig geld gemoeid is. Verschillende woordvoerders hebben er al aan gerefereerd dat deze maatregel er nog één is in een stapeling van een aantal eerdere niet-indexaties. Bovendien kan deze maatregel niet los gezien worden van de maatregelen in het regeerakkoord op het gebied van de kindregelingen. Ik pakte het regeerakkoord er vanochtend nog eens bij. Daar staat: "We hervormen en versoberen de kindregelingen. Oogmerk is het stelsel te vereenvoudigen, de arbeidsparticipatie te verhogen en inkomensondersteuning te bieden waar die het hardst nodig is." Op zichzelf zijn dit mooie, verhallende teksten, maar wat gebeurt er echt? Collega Schouten van de ChristenUnie gaf zojuist een opsomming van de daadwerkelijke maatregelen. De optelsom is dat er honderden miljoenen verdwijnen bij de ondersteuning van

gezinnen. Mijn collega van de PvdA benadrukte zojuist dat het belangrijkste oogmerk daarbij is, de begroting sluitend te krijgen. Nu zal niemand hier bestrijden dat het van belang is dat de begroting sluitend wordt, maar er zijn daarbij ook keuzemogelijkheden. Hier maakt men de keuze om de rekening juist neer te leggen bij de jonge gezinnen met lagere inkomens en zeker ook bij gezinnen met middeninkomens. Wat mij betreft heeft het kabinet weinig visie op de rol van gezinnen in de samenleving. Daarom vraag ik, net zoals een aantal collega's, of de minister zijn visie op de rol van het gezin in de samenleving kan geven. Wij maken ons daar namelijk grote zorgen over. Gezinnen vormen niet alleen de hoeksteen van onze samenleving, maar ook de ruggengraat van onze economie. Jonge, werkende ouders spelen in Nederland een belangrijke rol in het draaiende houden van de economie. Daarbij zijn zij ook nog eens verantwoordelijk voor de opvoeding van toekomstige generaties. Dit is het spitsuur van het leven: de combinatie van arbeid en zorg. Er is sprake van een zorgpiek en in steeds grotere mate ook van een inkomensdal. Er is een discussie gaande over de inkomenspositie van ouderen. Die was vanochtend nog in het nieuws. Er verschijnen echter steeds weer zorgwekkende berichten over de inkomstenpositie van gezinnen. Verschillende collegae hebben die al aangehaald. Het SCP, het CPB, het Nibud en ook de Kinderombudsman bevestigen allemaal dezelfde vrees, namelijk dat gezinnen met kinderen er verhoudingsgewijs meer op achteruitgaan dan andere groepen. Zij worden in steeds grotere mate met armoede geconfronteerd. Het CPB concludeert in de cijfers voor de komende jaren ook dat voornamelijk de beperking van de kinderopvangtoeslag en de bevrozing van de kinderbijslag, dus het korten op de kindregelingen, dit beeld voor de gezinnen verergeren."

Dit citaat is mij uit het hart gegrepen, en met deze tekst zou je ook zeker tegen het wetsvoorstel stemmen. Deze tekst is van het CDA aan de overkant.

De **voorzitter**: De heer Kok ziet af van zijn tweede termijn. Het woord is aan mevrouw Scholten.

**

*N

Mevrouw **Scholten** (D66): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn poging om mijn vraag te beantwoorden. Ik zeg "poging", omdat ik het toch nog niet helemaal begreep. Waarschijnlijk ligt dat aan mij, maar ik ga het toch nog een keer proberen. Het is het handigst om voor te lezen wat de minister schrijft in zijn memorie van antwoord na de schriftelijke inbreng van de fracties. Nadat hij een inkomenstabel heeft gegeven over de besparingen die dit wetsvoorstel oplevert, stelt de minister dat het niet-indexeren per 1 juli 2013, 2 miljoen betekent in 2013 en vervolgens 10 miljoen in elk volgend jaar. Op bladzijde 2 staat vervolgens: "De inkomenseffecten in tabel 2 komen niet overeen met de cijfers die gebruikt zijn voor de memorie van toelichting en de nota naar aanleiding

van het verslag van dit wetsvoorstel. Hierin stond dat het gemiddeld bedrag per kind per jaar €2,80 was. Als gevolg van een correctie na een nieuwe inflatieprognose van het CPB is dat nu gemiddeld €10 per jaar." Ik ben ook uitgegaan van €10 per jaar en niet van die €2,80, dus dat was mijn vraag niet. Vervolgens stelt de minister: "De inkomenseffecten vallen hierdoor hoger uit. Al met al acht de regering het effect van de maatregel nog steeds relatief gering." En dan komt het: "De verhoging van de inflatieprognose betekent overigens ook dat indien wel geïndexeerd zou worden, er -bovenop het besparingsverlies van 2 miljoen euro in 2013 en €10 miljoen vanaf 2014- een extra tegenvaller zou optreden voor de Rijksbegroting van circa €8 miljoen in 2013 en circa 30 miljoen euro vanaf 2014. De maatregel heeft daardoor een substantieel effect voor de Rijksbegroting." De minister stelt dus dat de verhoging van de inflatieprognose die andere bedragen betekent. Dat begrijp ik. Ongeveer. Maar is de inflatieprognose nu zodanig schrikwekkend dat het vervolgens een verlies oplevert van nog eens 30 miljoen extra in de komende jaren? Dat is heel erg veel. Heb ik het dan nu wél goed begrepen? Ik zie de minister knikken. Oké. Dan dank ik de minister voor het antwoord. Wat mijn fractie gaat doen, heb ik in eerste termijn al gezegd.

*N

Minister **Asscher**: Voorzitter. Dank aan de Kamer voor een prettig en inhoudelijk debat, niet over een leuk onderwerp maar wel over een belangrijk onderwerp. Naast een debat over de niet-indexering hebben we een soort proloog gehouden van het debat dat we later dit jaar zullen voeren over de kindregelingen als geheel. Iedereen die heeft gezegd dat ik nu slechts een zweem van een suggestie van een schaduw van het begin van een visie heb laten zien, begrijp ik, en hoop ik later dit jaar te verbluffen met een kolossale, overtuigende, robuuste en indrukwekkende visie. Ik ga mijn best doen, zo zeg ik tegen de heer Thissen.

Ik stel ook zeer op prijs de afwegingen die de verschillende leden openbaar hebben gemaakt voor hun stemgedrag. Ik vind het prijzenswaardig dat deze Kamer een eigen, onafhankelijk oordeel velt over ieder wetsvoorstel en dus ook over dit wetsvoorstel. Ik hoop dat ik in latere onderdelen van dit hoofdstuk van hervormingen en versoeringen opnieuw van die onafhankelijke houding gebruik kan maken. Ik zeg dus ook expliciet dank aan de heer Hoekstra voor de integere, zij het niet enthousiaste, stemverklaring die hij heeft afgelegd.

De heer Ester vroeg nog naar de omvang van de bezuinigingen. In het regeerakkoord wordt rekening gehouden met zo'n 900 miljoen structureel op een totaal van ruim 10 miljard. Dat is een heel forse bezuiniging op een enorme hoop geld.

Ik betreur het feit dat de heer Ester op dit moment niet kan meedoen in deze regeling, maar ik denk dat wij misschien het begin hebben gemaakt van een toenadering aan de hand van de

filosofie voor het geheel. Daarbij moet inkomensondersteuning wat mij betreft zeker daar komen waar zij het hardst nodig is. Dat vind ik ook een bijkans principieel uitgangspunt van inkomensondersteuning.

Op de motie die is ingediend, kan ik positief reageren. Ik verzoek de Kamer wel om in ieder geval het wetsvoorstel vandaag in stemming te brengen, omdat het niet voor niets met zo veel spoed hier behandeld moest worden, voor de grote hervorming. Dat zou dan voor 1 juli zijn. Wat mij betreft zou de motie ook vandaag in stemming gebracht kunnen worden, maar dat laat ik vanzelfsprekend aan de voorzitter over. Als het een week later kan, is het ook geen probleem, maar het wetsvoorstel graag vandaag.

Mevrouw Sent gaf nog aan dat ook wat haar betreft de inkomensondersteuning daar terecht moet komen waar zij het hardst nodig is. Zij deed ook het verzoek om bij het voorstel expliciet aan te geven welk van de genoemde doelen met welk onderdeel is gediend. Dat zullen we graag doen, zij het dat, als we het goed organiseren, verschillende doelen met dezelfde voorstellen gediend kunnen worden. We zullen echter in het wetsvoorstel in beeld brengen waarom de hervorming plaatsvindt, waar we de versoeringen neerleggen en met welk beoogd effect we dat doen.

De SP zei, ondanks mijn antwoord in eerste termijn, niet te begrijpen waarom het nu moet. De prozaïsche reden daarvoor is dat het voor 1 juli moet. Daar is de SP het vervolgens niet mee eens, wat ik respecteer. Het was echter wel de afweging om het wetsvoorstel nu in te dienen.

De heer **Ruers** (SP): Als ik het goed begrijp, is de minister akkoord met de motie die is ingediend. In die motie staat geen datum genoemd waarvoor de informatie uit het onderzoek er moet zijn. Kan de minister een datum geven? En dan hoop ik niet dat hij zegt: in het najaar. Dan schieten we er namelijk niet zo veel mee op. Zou het bijvoorbeeld in september kunnen?

Minister **Asscher**: Ik zou niet weten waarom september niet in het najaar valt.

De heer **Ruers** (SP): Dat hebt u scherp gezien! Ik zal het concretiseren. Ik bedoel september van dit jaar. Dat mag najaar, zomer of winter zijn; dat kan me niet veel schelen gezien het klimaat. Ik krijg echter graag een meer exacte aanduiding van het moment waarop de minister de informatie geeft. Is dat mogelijk?

Minister **Asscher**: Ik beschouw de motie als een codificatie van de toezegging die ik zonet aan van de heer Ester heb gedaan in het interruptiedebat. Daarbij was begrepen dat ik de uitkomst van het onderzoek wil betrekken bij het wetsvoorstel en de behandeling daarvan. Ik ben voornemens om het wetsvoorstel in het najaar eerst aan de Tweede Kamer en vervolgens aan de Eerste Kamer toe te zenden. Dat geeft ook de tijdsplanning weer. Ik kan het nu niet verder preciseren omdat ik niet exact weet wanneer het wetsvoorstel rijp is om bij de

Tweede Kamer in te dienen en omdat ik niet exact weet wanneer dat onderzoek gereed is. Het is de bedoeling om dat onderzoek bij de behandeling te betrekken. Zo heb ik de motie van de heer Ester begrepen.

Tot slot kom ik bij de vraag van mevrouw Scholten. Ik heb zojuist door met mijn hoofd te knikken geprobeerd die vraag beter te beantwoorden dan ik in eerste termijn heb gedaan. Ook haar zeg ik dank voor de steun voor het wetsvoorstel.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Wenst een van de leden stemming over het wetsvoorstel? Dat is het geval. Ik stel voor, vanavond aan het einde van de vergadering te stemmen over dit wetsvoorstel en volgende week over de motie.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Wijzigingswet kinderopvang 2013!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen (Wijzigingswet kinderopvang 2013) (33538).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Asscher**: Voorzitter. Ik vind het eigenlijk wel mooi dat wij hier een cascade van wetsvoorstellen met elkaar behandelen. Dit wetsvoorstel is misschien wel het pièce de résistance van onze bespreking van vandaag.

Verschillende sprekers hebben natuurlijk gerefereerd aan de afgrijselijke Amsterdamse zedenzaak die het startpunt is geweest van dit wetsvoorstel. Mevrouw Scholten gaf aan dat ik daarbij betrokken was. Ik wil voor de goede orde opmerken dat ik daarbij betrokken was in mijn hoedanigheid als wethouder. De dag dat mij dit afgrijselijke nieuws bereikte, staat mij zeer helder voor de geest. Er was sprake van een enorme schok in de samenleving en in het bijzonder in de lokale samenleving. De heer Hoekstra heeft dat treffend verwoord. Het onbezorgde, onschuldige gevoel bij het inleveren van je kind op een vertrouwd adres kreeg een enorme knauw en deuk. Dat komt niet zomaar weer goed, ook niet door zo'n wetsvoorstel.

Ik wil graag uw Kamer erkennen dat je een dusdanig probleem nooit voor 100% kunt oplossen, dat 100% veiligheid altijd een illusie is, dus ook als het kinderen betreft, en dat je het nooit alleen van regelgeving kunt of moet hebben. Het gaat ook om de oplettendheid van iedereen die te maken heeft met kinderen. Het gaat ook om een cultuur waarin moeilijke onderwerpen bespreekbaar worden

gemaakt, waarin mensen die iets vreemds zien zonder mensen te beschuldigen een manier vinden om dat bespreekbaar te maken. Het gaat ook over een verdere verbetering van de opleiding van mensen die werken met jonge kinderen, juist ook om signalen te herkennen en daarmee om te gaan. Het gaat ten slotte ook om regelgeving en om aanscherping van regelgeving. Zo moet u dit wetsvoorstel zien en niet als een belofte dat alles hiermee uitgesloten is en ook niet als een illusie dat je alles met regels kunt oplossen, maar wel dat het wel degelijk in de reden kan liggen om strengere regels te stellen in het kader van de veiligheid van jonge kinderen. Wij hebben gezocht naar een balans in dezen. Dat is een enorme opgave omdat bijvoorbeeld met die continue screening sommigen wellicht het gevoel zouden kunnen hebben dat de balans doorslaat. Als je echter het enorme belang inziet en ook het feit dat het vaak om kinderen gaat die zelf niet kunnen communiceren -- een van de afgrijselijke aspecten aan de zaak Robert M. -- vind ik het een gerechtvaardigde keuze om die balans op deze manier aan u voor te leggen.

Ik loop de verschillende vragenstellers langs en zal ook enkele algemene opmerkingen maken over hoe de regering aankijkt tegen de kinderopvang. De heer Hoekstra vroeg mij expliciet naar het perspectief van de regering inzake de kinderopvang. Ik kan er uren over spreken, geen misverstand daarover, maar dat was de vraag niet. Ik beperk mij dus tot de kwaliteit van de kinderopvang, meer in het bijzonder de kwaliteit van het veiligheidsbeleid en niet alleen de fysieke maar ook de emotionele en sociale veiligheid.

Er is enorm veel verbeterd het afgelopen jaar. Die verbetering was eigenlijk al gaande en is in een enorme stroomversnelling gekomen na het rapport van de commissie-Gunning. De wijzigingen hier staan in het teken van een verdere verbetering van de veiligheid van kinderen in de sector. Ik wijs op de drie hoofdonderdelen: de continue screening, de tweejaarlijkse vog-plicht en de meld- en overlegplicht bij geweld- of zedendelicten. Daarnaast wijs ik op een aantal maatregelen dat ziet op toezicht, op de kwaliteit van de opvang en op de maatregelen met betrekking tot gastouderbureaus. Daar is ook expliciet naar gevraagd.

Er is ook gezocht naar een goede balans tussen werkgevers, werknemers en de rijksoverheid om die maatregelen door te voeren. Ik ben mij er zeer van bewust dat wij moeten opletten niet te ver te gaan, ook niet in het uitoefenen van druk en in administratieve belasting. Ik heb oprecht de overtuiging dat die balans met dit wetsvoorstel goed is.

Voor de visie op de kinderopvang is arbeidsparticipatie van eminent belang. Mevrouw Sent vroeg daarnaar. Ik heb vorige week aan de Tweede Kamer geschreven dat de arbeidsparticipatie van ouders met jonge kinderen sterker is gedaald dan die van vrouwen en mannen in het algemeen. Dat geldt in het bijzonder voor alleenstaande mannen en vrouwen met jonge kinderen. Dat blijkt uit de cijfers over het eerste kwartaal. Het zijn geen goede cijfers. Die cijfers

staan natuurlijk niet op zichzelf. De werkloosheid stijgt over de hele linie. De cijfers over de arbeidsparticipatie corresponderen daarmee, maar wij zien wel degelijk een effect dat zorgelijk is voor alleenstaande ouders met jonge kinderen.

De eerste reactie is natuurlijk om samen met werkgevers en werknemers mensen zo snel en goed mogelijk weer aan het werk te krijgen, de algehele werkloosheid te bestrijden en met name sectoren die het moeilijk hebben daarbij te helpen. Dat is ook de portee van het sociaal akkoord.

Verder houden wij de economische gevolgen en de participatie-effecten heel sterk in de gaten. Wij hebben die effecten dit kwartaal voor het eerst gezien. In voorgaande jaren was dat niet het geval. Die effecten worden vanzelfsprekend meegewogen bij toekomstige beslissingen over de kinderopvangtoeslag. Ik heb de Kamer naar aanleiding van de Voorjaarsnota al een bericht gestuurd. Dat bericht is door sommigen als teleurstellend ervaren, omdat er geen extra middelen naar de kinderopvang gaan. Door anderen kan het als voorlopig geruststellend zijn ervaren omdat er ook geen bezuinigingen werden aangekondigd, terwijl wij nog het een en ander te doen hebben zoals iedereen weet. Ik kan nu niet garanderen dat dit zo blijft, ik kan wel aangeven dat ik het erg prettig zou vinden als het zo zou blijven vanwege het belang van de infrastructuur in de kinderopvang, maar ook vanwege de participatie-effecten. Ik zou het daarbij op dit moment willen laten. Die discussie komt weer aan de orde bij de begroting en bij andere punten.

De heer **Hoekstra** (CDA): Ik ben het eens met de opmerkingen van de minister. Ik deel met de minister wat hij op juridisch gebied probeert te doen. Als ik het rapport van Louise Gunning goed lees, staat daarin dat er niet zozeer een juridisch probleem is maar meer een operationeel probleem. Wij doen namelijk niet wat wij ons hebben voorgenomen en waartoe wij verplicht zijn als het gaat om regels. Wat denkt de minister te kunnen doen om het uitvoeren van die regels te optimaliseren?

Minister **Asscher**: De heer Hoekstra heeft volkomen gelijk. Het rapport van Louise Gunning ging over het hele spectrum: over de cultuur in de sector, over de regelgeving, over de kwaliteit van de handhaving en over de kwaliteit van het toezicht. Het toezicht wordt uitgeoefend door de ggd's. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de handhaving en het Rijk heeft daarop tweedelijnstoezicht via de Onderwijsinspectie. Wij weten heel goed dat daar grote verbeteringen mogelijk zijn. Er wordt veel strenger naar gekeken en is er sprake van een enorme toename. Er wordt veel meer onverwacht geïnspecteerd, de verslaglegging is veel beter, er vinden scherpere acties en scherpere handhaving plaats in verschillende gemeenten, niet in het minst in Amsterdam. Ik ben het zeer met de spreker eens dat het niet alleen gaat om de regelgeving, maar ook om het handhaven van die regelgeving, om adequate toezichtsystemen en over het feit dat

men erop mag vertrouwen dat de overheid niet alleen regels stelt maar ook toeziet op de naleving daarvan. Dat gebeurt vanzelfsprekend altijd met een zekere beperking, maar wel veel serieuzer dan enige jaren geleden het geval was. De daarvoor benodigde maatregelen zijn getroffen. Er is ook extra geld naar de gemeenten gegaan om dat mogelijk te maken.

De heer **Hoekstra** (CDA): Ik dank de minister voor het antwoord. Het klinkt alsof hij deelt wat wij daarover naar voren hebben gebracht. Ik heb nog een specifieke vraag. Wat ziet de minister als zijn eigen rol in dit hele stramien, ook als het gaat om het operationaliseren? Ik denk dat de minister gelijk heeft dat, als ik het in mijn eigen woorden mag samenvatten, het toch een beetje een probleem is van zachte heelmeesters. Vóór de zedenzaak zijn er ook in Amsterdam verschillende keren misstanden geconstateerd. De conclusie was dat die misstanden niet zijn aangepakt. Als ik de minister goed beluister, is dat wel beter geworden, maar moet het nóg beter worden. Wat zou zijn eigen rol daarin kunnen zijn?

Minister **Asscher**: Ik acht mijzelf daarvoor namens de regering vanzelfsprekend verantwoordelijk. De kwaliteit van het, weliswaar tweedelijns, toezicht is mijn verantwoordelijkheid. Ik heb daarover ook uitgebreid met de Tweede Kamer gecorrespondeerd naar aanleiding van recente rapportages. Je ziet dan een verbetering. Ik acht het mijn rol om daarop toe te zien, maar ook om aanvullende maatregelen te nemen als dat nodig is. In het ergste geval is dat het geven van een aanwijzing aan een gemeente die weigert dat goed ter hand te nemen. In de meeste gevallen kan het op een lichtere manier. Ik vind het een cruciaal onderdeel van de verantwoordelijkheid voor de kinderopvang als geheel, die bestaat uit de toeslagen, uit het financieel mogelijk maken voor ouders om er gebruik van te maken, uit het regelgevende kader dat de veiligheid en de kwaliteit betreft, en uit hervormingen door samenvoeging met peuterspeelzalen en voor- en vroegschoolse educatie, zoals in het regeerakkoord is aangekondigd. Maar het betreft ook het toezien op de handhaving en het toezicht. Die taak is neergelegd bij gemeenten. Dat is ook terecht, want zij zijn in de eerste plaats in staat om dat toezicht uit te oefenen. Wij hebben daar echter via de onderwijsinspectie een belangrijke stem in.

Mevrouw Sent vroeg, mede namens de fractie van GroenLinks, of ik bereid ben om naar de positie van de ouderparticipatiecrèches te kijken, in samenspraak met die ouderparticipatiecrèches. Ook mevrouw Scholten vroeg daarnaar. Ik ben daartoe zeker bereid. We voeren een brede verkenning uit naar de vraag hoe dat verder moet. Je ziet daarin alle dilemma's wel terugkomen. Aan de ene kant is het een bijzonder sympathiek en positief fenomeen en initiatief. Aan de andere kant speelt de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het stelsel en ook voor het beschermen van dat stelsel tegen misschien eveneens sympathiek bedoelde, maar kwalitatief kwetsbaarder initiatieven. We

hebben er tijd voor uitgetrokken om die verkenning uit te voeren. Ik heb in navolging van mijn voorganger de gedoogsituatie, als je het zo wilt noemen, verlengd, zodat we dat in alle rust en integer kunnen doen. Ook dat was een van de vragen van de heer Hoekstra. Ik kan de Kamer aan het eind van het jaar nader informeren over de uitkomsten van die verkenningen. Ik durf daarover echter nog geen voorspellingen te doen. Ik wil het ook echt met een open mind bekijken.

Verder is de vraag gesteld of gastouders nu niet onevenredig worden getroffen, bijvoorbeeld vanwege de hoge kosten, de verklaring omtrent het gedrag en de nulmeting. Dat is natuurlijk niet de bedoeling. Waar mogelijk wordt rekening gehouden met de positie van gastouders. Recentelijk is het vierogenprincipe ingevoerd, maar dat geldt niet in de gastouderopvang. De leges worden door gemeenten vastgesteld. Ik reageer wel als die leges in mijn ogen ver boven de kosten uitstijgen. Ik stuur de gemeenten daarover dan een strenge brief, want de leges horen op kosten gebaseerd te zijn. Ik heb in een aantal gevallen gezien dat de leges de kosten ver overstijgen, en dat er bijvoorbeeld voor €1.000 aan leges is vastgesteld. Die gemeenten zijn aangeschreven met het verzoek de hoogte van de leges te heroverwegen. Dat laat onverlet dat ouders die in de gastouderopvang terecht willen, er tot op zekere hoogte op moeten kunnen vertrouwen dat de kwaliteits- en veiligheidsregels, zij het in een andere vorm en in een andere context, ook daar van toepassing zijn. De eenmalige kosten voor de nulmeting vallen weg tegen de kosten van de sector die gepaard zouden zijn gegaan met de tweejaarlijkse vog-plicht, zoals de commissie-Gunning nog adviseerde. Met andere woorden: ik denk dat wat we aan de sector, en dus ook aan de gastouderbureaus en -aanbieders, vragen weliswaar voelbaar is, maar dat het niet disproportioneel is. Die verantwoordelijkheid wordt verder verankerd. Er komen meer regels. Ook daar geldt de misschien meer operationele vraag hoe de handhaving geschiedt. Verder wordt de verantwoordelijkheid explicieter, want voortaan kan niet alleen de gastouder maar ook het gastouderbureau worden aangesproken op het niet-naleven van de verplichting. Dat vind ik een winstpunt. Het is eigenlijk heel logisch, maar het moest wel in de wet worden geregeld.

In dit wetsvoorstel vindt geen nadere wijziging in de inrichting van het toezicht en de handhaving plaats. We hebben op andere punten op dat gebied het een en ander gedaan. Ook naar het oordeel van de regering gaat het bij een verbetering in het toezicht om een operationele vraag, die daarmee niet minder belangrijk is.

Na de zomer informeren we de Eerste en Tweede Kamer over de maatregelen en voornemens om het kwaliteitstoezicht nog verder te bevorderen en het nalevingstoezicht te verminderen. Dus wat meer toetsen aan de voorkant, te weten het toetsen van de daadwerkelijke kwaliteit, en wat minder de klassieke afvinklijstjes zoals ze tot op heden nog in veel gemeenten worden gehanteerd bij het toezicht op de kinderopvang. Dat vergt van de

toezichthouders wat meer op het gebied van de reële kwaliteit, en ook van de pedagogische kwaliteit op de crèche, en iets minder op het gebied van uitsluitend de temperatuur van de pindakaas.

Dan ga ik in op de vraag over dienstverlening aan huis en het eenvoudiger maken om ook hiervoor een verklaring omtrent het gedrag te vragen. Gastouders, dus ook zij die werken in het kader van de dienstverlening aan huis, moeten in het bezit zijn van een verklaring omtrent het gedrag. Dat valt al onder de plicht. De vraag ging over de situatie waarin ouders een oppas huren buiten de gereguleerde kinderopvang. Die situatie komt ook heel veel voor. Net zoals in de reguliere sector kan een verklaring omtrent het gedrag worden aangevraagd, indien de opdrachtgever en de opdrachtnemer dat samen verlangen. Je kunt echter niet alleen voor jezelf een verklaring omtrent het gedrag vragen. Dat moet samen met en mede namens de opdrachtgever geschieden.

De heer **Hoekstra** (CDA): Ik had de indruk dat dat inderdaad wel kan, zoals de minister ook zegt, maar op dit moment alleen maar via Justis. Op het moment dat twee individuen zo'n overeenkomst met elkaar aangaan, kunnen zij niet samen naar de gemeente gaan, maar moet er via Justis een beschikking worden afgegeven. Als het klopt wat ik zeg, roept dat de vraag op of die regeling vereenvoudigd kan worden, zodat die twee individuen die samen bij de gemeente belanden, dat daar direct kunnen regelen.

Minister **Asscher**: Ik moet de heer Hoekstra het antwoord op die vraag op dit moment schuldig blijven. Ik hoop deze in tweede termijn te kunnen beantwoorden. Ik heb geverifieerd of ook buiten de kinderopvang zo'n aanvraag mogelijk is, maar hoe dat precies plaatsvindt en of dat aanleiding zou moeten zijn tot een verdere vereenvoudiging, ga ik nog na. Overigens, maar ik bedoel dat bepaald niet als smoes, komen we daarmee op het terrein van mijn collega van Justitie. Een en ander speelt zich dan niet meer binnen de kinderopvang af, maar er is dan sprake van dienstverlening tussen particulieren. Desalniettemin probeer ik uw vraag in tweede termijn te beantwoorden.

Verder is gevraagd wat de continue screening sinds de start heeft opgeleverd. Ik ben enigszins voorzichtig met het antwoord daarop. Ik heb in de Tweede Kamer aangegeven daarover aan het eind van het jaar te willen rapporteren. Ik wil hier volstaan met de mededeling dat het systeem functioneert. Dat betekent dus ook dat er meldingen plaatsvinden. Aan het eind van het jaar wil ik de balans opmaken van het aantal meldingen en de aard ervan. Ik zal in een ordentelijke rapportage aangeven wat die continue screening tot nu toe heeft opgeleverd; geaggregeerde informatie over de ervaringen waarmee we dan vervolgens ook weer wat kunnen doen. Ik hoop dat mevrouw Scholten er begrip voor heeft dat ik daar nu nog voorzichtig mee ben. Het systeem is nog jong en ik wil, als het systeem een tijd in werking is, dat rustig kunnen beoordelen en er dan ordentelijk over rapporteren.

Ook is gevraagd waarom je drie jaar zou wachten op een evaluatie, aangezien er ook problemen zijn in andere sectoren. De zedenzaken in Huizen en in Oudenbosch zijn met name genoemd. Ik begrijp dat ook. Tegelijkertijd laat dat ook zien dat we hier een stevige, spannende maatregel hebben geïntroduceerd die we in de wet mogelijk gaan maken en verankeren. Je hebt dan altijd twee belangen: aan de ene kant het zorgvuldig evalueren en bekijken, en aan de andere kant het zo snel mogelijk anderen daarvan laten meeprofiten als het werkt en goed en nuttig is. We zullen in het vierde kwartaal de Tweede Kamer informeren over de eerste ervaringen. Het gaat dus niet alleen over aantallen, zoals ik net zei, maar ook over hoe het kwalitatief werkt en wat het naar onze indruk oplevert. Die informatie zal vanzelfsprekend ook met VWS en OCW gedeeld worden, zodat ook andere sectoren een opvatting kunnen vormen over de vraag of een vergelijkbaar systeem nuttig en proportioneel zou kunnen zijn voor andere groepen die, toegegeven, soms net zo kwetsbaar zijn als heel jonge kinderen. Ik acht het dus voorstelbaar dat in de toekomst deze verdergaande vorm van screening van medewerkers ook in andere sectoren waar gewerkt wordt met kwetsbare groepen wenselijk en proportioneel wordt geacht.

Die andere sectoren volgen deze ontwikkelingen dan ook op de voet. Of en wanneer het in andere sectoren gerechtvaardigd is, durf ik nu nog niet te zeggen. Het valt ook onder de verantwoordelijkheid van de collega's voor die betreffende gebieden. Het eerste moment dat zij daarover een voorlopig oordeel zullen vormen, is in het vierde kwartaal van dit jaar, als de eerste resultaten van de continue screening langskomen. Het lijkt in de rede te liggen om dit systeem na drie jaar te evalueren. Als voor andere sectoren het gerechtvaardigd en proportioneel wordt geacht om het in te voeren, hoeft die invoering natuurlijk niet te wachten op de finale evaluatie van dit systeem in de kinderopvang.

Er is gevraagd welk effect de uitsluiting van werkzaamheden als gevolg van een signaal door de continue screening heeft en welke sancties de kinderopvang of het gastouderbureau kunnen treffen wanneer de arbeidsrechtelijke verhouding niet wordt beëindigd. Dit was een vraag van de D66-fractie. In de Wet op de kinderopvang staat dat iemand een vog moet hebben om in de kinderopvang te mogen werken. Indien een medewerker die vog niet krijgt, bestaat er dus grond om een ontslagprocedure te starten. De partners in de sector hebben een protocol gemaakt om afspraken te kunnen opstellen over een snelle en goede afhandeling van een dergelijk signaal uit de continue screening, inclusief de bijbehorende maximale behandeltermijnen. Het hele systeem valt immers plat op de grond als er vervolgens niet snel opvolging aan wordt gegeven.

In het protocol is ook afgesproken dat bij een signaal uit de continue screening in eerste instantie zal worden gestreefd naar beëindiging met wederzijds goedvinden. Dat gaat sneller en heeft minder ingrijpende gevolgen voor het betreffende

personeelslid. Als dat niet gerealiseerd kan worden, bevat het protocol de afspraak dat een houder de medewerker na ontvangst van het signaal per direct op non-actief stelt. Indien er geen gehoor zou worden gegeven aan een dergelijk signaal door de houder en de werknemer, is het een taak voor de toezichthouder om erop toe te zien dat de medewerker alsnog op non-actief wordt gezet en een nieuwe vog aanvraagt. Als daaraan geen gehoor wordt gegeven, is er sprake van een medewerker die in beginsel geen nieuwe vog krijgt en daarom niet mag blijven werken in de kinderopvang. De toezichthouder kan vervolgens overgaan tot handhaving. In het uiterste geval kan dit leiden tot sluiting van de instelling. Met andere woorden: je kunt dit niet eenvoudig negeren. De kern van het systeem is natuurlijk de snelle opvolging. Ik denk dat dit in negen van de tien gevallen met wederzijds goedvinden zal zijn. In het tiende geval zal het niet met wederzijds goedvinden zijn. En in 1 op de 100 gevallen zal ook de houder zeggen: laat mijnheer Jansen maar zitten. Dan kan de toezichthouder ingrijpen.

Mevrouw **Scholten** (D66): Dank voor dit antwoord. Voor mijn goede begrip heb ik nog een vraag. De arbeidsrechtelijke gevolgen snap ik allemaal. Wat ik wilde weten is of de toezichthouder het instrument heeft om iets te doen. De toezichthouder heeft dus inderdaad de mogelijkheid om de vergunning in te trekken of de kinderopvang te sluiten. Maar wie is in dit geval de toezichthouder?

Minister **Asscher**: Dat is de lokale toezichthouder. In de meeste gevallen is het de GGD die toezicht houdt. Die moet nazien of de wet wordt gehandhaafd.

Mevrouw **Scholten** (D66): Dat vind ik dan een prettige concretisering van mijn vraag, dank u wel.

Minister **Asscher**: Voorzitter, ik bouw hier vandaag de traditie op dat ik een lang antwoord geef maar uiteindelijk ook een heel kort antwoord, waarmee mevrouw Scholten dan alsnog tevreden is.

Ik ben aan het einde van mijn betoog gekomen.

De **voorzitter**: Dank u wel.

Dan zijn we nu toegekomen aan de tweede termijn van de kant van de Kamer. Ik geef het woord aan de heer Hoekstra.

**

*N

De heer **Hoekstra** (CDA): Voorzitter. Ik sta hier met enige aarzeling, want ik had aangegeven nul minuten of hoogstens één minuut nodig te hebben voor deze termijn. Maar als we de tweede termijn niet openen, komen we ook niet toe aan hetgeen de minister nog voor de tweede termijn heeft toegezegd, namelijk een antwoord op mijn vraag over de vog. Misschien moet ik even heel kort uitleggen wat ik bedoelde. Ten eerste zei de minister zelf al dat er breder gekeken wordt door

het kabinet naar de mogelijkheden om de vog ook in andere situaties te gebruiken. Ten tweede zei hij dat voor zover hem bekend het mogelijk is dat twee individuen een vog aanvragen. Zo is het overigens ook mij bekend. Het lijkt dan voor de hand te liggen dat zij niet de weg hoeven te bewandelen via Justis, dus een akkoord van Justis en vervolgens terug naar de gemeente, maar dat zij het direct bij de gemeente kunnen regelen. Mogelijk is dit niet iets waar de minister in tweede termijn überhaupt antwoord op kan geven, maar dan biedt mijn vraag misschien mogelijkheden om dit op een later moment te onderzoeken.

Voor het overige wil ik de minister graag bedanken voor zijn antwoorden in eerste termijn.

*N

Mevrouw **Sent** (PvdA): Voorzitter. Ook ik dank de minister voor de antwoorden op onze vragen. Mede namens de fractie van GroenLinks had ik op drie punten vragen gesteld. Het eerste punt betrof onze zorgen over de arbeidsparticipatie van ouders met kinderen en dan met name alleenstaande moeders. Wij zijn blij dat de minister heeft toegezegd dat hij cijfers over de arbeidsparticipatie zal meewegen bij toekomstige maatregelen betreffende de kinderopvangtoeslag. Daar kijken wij naar uit.

Het tweede punt betrof de vraag of de minister bereid is om in samenspraak met ouderparticipatiecrèches te kijken wat de mogelijkheden zijn. We zijn blij dat hij bereid is om in overleg te treden met die ouderparticipatiecrèches en verheugen ons op de verkenning die er eind dit jaar aankomt.

Ten slotte hebben wij aandacht gevraagd voor de mogelijkheid dat de gastouderopvang onevenredig wordt getroffen. Wij hebben er echter begrip voor dat de verbetering van het toezicht op en de kwaliteit van de kinderopvang in het algemeen en de gastouderopvang in het bijzonder, kosten met zich meebrengt. Wij zijn ervan overtuigd dat de gastouderopvang hierdoor niet disproportioneel wordt getroffen.

Ik zal dan ook mijn fractie adviseren om voor dit wetsvoorstel te stemmen en ik dank de minister voor zijn antwoorden.

*N

Mevrouw **Scholten** (D66): Voorzitter. Ik houd het heel kort. Ik dank de minister voor zijn uitvoerige antwoorden. Ik snap dat het op dit moment nog niet zo heel erg mogelijk is om al te spreken van wetjes. Ik heb er begrip voor dat er aan het einde van het jaar een verslag over komt. Ik kijk daarnaar uit.

Hetzelfde geldt uiteraard met betrekking tot de vraag in hoeverre andere sectoren ook met dit systeem geconfronteerd zullen worden. Mijn fractie is het er best mee eens dat het een systeem is waar je eigenlijk geen nee tegen kunt zeggen. Het probleem is echter dat een dergelijke continue screening een sfeer creëert van toezicht en misschien -- ik moet het voorzichtig zeggen -- van een vorm van verdacht zijn van medewerkers in de

kinderopvang die maakt dat daar ingewikkeld over kan worden gedacht. Daar wil mijn fractie zo verschrikkelijk graag voor waken. Dit neemt echter niet weg dat wij natuurlijk niet tegen dit wetsvoorstel zijn, want wij willen niet meemaken dat er nog een nieuw incident plaatsvindt zoals in Amsterdam heeft plaatsgevonden.

De **voorzitter**: Dank u wel. Het woord is aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor de dupliek, als hem dat tenminste nu meteen schikt.

**

*N

Minister **Asscher**: Jazeker voorzitter.

Voorzitter. Ik dank de sprekers. De heer Hoekstra kan ik melden dat in alle gevallen de vog kan worden aangevraagd bij de gemeente. Dit antwoord is mij zojuist door mijn voortreffelijke ambtenaren aangereikt. De beschikking komt vervolgens in alle gevallen bij Justis vandaan.

De vraag of en in hoeverre die mogelijkheden nog verder zouden moeten worden uitgebreid naar andere sectoren kan ik niet beantwoorden. Die heeft de heer Hoekstra ook niet aan mij gesteld. Hij heeft aangekondigd dat hij die vraag misschien bij een nadere gelegenheid zou willen bespreken. Maar in het geval dat hij in eerste termijn aanstipte, kunnen beide betrokkenen gewoon naar de gemeente.

Ik dank de andere sprekers. Ik dank de woordvoerder van de PvdA voor de toegezegde positieve advisering aan de fractie. Ik hoop dan maar dat die zal leiden tot navenant stemgedrag.

Tegen mevrouw Scholten wil ik nog zeggen dat ik het met haar eens ben dat we moeten waken voor een sfeer van verdachtmakingen en permanente controle. Echter, de indruk die ik heb gekregen van de medewerkers in de sector is daaraan tegengesteld. Zij vinden het eigenlijk niet meer dan vanzelfsprekend dat er belang wordt gehecht aan wie zij zijn en de manier waarop zij hun werk doen. Daarbij past het heel wel om -- continue screening klinkt heel heftig -- er rekening mee te houden dat je iemand die geen aanspraak meer zou kunnen maken op een verklaring omtrent het gedrag niet in de kinderopvang wilt laten werken.

Ik ben D66 erkentelijk voor de aangekondigde stem voor het wetsvoorstel. Ik hoop dat het voorstel een bijdrage mag leveren aan het herstel van het vertrouwen dat iedereen zou moeten kunnen koesteren jegens degenen die de verantwoordelijkheid dragen voor zijn of haar kind.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Het niet indexeren van het basiskinderbijslagbedrag in de Algemene Kinderbijslagwet per 1 juli 2013 (33525)**.

(Zie vergadering van heden.)

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D66, het CDA en de VVD voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en de aanwezige leden van de SP, GroenLinks, de SGP, de PVV en de ChristenUnie ertegen, zodat het is aangenomen.

Ik merk op dat de fracties van de PvdD, de 50PLUS en de OSF afwezig zijn.

**

Sluiting 21.04 uur.

!Lijst van besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de stemmingen over het volgende wetsvoorstel en de volgende motie te doen plaatsvinden op 25 juni 2013:

Wijziging van onder meer de wet educatie en beroepsonderwijs ten behoeve van het bevorderen van meer doelmatige leerwegen in het beroepsonderwijs en het moderniseren van de bekostiging van het beroepsonderwijs (33187);

Motie van het lid Ganzevoort c.s. over de bezuiniging op de kenniscentra voor beroepsonderwijs (33187, F);

b. de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 2 juli 2013:

Wijziging van de Wet verhuurderheffing (33515);

c. de stemmingen over de volgende moties te doen plaatsvinden op 2 juli 2013:

Motie van het lid Vliegenthart c.s. over een nadere analyse over nut, noodzaak en democratische wenselijkheid van de voornemens (CII, B);

Motie van het lid Engels c.s. over de financiële gevolgen van decentralisatietrajecten en gemeentelijke herindelingen (CII, C);

Motie van het lid Engels c.s. over een voorstel voor een geactualiseerde en meer richtinggevende invulling van Hoofdstuk 7 van de Grondwet (CII, D);

d. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat

/ Algemene Zaken en Huis van de Koning te doen plaatsvinden op 2 juli 2013:

Voorstel van wet van de leden Voortman, Heijnen en Schouw, houdende verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot opnemering van bepalingen inzake het correctief referendum (30174);

e. de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 8/9 juli 2013:

Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en enkele andere wetten in verband met de uitvoering van diverse maatregelen, aangekondigd in de Strategische Agenda Hoger onderwijs, Onderzoek en Wetenschap (Wet Kwaliteit in verscheidenheid hoger onderwijs) (33519);

f. de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 9 juli 2013:

Wijziging van de Remigratiewet (herooverweging Remigratiewet) (33085);

g. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen door de vaste commissie voor Economische Zaken te doen plaatsvinden op 10 september 2013:

Wijziging van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden ter uitvoering van Verordening (EU) Nr. 528/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2012 betreffende het op de markt aanbieden en het gebruik van biociden (33490);

Wijziging van de Elektriciteitswet 1998, de Gaswet en de Warmtewet en de Warmtewet (wijzigingen samenhangend met het energierapport 2011) (33493);

h. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie te doen plaatsvinden op 10 september 2013:

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de invoering van een adolescentenstrafrecht (33498);

i. de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 24 september 2013:

Voorstel van wet van het lid Oskam tot wijziging van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek in verband met de verruiming van de aansprakelijkheid van ouders voor gedragingen van minderjarigen vanaf de leeftijd van veertien jaar (30519).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Voorstel van wet van de leden Recourt, Oskam en Segers tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering

in verband met het opheffen van de strafrechtelijke immuniteiten van publiekrechtelijke rechtspersonen en hun leidinggevers (30538);

Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de enkelvoudige behandeling van het hoger beroep in kantoorzaken (33316);

Voorstel van wet van de leden Dijkstra en Schouw tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en de Algemene wet gelijke behandeling met betrekking tot ambtenaren van de burgerlijke stand die onderscheid maken als bedoeld in de Algemene wet gelijke behandeling (33344);

Regels tot uitvoering van de Verordening (EU) nr. 211/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 over het burgerinitiatief (PbEU 2011, L65) (Uitvoeringswet verordening Europees burgerinitiatief) (33423);

Wijziging van de Wet inrichting landelijk gebied (decentralisatie investeringsbeleid) (33441);

Wijziging van de Elektriciteitswet 1998, de Gaswet en de Warmtewet en de Warmtewet (wijzigingen samenhangend met het energierapport 2011).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, inzake het voornemen tot verlenging van verdragen (griffiennr. 153066);

een, van alsvoren, inzake het voornemen tot het sluiten van uitvoeringsverdragen (griffiennr. 153071);

een, van alsvoren, ten geleide van de tekst van het verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika inzake technische samenwerking op het gebied van civiele luchtvaartveiligheid; Washington, 23 mei 2013 (Trb. 2013, 86) (griffiennr. 153062);

een, van alsvoren, ten geleide van de tekst van de Kaderovereenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk Marokko inzake militaire samenwerking; Rabat, 21 mei 2013 (Trb. 2013, 95) (griffiennr. 153061);

een, van alsvoren, ten geleide van 2 fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake o.a. Verordening Europese milieu-economische rekeningen (griffiennr. 153064);

een, van alsvoren, ten geleide van 10 fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake o.a. Mededeling groene infrastructuur (griffiennr. 153160);

een, van alsvoren, houdende mededeling van de op 13 april, 26 juli, 18 november 2012 en 27 januari 2013 tot stand gekomen wijzigingen alsook de op 17 november 20-12 aangenomen Reglementen bij de op 20 maart 1958 te Genève tot stand gekomen Overeenkomst betreffende het aannemen van eenvormige technische eisen voor wielvoertuigen, uitrustingsstukken en onderdelen die kunnen worden aangebracht en/of gebruikt op wielvoertuigen en de voorwaarden voor wederzijdse

erkenning van goedkeuringen verleend op basis van deze eisen (Trb. 2013, 85) (griffiennr. 153157);

een, van alsvoren, houdende mededeling van de op 30 november 2012 bij Resolutie MSC. 345(91) aangenomen wijzigingen in Bijlage B bij het Protocol van 1988 bij het Internationaal Verdrag betreffende de uitwatering van schepen, 1966, zoals gewijzigd (Trb. 2013, 88) (griffiennr. 153158);

een, van alsvoren, houdende mededeling van het op 15 april 2013 te Lyon tot stand gekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden, ten behoeve van Curaçao, en de Internationale Politie Organisatie inzake de privileges en immuniteiten van de Internationale Politie Organisatie tijdens de 22de Amerikaanse Regionale Conferentie (Trb. 2013, 87) (griffiennr. 153159);

een, van alsvoren, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 24 juni 2013 (griffiennr. 153144);

een, van alsvoren, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Raad Algemene Zaken van 25 juni 2013 (griffiennr. 153145);

een, van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, ten geleide van het Verslag van de Raad Buitenlandse Zaken OS van 28 mei 2013 (griffiennr. 152916.01);

een, van de minister van Veiligheid en Justitie, inzake Programma Kwaliteit en Innovatie rechtspraak (griffiennr. 153079);

een, van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, inzake beleidsreactie op het UNICEF rapport over kinderrechten op de Nederlandse Cariben (griffiennr. 153161);

een, van alsvoren, inzake verslag reis Aruba 8-11 juni 2013 (griffiennr. 153143);

een, van de minister voor Wonen en Rijksdienst, inzake voorhang wijziging van het Bouwbesluit 2012 (griffiennr. 153085);

een, van de minister voor Wonen en Rijksdienst, inzake voorhang wijziging van het Bouwbesluit 2012 (griffiennr. 153065);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, ten geleide van het werkprogramma Raad voor Cultuur 2013-2014 en evaluatie Raad voor Cultuur (griffiennr. 153067);

een, van alsvoren, inzake voorhang ontwerpbesluit houdende wijziging van het UWHW 2008 (griffiennr. 153102);

een, van alsvoren, inzake voorhang ontwerpbesluit houdende wijziging van het UWHW 2008 (griffiennr. 153138);

een, van de minister van Financiën, ten geleide van het verslag Financieel Stabiliteitscomité (griffiennr. 153059);

een, van alsvoren, ten geleide van de geannoteerde agenda voor de Eurogroep en Ecofin-Raad van 20 en 21 juni 2013 te Luxemburg (griffiennr. 153060);

een, van de staatssecretaris van Financiën, ten geleide van het eindrapport Commissie inkomstenbelasting en toeslagen (griffiennr. 153152);

een, van de minister van Infrastructuur en Milieu, ten geleide van het ontwerpbesluit tot wijziging van enkele besluiten in verband met

modernisering te naam stellen van
kentekenbewijzen (griffienr. 153086);
een, van alsvoren, ten geleide van het
ontwerpbesluit zevende tranche Besluit uitvoering
Crisis- en herstelwet, voorhang (griffienr. 153151);
een, van alsvoren, ten geleide van het
Besluit intrekking handel in NO_x-emissierechten
(griffienr. 153100);
een, van de staatssecretaris van
Infrastructuur en Milieu, ten geleide van het
ontwerpbesluit Parallele Kaagbaan (griffienr.
153077);
een, van de minister van Economische
Zaken, inzake Groenboek verzekering tegen
natuurlijke en door de mens veroorzaakte rampen
(griffienr. 153139);
een, van de minister van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid, ten geleide van de ILO-
Aanbeveling National Floors of Social Protection
(griffienr. 153150);
een, van de minister van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport, inzake bekostiging ambulancezorg
(griffienr. 153078);
een, van alsvoren, inzake voorgenomen
oprichting stichting Q-support (griffienr. 153156);
een, van alsvoren, inzake ontwerpregeling
tot wijziging van de bijlage bij de Regeling
maximumprijzen geneesmiddelen (griffienr.
153101);
een, van de staatssecretaris van
Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake
voorlopige AWBZ-contracteerruimte (griffienr.
153087).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor
kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn
neergelegd op de afdeling inhoudelijke
ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende geschriften:

een, van J.L. en vele anderen, inzake
lesbisch ouderschap (griffienr. 151927.03 t/m
152927.13);
een, van M.v.D., inzake deportatie uit zijn
woonadres te B. (griffienr. 153148).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de
leden van de vaste commissie voor Veiligheid en
Justitie;
een, van J.C.H. te B, inzake wetsvoorstel
33344 (weigerambtenaar) (griffienr. 153093).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden
van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken
en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en
Huis van de Koning;
een, van P.B., inzake belastingverdrag
Nederland/Duitsland d.d. 12 april 2012 (griffienr.
153069).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden
van de vaste commissie voor Financiën;
een, van P.H., inzake artikel 29 Besluit
gezelschapsdieren (griffienr.153092).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden
van de vaste commissie voor Economische Zaken.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor
kennisgeving aan te nemen.